

**T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MEÂL GELENEĞİ AÇISINDAN SUAT YILDIRIM'IN
'KUR'ÂN-I HAKÎM VE AÇIKLAMALI MEÂLİ'NİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa BALLI

Enstitü Anabilim Dalı : Temel İslâm Bilimleri

Enstitü Bilim Dalı : Tefsir

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AKYÜZOĞLU

EYLÜL - 2011

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEÂL GELENEĞİ AÇISINDAN SUAT YILDIRIM'IN
'KUR'ÂN-I HAKÎM VE AÇIKLAMALI MEÂLİ'NİN
DEĞERLENDİRİLMESİ.

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa BALLI

Enstitü Anabilim Dalı : Temel İslâm Bilimleri

Enstitü Bilim Dalı : Tefsir

Bu tez 28.09.2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İbrahim ÇARAK, Yrd. Doç. Dr. Yunus Ekin, Arş. Doç. Dr. Hüseyin AKYÜZÖĞÜ

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mustafa BALLI

28.09.2011

ÖNSÖZ

Kendisinden sonra kitap gönderilmeyecek olan Kur'ân, en çok okunan, en çok basılan ve çeşitli dünya dillerine çevrilen kitapların başında gelmektedir. Çünkü o, sadece bir kavme değil bütün insanlığa gönderilmiş bir rehberdir. Dili, ırkı, kültürü ve cinsiyeti ne olursa olsun her Müslüman'ın en samimi isteklerinden biri, hiç kuşkusuz Yüce Allah tarafından indirilen Kur'ân'ı tanımaya, öğrenmeye çalışmak ve onun ilkelerine göre bir hayat yaşamaktır. İslâmiyeti kabul etmeleriyle birlikte Türkler'de, Arapça olan Kur'ân'ı anlama çalışmaları da başlamıştır. Bu çalışmalar, yapıldığı dönemin dil yapısı, sosyal ve siyasal durumu gibi sebeplerin tesiri altında farklılık arz etmektedir. Ayrıca düşünce yapısı, dilbilgisi ve Kur'ân İlimlerine vukûfiyeti gibi, mütercime ait durumlar da tercümelerin çeşitliliği açısından önem arz etmektedir.

Çalışmamızda, son dönem tefsir hocalarından olan Suat Yıldırım Bey'in, "Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli" isimli eserini incelemeye çalıştık. Çalışmamız bir giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır.

Giriş bölümünde çalışmanın konusu, önemi, amacı ve metodu üzerinde durduk. Birinci bölümde Suat Yıldırım'ın hayatı ve ilmî kişiliği üzerinde durduk. Yıldırım'ın ilim hayatı boyunca yazmış olduğu kitap, makale ve yapmış olduğu diğer çalışmaları vermeye çalıştık. İkinci bölümde meâl çalışmalarıyla ilgili kavramsal çerçeveye değinerek Kur'an tercüme faaliyetlerinin tarihsel sürecini kısaca ele aldık. Bu bölümde ayrıca Yıldırım'ın meâlini kısaca tanıttıktan sonra meâl hakkındaki eleştirilere ve Yıldırım'ın cevaplarına yer verdik. Son bölümde ise "Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli" adlı eseri tüm yönleriyle inceleyip meâl geleneği içindeki yerini karşılaştırmalı olarak vermeye çalıştık.

Araştırmamızın tamamlanmasında; bize değerli vakitlerini ayırıp bilgi, öneri ve teşvikleriyle bizi destekleyen muhterem hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Akyüzoğlu'na teşekkürlerimi arz ederim. Çalışmamda fikirlerini ve desteklerini esirgemeyen bütün hocalarıma ve maddî manevî desteğini her zaman yanımda hissettiğim muhterem eşime teşekkürü bir borç bilirim.

Mustafa BALLI

28.09.2011

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vi
ÖZET.....	ix
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SUAT YILDIRIM'IN HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ.....	3
1.1. Suat Yıldırım'ın Hayatı.....	3
1.1.1. Doğumu ve Ailesi.....	3
1.1.2. Öğrenim Hayatı	3
1.1.3. Eğitim ve Öğretim Hayatı.....	3
1.2. Eserleri	4
1.2.1. Kitapları	4
1.2.2. Tercümeleler	5
1.2.3. Kitaplara Yazdığı Önsözler	5
1.2.4. Ansiklopedi Maddeleri	6
1.2.4.1. Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'ndeki Maddeleri.....	6
1.2.4.2. Dergâh Yayınları İslâmî Bilgiler Ansiklopedisi'ndeki Maddeleri.....	6
1.2.4.3. Sosyal Bilimler Ansiklopedisindeki Maddeleri.....	6
1.2.5. Projelerde Yaptığı Görevler.....	7
1.2.6. Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında (Proceedings) Basılan Bildiriler.....	7
1.2.7. Yazılan Uluslararası Kitaplar veya Kitaplarda Bölümler	8
1.2.8. Ulusal Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makâleleri	9
1.2.9. Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildirileri.....	10
1.2.10. Diğer Dergilerde Çıkan Makâleleri	11
BÖLÜM 2: MEÂL GELENEĞİ AÇISINDAN SUAT YILDIRIM'IN MEÂLİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	18
2.1. Kavramsal Çerçeve	18
2.1.1. Tefsir.....	18

2.1.2. Te'vîl.....	19
2.1.3. Tercüme	19
2.1.3.1. Harfî veya Lafzî Tercüme	20
2.1.3.2. Tefsiri Tercüme	20
2.1.4. Meâl	20
2.1.4.1. Kur'ân-ı Kerim'in Tercümesi Yapılabilir mi?	21
2.1.4.2. Meâl Yazılırken Uyulması Gereken Kurallar	23
2.2. Tarihî Süreç İçerisinde Kur'ân Tercümelere	25
2.2.1. İlk Tercüme Faaliyetleri	26
2.2.2. İlk Türkçe Kur'ân Tercümelere.....	26
2.2.3. Selçuklu Dönemi Tercüme Faaliyetleri	27
2.2.4. Osmanlı Dönemi Tercüme Faaliyetleri	27
2.2.5. Tanzimat Dönemi Tercüme Faaliyetleri.....	28
2.2.6. Cumhuriyet Dönemi Tercüme Faaliyetleri.....	28
2.3. Suat Yıldırım'ın Meâlinin Genel Özellikleri	33
2.3.1. Şeklî Özellikleri.....	33
2.3.2. Meâlle İlgili Yapılan Eleştiriler	34
2.3.2.1. Dücane Cündioğlu'nun Eleştirileri	35
2.3.2.2. Lütfullah Cebeci'nin Meâl Hakkındaki Değerlendirmeleri.....	38
2.3.3. Suat Yıldırım'ın Cevapları	38

BÖLÜM 3: SUAT YILDIRIM'IN MEÂLİNİN METOD VE USLÛP

AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	42
3.1. Tefsîrî Meâl Olması	42
3.3. Bazı Sürelere Manzum Olarak Meâl Verilmesi	42
3.4. Açıklamalarda Hadîs-i Şeriflere Yer Vermesi	45
3.5. İsrâilî Kaynaklara Atıfta Bulunulması	47
3.6. Âyetler Arası İrtibatı Göstermesi.....	50
3.7. Âyetlerden Fıkhî Kâidelerin Çıkarılması	52
3.8. Âyetlerdeki Fıkhî Meselelerin İzah edilmesi	53
3.9. Kelâmî Meselelerin Açıklanması.....	56
3.10. Tasavvufî Meselelerin Açıklanması.....	58

3.11. Kur'ân'ı Kur'ân'la Tefsir Etmesi.....	60
3.12. Meâlin Metod Açısından Değerlendirilmesi.....	64
3.12.1. Lugavî İzahlarda Bulunması	64
3.12.2. Kur'ân'da Geçen Kavramlarla İlgili Semantik Analizler Yapması	65
3.12.3. Gramatik Açıklamalara Yer Vermesi.....	68
3.12.4. Deyimsel İfadelerin Tercümesi	69
3.12.5. Müteşabih Âyetlerin Tercümesi	71
3.12.6. Edatların Kullanımı	75
3.12.7. Ünlem Cümlelerinin Vurgulanması	77
3.12.8. Hazifli İfâdeler ve Parantez İçi Açıklamalar	79
3.13. Türkçenin İmkânlarının Kullanımı Açısından Meâlin Değerlendirilmesi	83
3.13.1. Fiiller	84
3.13.1.1. Öğrenilen (miş'li) Geçmiş Zaman Kipi.....	84
3.13.1.2. Mazi-Muzari İkilemi	86
3.13.1.3. Geniş Zaman İmkânı	86
3.13.1.4. İstek-Emir Şekli	87
3.13.1.5. Mahzuf Fiiller	88
3.13.1.6. Zaman Uyuşmazlığı.....	89
3.13.1.7. Geniş Zaman Fonksiyonunda Kullanılan İsm-i Failler	91
3.13.1.8. Bazı Kelimelere Daha Uygun Karşılıklar	92
3.13.2. Deyimlerden İstifade ve Daha Uygun Karşılıklar	93
3.13.2.1. Deyimleri Kullanma	93
3.13.2.2. Daha İsbetli Karşılıklar Kullanma	94
3.13.2.3. Muğlak ve Müphem İfadeler Kullanmama	95
3.13.2.4. Cümle Düşüklüğünden Kaçınma Gereği.....	95
3.13.2.5. Garip veya Eskimiş Kullanılışlar.....	96
3.13.2.6. Lisan ve Mantık Yönünden Boşluklar.....	96
3.13.2.7. Konuşma Üslubuna Dikkat Etme	97
3.13.3. Bazı Üslup Özellikleri.....	98
3.13.3.1. Kasem (yemin) Üslubu.....	98
3.13.3.2. İne Te'kid Edatının Tercümesi.....	100
3.13.3.3. Bazı Zarfların Kullanılması.....	100

3.13.3.4. Hitâp Şekilleri.....	101
3.13.3.5. Bazı Çoğul İfadelerin Tercümesi.....	101
3.13.3.6. İsm-i Tafdilin Tercümesi	102
3.13.3.7. Harf-i Tariflerin Kullanılması	102
SONUÇ.....	104
KAYNAKÇA	107
ÖZGEÇMİŞ.....	111

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
a.s.	: Aleyhi's-Selâm
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
D.İ.A	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
D.İ.B.Y.	: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
D.E.Ü.	: Dokuz Eylül Üniversitesi
E.A.Ü.İ.F.	: Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Fak.	: Fakültesi
h.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İ.S.A.V.	: İslâmî Araştırmalar Vakfı
İst.	: İstanbul
KADİP	: Kültürlerarası Diyalog Platformu
krs.	: Karşılaştırmamız
Küt	: Kütüphanesi
mad.	: Madde
Mat.	: Matbaası
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
M.Ü.İ.F.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü
R.A.	: Radıyallahû anh
s.	: Sayfa
Sy.	: Sayı
Sad.	: Sadeleştiren
S.A.V	: Sallallahû Aleyhi ve Sellem
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik eden

T.T.K.Y	: Türk Tarih Kurumu Yayınları
trc.	: Tercüme eden
ts.	: Tarihsiz
Üniv.	: Üniversitesi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve digeri/digerleri
vs.	: Ve sâire
Yay.	: Yayınevi

Tezin Başlığı: Meâl Geleneği Açısından Suat Yıldırım'ın 'Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli' nin Değerlendirilmesi
Tezin Yazarı: Mustafa BALLI Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AKYÜZOĞLU
Kabul Tarihi: 28 Eylül 2011 Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 111 (tez)
Anabilimdalı: Temel İslâm Bilimleri Bilimdalı: Tefsir
<p>Cumhuriyet dönemiyle birlikte her geçen gün sayıları artan Kur'ân-ı Kerîm meâlleri tefsir ilmi açısından yeni bir alan oluşturmaya başlamıştır. Özellikle son dönem meâlleri arasında önemli bir yeri olan Suat Yıldırım'ın 'Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli' adlı meâl çalışması incelenmesi gereken bir eser olarak önümüzde durmaktaydı. Biz de çalışmamızda öncelikle bu meâli tanıtmayı hedefledik.</p> <p>Tez çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezimizin konusu, amacı ve metodu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde Suat Yıldırım'ın hayatı ve ilmî kişiliği hakkında bilgi verilip ulaşılabilen bütün eserleri sıralanmıştır. İkinci bölümde Suat Yıldırım'ın meâli, kısaca tanıtılmış ve meâl geleneğine ait kavramsal çerçeve üzerinde durulmuştur. Ayrıca Suat Yıldırım'ın meâli hakkında yapılan tartışmalara değinilmiş, getirilen eleştiriler ve Suat Yıldırım'ın cevaplarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Suat Yıldırım'ın meâli metod ve üslûp açısından değerlendirilmiş, Suat Yıldırım'ın önem verdiği, Türkçe'nin imkânlarının kullanımına ait örnekler incelenmiştir.</p> <p>Sonuç bölümünde ise, kısaca değerlendirme yapılmıştır.</p> <p>Meâl yazılırken atıfta bulunulacak kaynakların başında Kur'ân-ı Kerîm gelmektedir, Hadîs-i Şerifler, tefsirler, isrâiliyâta ait kaynaklar ve Türkçenin imkânlarının kullanımı konusunda Suat Yıldırım'ın meâli önem arz etmektedir.</p>
Anahtar kelimeler Suat Yıldırım, Meâl, Değerlendirme.

Title of the Thesis: : The evaluation of Suat Yıldırım's "The holy Qur'an and its descriptive meaning" in tradition	
Author: Mustafa BALLI	Supervisor: Assist. Prof. Dr. Hüseyin AKYÜZOĞLU
Date: 28 September 2011	Nu.of pages: viii (pretext) + 111 (thesis)
Department: Basic Islamic Sciences	Subfield: Interpretation
<p>With the Republic era, the interpretations of the Qur'an which their numbers of having increasing day by day have started to consist a new area by means of Interpretations sciences. Especially Suat Yıldırım's "The Holy Qur'an and its descriptive Interpretation" which is one of the most important works in the recent times was in front of us as a work which should be studied in details. So we have aimed to present this interpretation in our study.</p> <p>Our study is composed of one introduction and three chapters. Information regarding the subject, scope and method of the thesis were given in the introductory part. The biography and intellectual background of Suat Yıldırım as well as all his opuses that have been reached are explained in the first chapter. The second chapter talks shortly about the translation of Suat Yıldırım and the conceptual framework on the tradition sense of him. Moreover the discussion about the translation of Suat Yıldırım is focused and the critics to and the answers of Suat Yıldırım are touched upon. The translation of Suat Yıldırım is analyzed in terms of methodology and styles; and the examples of using the opportunities of Turkish that Suat Yıldırım paid attention.</p> <p>The final chapter includes the short evaluation.</p> <p>The first of the sources to be referred to is the Holy Qur'an; the interpretation of Suat Yıldırım is of highest importance in terms of Hadiths, explanations, sources of Israelitism and the possibility of using the Turkish language.</p>	
Key-words: Suat Yıldırım, Meaning, Evaluation.	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu ve Önemi

Kur'ân-ı Kerim, anlaşılmak ve kendisiyle ibadet edilmek üzere indirilmiş ilâhî bir kitaptır. Ayrıca Kur'ân, Arapça nâzil olduğu için, kendisine müracaat edenlerin, Arapçaya vâkîf olma gibi bir mecbûriyeti vardır. Bütün insanlığa gönderilen bir kitabın muhataplarının, tümünün bu dili öğrenmeleri neredeyse imkânsızdır. Bu sebeple her dilden insanların ondan istifâde etmeleri, Kur'ân ilimlerine hâkim, ehil insanlar tarafından muhatap toplumun diline tercüme edilmesine bağlıdır.

Kur'ân tarihine baktığımızda, Müslümanların her dönemde Kur'ân'ı anlama gayretinde bulduklarını görüyoruz. Özellikle son asırlarda tercüme faaliyetleri her geçen gün artmakta ve çeşitlenmektedir. Dünya üzerindeki birçok dile çevrilen Kur'ân'ın çevirisi üzerinde, Türk milletinin de tercüme ve tefsir faaliyetlerinde bulunduğunu biliyoruz.

Biz, son dönemde yazılmış önemli eserlerden biri olan Suat Yıldırım'a ait 'Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli' adlı eseri inceledik.

Bizce bu meâl tercüme geleneği açısından önemli bir yere sahiptir. Âyeti âyetle tefsir etmesi, tefsîrî bir meâl olması, Kitâb-ı Mukaddese atıflarda bulunması ve herkesin rahatça anlayabileceği bir dilinin olması onu önemli kılan bazı özelliklerdir.

Müellifi de tefsir sahasında son dönemde yetişmiş değerli bir ilim adamı olan bu meâl, bizim tezimizin ana konusudur. Biz bu çalışmamızda "Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli" adlı eseri, metod ve uslûp açısından tanıtarak meâl geleneği içerisindeki yerini tespit etmeye çalıştık.

Çalışmanın Amacı

İncelediğimiz eser Kur'ân Meâlleri kategorisinde, parantez kullanımını azaltması, dilini ilmî olmak gibi bir kaygı gütmekten herkesin anlayacağı şekilde kullanması, açıklamalarının (tanım, târif, kural, vb.) doyurucu olması, kitâb-ı mukaddese atıfta bulunması gibi kendine has uslûbu olan bir çalışmadır. Bizim bu çalışmadaki asıl amacımız, 'Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli' adlı çalışmayı tanıtmak ve özellikle eserin meâl geleneği açısından yerini tespit etmektir.

Çalışmanın Metodu

Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli adlı eserin üzerinde çalışmaya başlarken ilk önce bu eserle ve mütercimiyle ilgili bilgilere müracaat etmek gerekiyordu. Biz de çalışmamızın ilk bölümünü, hâlen hayatta olan Suat Yıldırım'ın hayatının ve ilmi kişiliğinin araştırılmasına ayırdık. Mütercimın kendisine müracaat ederek, hem hayatıyla ilgili bilgileri hem de eserlerini aldık. Suat Yıldırım'ın basılmış birçok eserinin yanında, yüzü aşkın yayınlanmış makâlesi de bulunmaktadır.

İkinci bölümde, meâl ile ilgili kavramlara yer vererek, üzerinde çalıştığımız meâlin genel özelliklerine kısaca değindik. Bu bölümde, üzerinde çalıştığımız meâlin, meâl geleneği içindeki yerini göstermek istedik. Bunun için, Yıldırım'ın meâlinin genel özelliklerine, getirilen eleştirilere ve kendisinin vermiş olduğu cevaplara bu bölümde değindik. Bu bölüm hazırlanırken, gazete yazıları ve bu konuyu da içine alan sempozyumlar en çok istifade ettiğimiz kaynaklar oldu. Eleştiri sahipleriyle görüşme imkânı da bulmamız bizim için aydınlatıcı bir unsur oldu.

Üçüncü bölümde, çalışmamızın asıl konusu olan “Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli” adlı eseri, dil, uslûp, yöntem, şekil, muhtevâ açısından inceleyerek, tanıtmaya çalıştık. Bu bölümde daha çok meâlin açıklamalar kısmını esas aldık. Bu bölümde ayrıca karşılaştırmalar yaparak meâlin diğer meâllerle olan benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymak istedik. Karşılaştırma yaparken Hasan Basri Çantay, Elmalılı ve Muhammed Esed gibi meâl yazarlarını tercih ettik. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığının yayınlamış olduğu meâl de istifâde ettiğimiz kaynaklar arasındadır.

Ayrıca bu bölümde, Suat Yıldırım'ın eserlerinde ısrarla savunduğu, “Türkçe'nin imkânlarının meâl çalışmalarında kullanılmasının gerekliliği” tezinin bu meâlde nasıl uygulandığını örnekleriyle göstermeye çalıştık. Son bölüm hazırlanırken “Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli” adlı eser, baştan sona okunarak gerekli notlar alındı. Bazı örneklerin sayısı fazla olduğu için iki veya üç örnekle yetinilerek diğerleri dipnotta verildi.

BÖLÜM 1: SUAT YILDIRIM'IN HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

Çalışmamıza başlarken, Suat Yıldırım beyin hayatı, gördüğü eğitimler, akademik kariyeri ve yaptığı ilmî çalışmalarla ilgili bilgi vermenin hem mütercimnin tanınması hem de eserinin hangi ilmî alt yapıya dayandığının bilinmesi açısından faydalı olacağını düşünüyoruz.

1.1. Suat Yıldırım'ın Hayatı

Suat Yıldırım'ın ilmî kişiliğinin teşekkülünde etkili olan dönemleri düşündüğümüzde hayatını üç başlık altında değerlendirmek doğru olacaktır.

1.1.1. Doğumu ve Ailesi

15.01.1941 yılında Diyarbakır'ın Ergâni ilçesinde dünyaya geldi. Babası Mehmet Zeki Yıldırım (Ö. 1989) dedesi Hacı Hüsnü Yıldırım (Ö.1938) Ergani müftülüğü yapmış zevât arasındadır. Anne tarafından dedesi Mustafa İnal Osmanlı dönemi mutasarrıflarından, onun babası Kavasbaşılardan Hacı İbrahim, Osmanlı dönemi Â'yân (Senato) âzalarındandır.

1.1.2. Öğrenim Hayatı

Suat Yıldırım 1964'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 1964-1965'de kısa süre Edirne müftülüğünde bulunup, iki yıl yedek subay olarak askerlik görevini müteakip Diyanet işleri Başkanlığı müfettişliği yaptı (1967-1968). 1968'de Erzurum Atatürk Üniversitesinde Arap Dili ve Edebiyatı asistanlığına başladı. 1970-71 yıllarında bir müddet Bağdat'da incelemelerde bulundu. 1973'de "Peygamberimizin Kur'ânı Tefsiri" konulu doktora tezini tamamladı.

1.1.3. Eğitim ve Öğretim Hayatı

1977'de tefsir doçenti ünvanını alarak 1977-87 döneminde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Başkanlığı yaptı. 1974-75 döneminde Paris Sorbonne Üniversitesi'nde incelemeler yaptı. 1987-88 yıllarında Suudî Arabistan'da, Medine İslâm Tebliği Fakültesi'nde sözleşmeli profesör olarak lisans ve lisansüstü dersler okuttu. Daha sonra İstanbul Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tefsir profesörlüğüne tâyin edilip 1989-93 döneminde burada Tefsir Anabilim Dalı Başkanlığı görevini ifâ etti. 1993-95 döneminde üç yıl Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı yaptı.

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretime devam ederken, oradan izinli 1998-2000 döneminde Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı. 15.01.2008 tarihinde emekli oldu. Evli olup üç kız babası olan Yıldırım, Arapça, Fransızca, Farsça ve İngilizce olmak üzere dört dil bilmektedir.

1.2. Eserleri

Suat Yıldırım'ın hayatı Kur'ân ve tefsir yörüngeli geçmektedir. O, yaşamı boyunca tefsir ilmine birçok eserler kazandırmış bir ilim adamıdır. Kırk yılı aşan eğitim öğretim hayatı, çok velûd geçen mütercim hâlen eserler kaleme almaya devam etmektedir. Yıldırım'ın mevcut kitap, çeviri, makâle, proje çalışması vb. eserlerini kendisinden aldığımız şekliyle aşağıya sıralayacağız.

1.2.1. Kitapları

- 1- “Peygamberimizin Kur'ân'ı Tefsiri”, İst., (1. basım, Kayıhan Yayınları, 1983.), 3. basım, İstanbul, Yeni Akademi Yay, 2006, 464+480 s.
- 2- “Türkiyemizde İslâm'ın Durumu” (Din Gerçeği kitabı İçinde), Cihan yayınları, İstanbul, 1984, s. 459-472,
- 3- “Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân İlimlerine Giriş”, İst. Ensar Yayınları, 1983, 240 s., 2005 (5. Basım, 226 s.)
- 4- “Kur'ân'da Ulûhiyyet”, İst. Kayıhan Yayınları, 1987 ve 1998, 397 s.
- 5- “Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık”, Ankara, DİB, 1988, 2. Basım, İzmir 1996, 456 s., 3.Basım, İst., Işık Yay., 2005, 468 s.
- 6- “Fâtiha ve En'âm Sûreleri'nin Tefsiri”, İst. 1989, 228 sayfa, 2. Basım, İzmir 1993, 294 s.
- 7- “Kur'ân- ı Kerîm ve Fennî Keşifler”, Ankara, DİBY, 1990, 36 s.
- 8- “Fâtiha Sûresinin Tefsiri” (DİB'nce yayınlanacak olan Tefsir için hazırlandı, 1999, 15 s.
- 9- “Oryantalistlerin Yanılgıları (Oryantalistlerin İslâm Araştırmaları Üzerine Düşünceler), İstanbul, Ufuk Kitapları, 2003, 318 s.

- 10- “Tefsire Giriş”, Marmara Üniv. İlahiyat Fak. (ders notları), 2001, 76 s.
- 11- Kur’ân-ı Hakim ve Açıklamalı Meâli, İst, Define Yay., 2006, 605 s.
- 12- Ku’ân’la Diriliş, İstanbul, Timaş Yay., 2011, 144 s.
- 13- Fethullah Gülen’in Kur’ân-ı Hakim’e Yaklaşımı, İstanbul, Nil yay., 2. Basım, 2011, 206 s

1.2.2. Tercümeleler

- 1- “Kur’ân- ı Kerîm Tarihi Ders Notları” (Prof. Dr. Muhammed Hamidullah’ın Arapça Seri Konferanslarının tercümesi), EAÜİF, 1978, 33 s.
- 2- “Kitâb-ı Mukaddes, Kur’ân ve Bilim” (Prof. Dr. M. Bucaille’nin Fransızca eserinin tercümesi) İzmir, Türkiye Öğretmenler Vakfı Yayınları (1981), 401 s. (10. basım, 2005, İstanbul, Işık Yay.)
- 3- “En Mühim Mesaj Kur’ân” (Prof. Dr. Muhammed Abdullah Draz’ın Arapça eserinin tercümesi), Ankara, Akçağ Yayınları (1985), 370 s., İst., Yeni Akademi Yay. 4. bas., 2006, 334s.
- 4- “Tefsîr-i Kebîr” (Fahrüddîn Râzî’nin Mefâtihu’1- Ğayb adlı Tefsirinin tercümesi, diğer üç arkadaşı ile birlikte), Ankara, Akçağ, 1988-1995, 23 cilt.
- 5- “Le Coran Avec La Traduction Française” (Fransızca Kur’ân-ı Kerîm Meâli, Cengiz Aydın ve Prof. Dr. Aziz Bener ile birlikte), İlmî Neşriyat, İstanbul 1998.
- 6- “Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli”, Feza Gazetecilik Yayınları, İstanbul, 1. Basım, 1998. (Müteakip basımlarla 600.000 nüshayı geçti)

1.2.3. Kitaplara Yazdığı Önsözler

- 1- ‘Kur’ân’a Göre Nifak’ (Dr. Sadık Kılıç’ın kitabına takdim), İstanbul 1982, s. 1-7.
- 2- Fethullah Gülen Hakkında, Ali Ünal’ın M. Fethullah Gülen (Bir Portre Denemesi) Kitabına Önsöz, İstanbul, Nil Yay., 2002, s.16-32

- 3- ‘Küresel Barışa Doğru’ kitabına Önsöz, İstanbul, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yay., 2002.
- 4- ‘Kur’ân Kıraati’ (Kıraat-ı Aşere) kitabına Önsöz, M. Siracettin Toprak, İstanbul, Beyan Yay., 2005.
- 5- ‘Kur’ân’ın İkili Simetrik Yapısı’ kitabına Önsöz, Dr. Muzaffer Ecevit, İstanbul, Simetri Yay., 2005.
- 6- ‘Sanat Eserine Vurulan Kur’ân Mührü’ kitabına Önsöz, Doç. Dr. Murat Sülün, İstanbul, Kaynak Yay., 2006.
- 7- ‘Kur’ân ve Oryantalistler’ Kitabına Önsöz, Selahattin Sönmezsoy, Ankara, Fecr Yay., 1998.
- 8- ‘Oryantalizm’ (Mahmud Hamdi Zakzuk’dan çeviri), Dr. Abdülaziz Hatip, İstanbul, Işık Yay., 1993.

1.2.4. Ansiklopedi Maddeleri

Yıldırım, kitap ve makaleler yazdığı gibi, çeşitli ansiklopedi maddelerinin yazılmasında da müracaat edilen bir tefsir hocasıdır.

1.2.4.1. Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi’ndeki Maddeleri

el-Ahrufu’s- Seb’a; el-Afuvv; el-Alîm; el-Azîm; el-Azîz; Ba’1; el-Berr; el-Bahru’1- Muhît Tefsiri; Besmele; el-Bedî; Bikâî; el-Burhân fî Ulûmi’1-Kur’ân; el-Câmi’ li Ahkâmi’1-Kur’ân; ed-Dürrü’1- Mensûr Tefsiri; Fâtiha Sûresi; Fîl Sûresi., Kazımırskı (Albert), Muhammed Draz.

1.2.4.2. Dergâh Yayınları İslâmî Bilgiler Ansiklopedisi’ndeki Maddeleri

el- Bahru’1-Muhît; el-Basît Tefsiri; Beyzâvî; Beğavî; Merzubanî; Ebû Dâvud; Ebû Hayyân; Ebû Müslim; Ebû Hayyân Tevhidî; Fazıl Yemenî; el- Fevâtihu’1-İlâhiyye; el- Ensârî (Zekeriyâ); Feyzullah el-Hindî; Berzenci; el-Cevâhir fî Tefsiri’1-Kur’ân (Tantavî); el-Câmi’ (Kurtubî); Dîrînî; ed- Dükkâlî.

1.2.4.3. Sosyal Bilimler Ansiklopedisindeki Maddeleri

“Allah (c.c.)” maddesi, “Tanrı” maddesi içinde, s.58-68.

1.2.5. Projelerde Yaptığı Görevler

International Islamic University Malaysia, Research Center, Tefsiru'n-Nebi (a.s.m) li'l-Qur'ani'l Kerim Murattaben Hasebe Tertibi's-Suver ve'l-Ayat, (Arapça), 2000, 242 s.

1.2.6. Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitabında (Proceedings) Basılan Bildiriler

- 1- “Kur’ân ile Fen Bilimlerinin Kesin Sonuçları Arasında İlişki Kurmanın Dînî Temeli”, Scientific Miracles of Qur’an and Sunnah Kongresi, Pakistan - İslâmâbad, 18-21 Ekim 1987.
- 2- “Niçin Ebedî Risalet”, Ebedi Risalet Sempozyumu, İstanbul, 19-23 Eylül 1991.
- 3- “Mekânetü’n-Nursî fi’l-Fikrî ve’l-Hareketi’l-İslâmiyye” (Bediüzzaman Said Nursî’nin İslâm Düşünce ve Aksiyonundaki Yeri), Ürdün-Amman, İslâm Düşüncesi Uluslararası Enstitüsü’nün organize ettiği sempozyuma sunulan tebliğ, 12 Haziran 1997.
- 4- “Comparative Study of Sociological Principles in Islam” (Karşılaştırmalı Olarak Kur’ân’ın Sosyolojik Prensipleri)”, “Islam and Science” Uluslararası Konferansı Londra, 29 Nisan 1995.
- 5- “Translation of the Holy Qur an into Turkish: Some Issues (Esbâbu’l-İşkâl fi Tercemât Meâni’l-Kur’âni’l-Kerîm)”, 7 th International Conference on Translation, Kuala Lumpur Organizasyon: Malaysian Translators Association, International Islamic University Malaysia Institute of Language and Literature, 6-8 Aralık 1999.
- 6- “Kur’ân’ın Allah Kelamı Olduğunu İspatta Bediüzzaman Said Nursî’nin Orijinal Bir Usûlü”, 20. Asırda İslam Düşüncesi ve Bediüzzaman Said Nursî Uluslararası Sempozyumu, İstanbul 1996.
- 7- “Tecribet’u-Teayüşi’l-Muslimin ma’a ğayri’l-Muslimin fi Ahdi’d-Devleti’l-Usmâniyye, Diyalog ve Dinler Tarihi Sempozyumu, Cezayir, Emir Abdulkadir Üniversitesi, 6-8 Mayıs, 2002.

- 8- “El-İttisaf bi'l-Kemâlâtî'l-Ahlâkiyye min A'zâmi'l-Mu'cizati'n-Nebeviyye, “Şahsiyyetu Muhammed (a.s.m)” Uluslararası sempozyum, Mağrib (Titwan), Merkezu Dirasati'ş-Şark, 10-12 Nisan 2006.
- 9- “Et-Tecribetu't-Turkiyye fi Mecali'l-Wasatiyye”, Uluslararası Nahve Meşruî'n Nahdavi İslami Sempozyumu, Amman, 16-18 Kasım 2008.
- 10- “Mekânetü'l-Muteşabihat fi Tefsiri'l-Qur'an min Nahiyeti't-Tekamuli'l-Ma'rifi”, Uluslararası “Et-Tekamulu'l-Ma'rifi Beyne Ulumi'l-Wahy wa Ulumi'l-Kevn” Sempozyumu, Hartum, Camiatu'l-Qur'ani'l-Kerim, 6-8 Ocak 2009.
- 11- “Kur'ân Açısından İlim”, Curso Internacional İslam Programı, Bogota (Colombia), Rosario Üniversitesi, 2 Kasım 2006.
- 12- “Ebu Mansur el-Maturidi ve Te'vilatu'l-Kur'ân Tefsiri”, Özbekistan: Kuvvetu't-Tarih ve İzdiharu'l-Hadare Sempozyumu, İSESCO, Taşkent, 12-14 Kasım 2007.
- 13- “Üslubu Cem'i'l-azame fi'l-Kur'ân-i'l Kerim”, Cühudü'l-Ümme fi Hidmeti'l-Kur'ân-i'l Kerim Semp, Mağrib (Fas), 14-16 Nisan 2011, Muessesetu'l-Bühus ve'd-Dirasati'l-İlmiyye ile er-Rabitatu'l-Muhamediyye li'l-Ulema.

1.2.7. Yazılan Uluslararası Kitaplar veya Kitaplarda Bölümler

- 1- “Ta'sîlu'l- İ'câzi'l- İlmî fi'l- Kur'ân ve's- Sünne” kitabı içinde “Müstenedâtü't- Tevfik beyne'n- Nusûsi'l- Kur'âniyye ve beyne'n- Netâici'l- İlmiyye es- Sahîha” (Kur'ân Âyetlerini Bazı Bilimsel Keşiflere Göre Açıklamanın Dînî Temelleri), Mekke, 1987, s. 37- 72
- 2- “Mekânetü'n- Nursî fi'l-Fikri ve'l-Hareketi'l-İslâmiyye” (Bediüzzaman Said Nursî'nin İslâm Düşünce ve Aksiyonundaki Yeri), Ürdün-Amman, 12 Haziran 1997, İslâm Düşüncesi Uluslar arası Enstitüsü'nün organize ettiği sempozyuma sunulan tebliğ, s. 35-43.
- 3- “Hâdıru'l-İslâm ve Mâdîhi fi Türkiya” (Arapça, İngilizce ve Fransızca olarak yayınlanacak Dünya'da İslam” kitabının bir bölümü), 52 s.

- 4- International Islamic University Malaysia, Research Center, Tefsiru'n-Nebi (a.s.m) li'l-Qur'ani'l-Kerim murattaben Hasebe Tertibi's-Suver ve'l-Ayat, (Arapça), 2000, 242 s.
- 5- "Le Coran Avec La Traduction Française" (Fransızca Kur'ân-ı Kerîm Meâli, Cengiz Aydın ve Prof.Dr. Aziz Bener ile birlikte), İlmî Neşriyat, İstanbul 1998.

1.2.8. Ulusal Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makâleleri

- 1- "Kur'ân'ın Nüzûlünden Sonraki Hadiselere Tatbiki Hakkında", Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fak. Dergisi, 1, 1975, s. 79-102.
- 2- "1974 Sinodu ve Ötesi", Diyanet Dergisi, 1975, sy. 14, s. 57-63.
- 3- "Hadisleri Kur'ân'la Karşılaştırma Meselesinin Kaynakları", Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fak. Dergisi (Prof. Dr. M. Tayyip Okiç Armağanı), 1978, s. 105-114.
- 4- "Tevrat, İncil, Kur'ân ve Bilim Kitabı Hakkında", Türkiye Öğretmenler Vakfı, Sızıntı Dergisi, 4, 1979, s. 8-12.
- 5- "Kur'ân-ı Kerîm'de Kıssalar", EAÜİF (Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fak. Dergisi), 1979, sy. 3, s. 37-63.
- 6- "Er-Rahmân VASFİNİN Kur'ân'da Kullanılışı", EAÜİF Dergisi, 1980, sy. 4, s. 21-40
- 7- "M. Murtaza ez- Zebidî (Hayatı ve Eserleri)", EAÜİF Dergisi, 1986, s. 21-52
- 8- "Mehmed Âkifin Kur'ân Anlayışı", EAÜİF Dergisi, 1988, sy. 8, s. 1 – 17
- 9- "Türkçe Kur'ân Meâlleri", Tefsirin Dünü Bugünü Sempozyumu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Samsun, 1993.
- 10- "Yazır ile Nursi'nin Müteşabih Âyetleri Anlamaya Katkıları", Sakarya Üniv. İlahiyat Fak., Usul Dergisi, 2004, sayı:1, s. 49-68.
- 11- "Hz. Peygamber (s.a.s)'in Kur'ân'ı Tefsiri", Diyanet İlmî Dergi, c. 46, sayı. 2, 2010, s.7-44.

1.2.9. Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildirileri

- 1- “Manevî Tatminsizliğin Anarşideki Rolü”, Eskişehir Anadolu Üniv. Anarşi ve Toplumsal Boyutları Semineri, 22-26 Mayıs 1978.
- 2- “Muâsır Hıristiyanlığın İslâm’a Bakışı”, EAÜİF Hicret Kongresi, 28-30 Mayıs 1981.
- 3- “Kiliseyi Müslümanlarla Diyaloga İten Sebebler”, İstanbul, MÜİF II. İslâm İlimleri Kongresi, 18-20 Eylül 1981.
- 4- “Mehmed Akif’e Göre İdeal Türk Gençliğinin Vasıfları”, Ankara, Türkiye Öğretmenler Vakfı, Gençliğin Durumu ve Dünyadaki Geleceği Sempozyumu, Ankara, 4 Mayıs 1985.
- 5- “Mehmed Akifin Kur’ân Anlayışı”, İzmir, Türkiye Öğretmenler Vakfı, Mehmed Akif Paneli, Atatürk Kültür Merkezi, 27 Aralık 1987.
- 6- “Kur’ân Beşer Sözü Olamaz”, Kur’ân Sempozyumu, İstanbul, Ekim 1988.
- 7- “Şeytan Kur’ân’a Müdahale Edemedi”, Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur’ân’a İtirazlara Cevaplar Paneli, Mart, 1989.
- 8- “Sürekli Mesaj Olarak Ezan”, Ezan Sempozyumu, Tevhid Vakfı, İstanbul, 30-31 Mart 1991.
- 9- “İslâm Hâkimiyetinin Sona Ermesinin Beşyüzüncü Yılında Endülüs’te İslâm”, Endülüs Müslümanları Paneli, Türkiye Diyânet Vakfı, Ankara, 1992. (TDV, Endülüs’ten İspanya’ya, Ankara, 1996 kitabı içinde, s. 87-95),
- 10- “Kur’ân İle Sünnet Bölünmez Bir Bütündür”, İSAV, Eylül, 1998.
- 11- “Müteşâbih Âyetleri Anlamada Bediüzzaman Said Nursî’nin Katkıları”, Muasır Kur’ân Anlayışı Uluslararası Sempozyumu, İstanbul, 1998.
- 12- “Bilimsel İcâzın Değeri, İstanbul, İSAV, Kur’ân ve Tefsir Araştırmaları Sempozyumu, 14-15 Ekim 2000.
- 13- “M. Hamidullah’ın Le Saint Coran Adlı Fransızca Meâl-Tefsiri”, İstanbul, İRCİCA Prf. Dr. M. Hamidullah Paneli, Ocak 2003.

- 14- “Oryantalizmi Yeniden Okumak (Batı’da İslam Çalışmaları) Sempozyumu”, Sakarya Üniversitesi, 2003.
- 15- “Türkçenin İmkânlarını Kullanma Yönünden Meâllerimiz”, İzmir, DEU ve Diyanet İşl. Bşk. Meâl Sempozyumu, 24-26 Nisan 2003.
- 16- “Kur’ân-ı Kerim’in Üslûbu, Allah’ın Sözü Anlama Bilimsel Toplantısı”, İstanbul, St. Etien Kilisesi, 2-5 Ekim 2003.
- 17- “Tefsir İlminde Usûl, İslami İlimlerde Metodoloji Toplantısı, İstanbul, İSAV, 19 Ekim 2005, s. 599-605.
- 18- “Tefsir Dersi Komisyonu Sonuç Raporu”, Değerler Eğitimi Merkezi, İmam-Hatip Liselerinde Eğitim ve Öğr. Toplantısı, İstanbul, 6-7 Aralık 2003
- 19- “Yurtdışındaki Türk Okullarının Barış ve Diyaloga Katkıları, İstanbul, KADİP (Kültürlerarası Diyalog Platformu), Dinler ve Barış Sempozyumu, 16-17 Mayıs 2004.

1.2.10. Diğer Dergilerde Çıkan Makâleleri

- 1- “Roger Graudy’e Göre İslâm’ın Müjdeleri”, Yeni Devir Gazetesi, 14- 16 Mart 1983.
- 2- “Roger Graudy’nin Türkçesi”, Ankara, Mâverâ Dergisi, 1983 Ekim, s. 20-25.
- 3- “Mehmed Akife Göre İdeal Türk Gençliğinin Vasıfları”, MEB Din Öğretimi Dergisi, Nisan 1985, s. 37-47.
- 4- “Orijinal bir Kur’ân Lugati”, İslâm Dergisi, 1985, Ankara, Ocak, s. 38.
- 5- “Şirk ve Şirke Sevkedenden Sebebler”, 1986, Altınoluk Dergisi, sy. 3, s. 3-5.
- 6- “Kur’ân ve Cemaat”, 1988, Altınoluk Dergisi sy. 32, s. 20-22.
- 7- “Fâtiha Sûresi”, 1988 Temmuz, Yeni Ümit Dergisi, sy. 1, s. 8-12.
- 8- “Misyonerlerin Türkiye’yi Değerlendirmeleri”, Yeni Ümit Dergisi, 1988 Ekim, sy. 2, s. 6-8.
- 9- “İbadet ve Hayat Nizamı”, Yeni Ümit Dergisi, 1989 Ocak, sy. 3, s. 3-6.

- 10- “Muâsır Hıristiyanlığın İslâma Bakışı (1)”, Yeni Ümit Dergisi, 1989 Nisan, sy. 4, s. 3-9.
- 11- “Muâsır Hıristiyanlığın İslâm’a Bakışı (2)”, Yeni Ümit Dergisi, 1989 Temmuz, sy. 5, s. 4-8.
- 12- “Muâsır Hıristiyanlığın İslâm’a Bakışı (3)”, Yeni Ümit Dergisi, 1989 Ekim, sy. 6, s. 5-9.
- 13- “İslâm Bütün Âlemlerin Dinidir”, 1989, Altınoluk Dergisi sy. 35, s. 6.
- 14- “Faizin Tedricen Haram Kılınması”, Altınoluk Dergisi 1989, sy. 46, s. 13.
- 15- “Fâtîha Sûresi’ndeki İlâhî Mesaj”, 1990, Altınoluk Dergisi sy. 60, s. 8.
- 16- “Kur’ân’ın Tencîminin Eğitici Özelliği”, Yeni Ümit Dergisi, 1990 Nisan, sy. 8, s. 5-8.
- 17- “Mirac Hakikatlerinden”, Yeni Ümit Dergisi, 1990 Temmuz, sy. 9, s. 5-7.
- 18- “Yâsîn Sûresinin Meâli”, 1990 Ekim, Yeni Ümit Dergisi, sy. 10, s. 6-9.
- 19- “Oryantalizm”, Zaman Gazetesi, 23. 09. 1990.
- 20- “Fussilet Sûresi’nden Dersler”, Yeni Ümit Dergisi, 1990 Ocak, sy. 7, s. 4-8.
- 21- “Kur’ân ve Ramazan”, 1991 Ocak, Yeni Ümit Dergisi, sy. 11, s. 4-7.
- 22- “Hicretten Kesitler ve Dersler”, Yeni Ümit Dergisi, 1991 Temmuz, sy. 13, s. 10-12.
- 23- “Kur’ân-ı Kerîm’e Bir Bakış” (Ali Tantavî’den), Yeni Ümit Dergisi, 1991 Ekim, sy. 14, s. 7-11.
- 24- “Ezan ve Tebliğ”, 1992 Ocak, Yeni Ümit Dergisi, sy. 15, s. 4-7.
- 25- “Kilise’yi İslâm’la Diyalog İstemeye Sevkeden Sebebler (1)”, Yeni Ümit Dergisi, 1992 Nisan, sy. 16, s. 7-11.
- 26- “Kilise’yi İslâm’la Diyalog İstemeye Sevkeden Sebebler (2)”, Yeni Ümit Dergisi, 1992 Temmuz, sy. 17, s. 7-13.

- 27- “Kur’ân Işığında Bing Bang Teorisi”, 1992, Altınoluk Dergisi sy. 76, s. 38-39.
- 28- “Ebedi Risaletle Gelen Kardeşlik”, Yeni Ümit Dergisi, Ekim, 1992, sy. 18, s. 4-8.
- 29- “Endülüs’te İslam”, Yeni Ümit Dergisi, 1993, Ocak, sy. 19, s. 4-8.
- 30- “Elmalılı M. Hamdi Yazır ve Tefsiri”, Yeni Ümit Dergisi, 1993 Nisan, sy. 20, s. 5-7.
- 31- “Gençlerin Mesajı”, 1993 Temmuz, Yeni Ümit Dergisi, sy. 21, s. 5-8.
- 32- “Din Şurası Hakkında Bir Değerlendirme (1)”, Yeni Ümit Dergisi, 1993 Ekim, sy. 22, s. 5-8.
- 33- “Din Şurası Hakkında Bir Değerlendirme (2)”, Yeni Ümit Dergisi, 1994 Ocak, sy. 23, s. 7-11.
- 34- “Hacdaki Hidayet ve Bereket”, 1994 Nisan, Yeni Ümit Dergisi, sy. 24, s. 8-11
- 35- “Kur’ân-ı Kerim’de Kıssalar”, 1994 Temmuz, Yeni Ümit Dergisi, sy. 25, s. 5-9.
- 36- “Kur’ân’ın Allah Kelâmı Olduğunu İspatta Bediüzzaman”, Yeni Ümit Dergisi, 1994, Ekim, sy. 26, s. 10-13.
- 37- “Allah ile İnsan Arasında Karşılıklı Sevgi”, Yeni Ümit Dergisi, 1995 Ocak, sy. 27, s. 5-9.
- 38- “Hıristiyan Teslisi ve Hz. Meryem” Yeni Ümit Dergisi, 1995 Nisan, Yeni Ümit Dergisi, sy. 28, s. 5-7.
- 39- “Kur’ân ve Alevî”, 1995 Temmuz, Yeni Ümit Dergisi, sy. 29, s. 5-7.
- 40- “Kur’ân’ın Sosyolojik Prensipleri”, Yeni Ümit Dergisi, 1995 Ekim, sy. 30, s. 5-10.
- 41- “İslâm’ın Hıristiyanlara Uyguladığı Hoşgörü”, Yeni Ümit Dergisi, 1996 Ocak, sy. 31, s. 4-9.

- 42- “Âyetlerin Kronolojik Sıralanması”, Yeni Ümit Dergisi, 1996 Nisan, sy. 32, s. 5-7.
- 43- “Kur’ân’da Cami ve Cemaatin Önemi”, Yeni Ümit Dergisi, 1996 Temmuz, sy. 33, s. 5-10.
- 44- “Hz. Peygamberin Kur’ân’ı Tefsiri”, Yeni Ümit Dergisi, 1996 Ekim, sy. 34, s. 4-7
- 45- “Türk Dil Kurumu’nun ‘Türkçe Sözlük’ü Hakkında Bazı Mülâhazalar (1)”, Yeni Ümit Dergisi, 1997 Ocak, sy. 35, s. 6-8.
- 46- “Türk Dil Kurumu’nun ‘Türkçe Sözlük’ü Hakkında Bazı Mülâhazalar (2)”, Yeni Ümit Dergisi, 1997 Nisan, sy. 36, s. 4-7.
- 47- “20. Asır İslam Düşünce ve Aksiyonunda Bediüzzaman Said Nursî’nin Yeri”, Yeni Ümit Dergisi, 1997 Temmuz, sy. 37, s. 4-8.
- 48- “Meâllerimizle Biz Bize (1)”, 1997 Ekim, Yeni Ümit Dergisi, sy. 38, s. 5-8.
- 49- “Hadislerle İlgili Zarûrî Bir Açıklama” (M. Bucaille’nin Kitab-ı Mukaddes, Kur’ân ve Bilim kitabında hadislere yöneltilen tenkide cevap olup kitabın tercümesinin sonuna dercedildi), 1997 (8. Basım), s. 311–326.
- 50- “İslâm Yardımlaşma ve Dayanışmayı Emreder”, DİB, iftar sohbetleri, s. 49-51.
- 51- “Meâllerimizle Biz Bize (2)”, 1998 Ocak, Yeni Ümit Dergisi, sy. 39, s. 5-7.
- 52- “İç Diyalog Tartışmaları Durulurken (F.Gülen- Papa Görüşmesi)”, 1998 Nisan, Yeni Ümit Dergisi, sy. 40, s. 6-10.
- 53- “Müteşâbih Âyetler Hakkında Önemli Bir Hatırlatma”, Yeni Ümit Dergisi, 1998 Temmuz, sy. 41, s. 6-9.
- 54- “Risâle-i Nûr Sempozyumu (1)”, Yeni Ümit Dergisi, 1998 Ekim, sy. 42, s. 5-9.
- 55- “Meâlimiz Münasebetiyle”, 1999 Ocak, sy. 43, Yeni Ümit Dergisi, s. 7-9.
- 56- “Risâle-i Nûr Sempozyumu (2)”, 1999 Nisan, Yeni Ümit Dergisi, sy. 44, s. 7-11.

- 57- “Malezya’ dan İntibalar”, 1999 Temmuz, Yeni Ümit Dergisi, sy. 45, s. 7-11.
- 58- “Depremın Hatırlattıkları”, 1999 Ekim, Yeni Ümit Dergisi, sy. 46, s.
- 59- “Kur’ân-ı Kerim’ de Hz. İsa’nın Hüviyeti”, Ocak-2000, Yeni Ümit, 47, s. 6-10.
- 60- Müteşabih Âyetleri Anlamada Önemli Esaslar -1, Nisan-2000 Yeni Ümit Dergisi, sy. 48, s. 6-8.
- 61- Müteşabih Âyetleri Anlamada Önemli Esaslar- 2, Temmuz-2000 Yeni Ümit Dergisi, sy. 49, s. 5-7.
- 62- Ömer Nasuhi Bilmen’in Büyük Tefsir Tarihi Hakkında Bir Değerlendirme, Ekim-2000 Yeni Ümit Dergisi, sy. 50, s. 5-9.
- 63- Gazzali’nin Bilimsel Metodu, Ocak-2001 Yeni Ümit Dergisi, sy. 51, s. 6-9.
- 64- İslam’ın Tanıttığı Allah, Nisan-2001 Yeni Ümit Dergisi, sy. 52, s. 7-11.
- 65- İ’lâ-yı Kelimetullah veya Cihad, Temmuz-2001 Yeni Ümit Dergisi, sy. 53, s. 8-10.
- 66- Makbul Tefsirin Şartları, Ekim-2001 Yeni Ümit Dergisi, sy. 54, s. 5-7.
- 67- En Mühim Mesaj: Kur’ân, Ocak-2002 Yeni Ümit Dergisi, sy. 55, s. 6-10.
- 68- Âyetlerin Kronolojik Sıralaması, Nisan-2002 Yeni Ümit Dergisi, sy. 56, s. 5-7.
- 69- İ’cazu’l-Kur’ân İlmi, Temmuz-2002 Yeni Ümit Dergisi, sy. 57, s. 4-8.
- 70- Muhammed Esed’in “Kur’ân Mesajı” Adlı Tefsiri Hakkında, Ekim-2002, Yeni Ümit Dergisi, sy. 58, s. 5-11.
- 71- Evrensel Âlim: Muhammed Hamidullah, Ocak-2003, Yeni Ümit Dergisi, sy. 59, s. 7-12.
- 72- Kur’ân’ın Surelerindeki Eşsiz Ahenk, Nisan-2003, Yeni Ümit Dergisi, sy. 60, s. 8-11.
- 73- Moskova Isınırken, Temmuz-2003 Yeni Ümit Dergisi, sy. 61.
- 74- Kur’ân-ı Kerim’in Muhtevası, Ekim-2003 Yeni Ümit Dergisi, sy. 62, s. 5-7.

- 75- Kur'ân-ı Kerim'in Üslûbu, Ocak-2004 Yeni Ümit Dergisi, sy. 63, s. 8-12.
- 76- Dinler ve Barış Sempozyumundan Geriye Kalan, Nisan-2004 Yeni Ümit Dergisi, sy. 64, s. 6-10.
- 77- Camiler Haftası, Temmuz-2004 Yeni Ümit Dergisi, sy. 65, s. 5-9.
- 78- Yazır ile Nursi'nin Müteşabih Âyetleri Anlamaya Katkıları, Usûl Dergisi, Sakarya, sy:1, 2004., s. 49-68.
- 79- "Tartışma Ciddiyet İster", İstanbul, Zaman Gaz., 09 Şubat 2004.
- 80- "Müslümanlarla Hıristiyanlar Arasında Diyalog Hakkında", Türk Yurdu Der., Ankara, Ocak-2005.
- 81- Şeytanî Âyetler Safsatası, Ekim-2004 Yeni Ümit Dergisi, sy. 66, s. 5-9.
- 82- Diyalogda Anahtar İsim: L. Massignon ve İslâm, Ocak-2005, Yeni Ümit Dergisi, sy. 67, s. 5-7.
- 83- Kur'ân-ı Kerim'e Göre Ehl-i Kitapla Diyalog, Nisan-2005 Yeni Ümit Dergisi, sy. 68, s. 7-12.
- 84- Kur'ân-ı Kerim'in Müteşabihan Mesâni Özelliği, Temmuz-2005 Yeni Ümit Dergisi, sy. 69, s. 6-13.
- 85- Ceza Hükümleri Açısından Tevrat ve Kur'ân, Ekim-2005 Yeni Ümit Dergisi, sy. 70, s. 5-7.
- 86- Türkçe'nin İmkânlarını Kullanma Bakımından Meâllerimiz, Yağmur Dergisi, İstanbul, Ocak-Mart 2006.
- 87- Din'in Kaynağı İnsan mı?", Zaman Gazetesi, İstanbul, 28 Ocak 2006.
- 88- Meâlim Hakkında Hezeyanlar, Ocak-2006, Yeni Ümit Dergisi, sy. 71, s. 5-8.
- 89- Mağrib'den Maşrik'a Bakış, Nisan-2006, Yeni Ümit Dergisi, sy. 72, s. 4-7.
- 90- Mehmet Akif'in Kur'ân Anlayışı, Temmuz-2006, Yeni Ümit Dergisi, sy. 73, s. 5-9.

- 91- Mehmet Akif'in Kur'ân'a Bakışı 2, Ekim-2006, Yeni Ümit Dergisi, sy. 74, s. 5-7.
- 92- Kuveyt Bilimsel İ'câz Sempozyumu, Ocak-2007, Yeni Ümit Dergisi, sy. 75, s. 7-9.
- 93- Kur'ân Açısından İlim, Nisan-2007, Yeni Ümit Dergisi, sy. 76, s. 5-8.
- 94- Hangi Hoşgörü, Temmuz-2007, Yeni Ümit Dergisi, sy. 77, s. 5-7.
- 95- Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın Müteşabih Âyetleri Anlamaya Katkısı, Ekim 2007, Yeni Ümit Dergisi, sy. 78, s. 5-8.
- 96- Allah'ın "Biz" Zamirini Kullanması, Ocak 2008, Yeni Ümit Dergisi, sy.79, s. 5-8.
- 97- En Mükemmel Ahlâk Başta Gelen Mûcizelerdendir, Nisan 2008, Yeni Ümit Dergisi, sy. 80, s. 5-8.
- 98- Medine Araştırmaları Merkezi, Temmuz 2008, Yeni Ümit Dergisi sy. 81, s. 5-7.
- 99- Kişinin Kur'ân-ı Hakîmi İle Özel İletişimi, Ekim 2008, Yeni Ümit Dergisi, sy. 82, s. 5-7.
- 100- Risale-i Nur'un Kur'ân Tefsirindeki Yeri, Ocak 2009, Yeni Ümit Dergisi, sy. 83, s. 5-7.
- 101- Elmalılı'nın Meâli veya Sahipsizliğin Meâli, Nisan 2009, Yeni Ümit Dergisi, sy. 84, s. 5-7.
- 102- Bediüzzaman'la Helalleşme, Zaman Gazetesi, İstanbul, 22 Mart 2009.
- 103- “Zorunlu Din Eğitimi Olmaz (!), Zaman Gazetesi, 26 Eylül 2007.

BÖLÜM 2: MEÂL GELENEĞİ AÇISINDAN SUAT YILDIRIM'IN MEÂLİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Meâl geleneği ve Yıldırım'ın meâlinin değerlendirilmesine geçmeden önce kullanılan literatür hakkında kısa bir bilgi vermek gerekmektedir. Literatüre yabancı olan kişi, okuduğu çalışmaya ve onun diline de yabancı olur. Terimsel ifadeler arasında bazı farklılıklar veya benzerlikler bulunabilir. Bu farklılıklar veya benzerlikler, tefsir ilminde de söz konusudur.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Kur'ân-ı Kerîm'in meâli veya tefsiri ile ilgili bir çalışmaya başlarken öncelikle literatürde kullanılan terimlerin açıklanması gerekmektedir. Okuyucu, konuya ait kelime veya kavramların sözlük ve terim anlamlarını, kullanılış keyfiyetini ve birbirleriyle olan irtibatını bilirse yapılan çalışma hakkında ön bilgiye sahip olmuş olur. Tefsir, te'vil, tercüme ve meâl kavramlarının birbirleri arasında fark olmalarına rağmen, asıl ortak noktaları Kur'ân-ı Kerim'dir. Kur'ân'ın anlaşılmasında bu dört kavram anahtar rolü üstlenmektedirler.

2.1.1. Tefsir

Tefsir kelimesi, "fesr" veya taklip tarikiyle "sefr" kökünden gelen "tef'il" vezninde bir masdardır. "Fesr", sözlükte bir şeyi açıklamak, ortaya çıkarmak ve üzeri örtülü bir şeyi açmak gibi manalara gelmektedir. Ayrıca doktorların herhangi bir hastalığın teşhisi için yaptıkları idrar tahliline de "fesr" denilmektedir.¹ Bu kelime beyân etmek, keşfetmek, izhâr etmek ve üzeri kapalı bir şeyi açmak gibi manalarda da kullanılmaktadır.² Yine bu kelime Araplar arasında aydınlatmak, işrak etmek manalarında da kullanılır. Meselâ (سفرت المرأة عن وجهها) 'Kadın yüzünü açtı' manasına gelir.³

Bu kelime ulemâ tarafından sadece Kur'ân-ı Kerim'in mânâlarını keşf ve ondaki garib kelimelerin açıklanması için kullanılmışsa da sadece buna hasr edilmemiştir.⁴

¹ İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed, *Lisan'ul-Arab*, Beyrut 1990, c. IV, s. 369; el-Cevheri, Ebu Nasr İsmail b. Hammad, *es-Sihah Tacu'l-Luğa ve Sihahu'l-Arabiyye*, (thk. Ahmed Abdulğafir), Mısır 1376, c. II, s. 781; ez-Zebidî, *Tâcu'l-arûs*, Mısır 1306, c. III, 470.

² Cerrahoğlu İsmail, *Tefsir Usûlü*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2008, s. 213.

³ Cerrahoğlu, *age*, 214.

⁴ Cerrahoğlu, *age*, 214.

Bir ilim olarak ele alındığı zaman da tefsir, "İnsan gücü ve Arap dilinin verdiği imkân nisbetinde Allah'ın muradına delâlet etmesi bakımından Kur'ân metninin içerdiği manaları ortaya koymaktır."⁵

Tefsîr ilminin konusu, bütünüyle Kur'ân âyetleridir. Tefsîr, Kur'ân'ın bütün âyetlerini ve kelimelerini tedkîk konusu yapar. Bu ilmin gayesi; gerek bu dünyada, gerekse öbür dünyada kişilerin selâmete ve saadete ulaşmalarını sağlamak için Allah'ın kitâbını onun ifâde etmek istediği maksada yakın olarak anlamak, anlatmak ve faydalı sonuçlar çıkarmaya çalışmaktır.⁶

2.1.2. Te'vîl

Te'vîl kelimesi e-v-l (ل و ل) kökünden gelir.⁷ Tefîl babı ise açıklamak, beyân, tefsir, keşf, îzâh, tercüme, netice gibi anlamlarda kullanılır.⁸ İstilah olarak, zahirî birbirine uygun olan mânâyı iki ihtimalden birine reddetmektir.⁹ es-Sa'lebi, te'vil kavramını tarif ederken, âyetin ön ve arkasına uygun olduğu muhtemel manâlardan birine sarfidir, der.¹⁰

2.1.3. Tercüme

Arapça t-r-c-m (ت ر ج م) kökünden gelen 'Tercüme' kelimesi, sözlükte, 'bir kelâmı bir dilden başka bir dile çevirmek', 'bir sözü başka bir dilde açıklamak' ve 'bir lafzı başka bir dilde kendisinin yerini tutacak bir lafızla değiştirmek'¹¹ gibi anlamlara gelmektedir.

Tercüme kelimesinin bir bâba ünvan olmak, bir kimsenin hayatını anlatması, kendisine ulaşmayan kimseye sözü tebliğ etmek, bir sözü kendi dilinden başka dilde tefsir etmek ve sözü bir dilden başka dile nakletmek gibi mânâları da vardır.¹²

Tercüme kelimesinin ıstılah anlamı ise: "Bir kelâmın mânâsını diğer bir lisanda dengi bir tâbir ile aynen ifade etmektir. Tercüme aslın mânâsına aynen muvâfık olmak için sarahatte, delâlette, icmâlde, tafsilde, umumda, hususta, ıtlakta, takyitte, kuvvette,

⁵ M. Abdülazim ez-Zerkânî, *Menâhilü'l-İrfan, fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Kahire 1362/1943, I, 471; ez-Zehebî, *et-Tefsîr ve'l-Müfessirîn*, Mısır 1396/1976, c.I, s. 15.

⁶ Aydüz Davut, *Tefsîr Tarihi Çeşitleri Ve Konulu Tefsir*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 20.

⁷ Cerrahoğlu, *age*, s. 214.

⁸ Aydüz, *age*, s. 20.

⁹ Aydüz, *age*, s. 20.

¹⁰ es-Sa'lebi, Ahmed b.Muhammed. *el-Keşf ve'l-Beyan*, (Yazma. İstanbul Veliyülddin Etendi Kütüphanesi. No. 130/133). 9b.

¹¹ Cevheri, *es-Sihah Tacu'l-Luğa ve Sihahu'l-Arabiyye*, *age*, c. II, s.7288; İbn Manzur, *Lisan'ul-Arab*, Beyrut 1990, c. XII, s. 66; Okıç M. Tayyib, "Hadiste Tercuman", AUDF, Ankara, 1967, sy. 14, s. 31.

¹² Cerrahoğlu, *age*, s. 216.

isâbette, hüsn-ü edâda, uslûbu beyânda, hâsılı ilimde, sanatta, asıldaki ifadeye eşit olmak iktiza eder.”¹³ Tercüme iki kısma ayrılır.

2.1.3.1. Harfî veya Lafzî Tercüme

Harfî tercüme nazmın nazma, tertibin tertibe, hatta kelimelerin birbirine muvafık olması şartıyla bir dildeki lafızları başka bir dildeki benzer lafızlarla ifade etmek olarak tarif edilir.¹⁴ Bu tür tercüme teknik konuları ihtiva eden metinlerde ve ilmî yazılarda çeviriyi tam karşılansa da, edebi yazılarda ve sosyolojik metinlerde yeterli gelmemektedir. Kur’ân gibi hem edebî yönü hem de sosyolojik yönü ağır basan bir kitabın tercümesinde harfî tercüme çok yetersiz kalmaktadır.

2.1.3.2. Tefsiri Tercüme

Tefsirî tercüme, okuyucunun en rahat anlayabildiği tercüme şeklidir. Tefsirî tercümede cümleler daha anlaşılır hâle getirilir. Metne aynen kelimesi kelimesine bağlı kalınmaz. Tefsiri tercümenin tarifi, asıl dildeki kelimelerin tertibine, nazmına, sayısına vb. şeklî özelliklere bağlı kalmaksızın bir sözün anlamını başka bir dille açıklamaktır. Bu tür çeviride esas olarak mânâyâ itibar edilir; buna ek olarak bazı tabirler atılabilir veya ilâveler yapılabilir.¹⁵ Mütercim diğer dilden anladığı manayı hedef dile kendi ifadeleriyle aktarmaktadır.¹⁶ Eğer asıl metinde bir ifade tarzı, bir kelime veya bir üslûp özelliği bulunuyor ve fakat onun dengi Türkçede yoksa ve ona tam bağlı kalma Türkçe’de tuhaf karşılanacaksa, müfessir onu bırakıp Türkçe anlatımı netleştirmeyi tercih etmelidir.¹⁷ Tefsirî tercümede amaç, okuyucunun en kolay bir şekilde metni anlamasını sağlamaktır.

2.1.4. Meâl

Meâl kelimesi e-v-l (ل و ل) kökünden mimli mastardır.¹⁸ Bir şeyin varacağı yer veya gâye mânâsında mekân ismi de olur.¹⁹ Sözlükte, ‘dönmek, bir şeyden dönmek, noksan olmak, bir şeyi eksiltmek, son, sonuç, çıkarım’ gibi anlamlara da gelmektedir.²⁰

¹³Yazır, M. Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, Sad. İsmail Karaçam, Heyet, Azim Dağıtım, İstanbul, 1935, c. I, s. 9.

¹⁴ez-Zerkânî, *age*, c. II, s. 7.

¹⁵ez-Zerkânî, *age*, c. II, s. 7.

¹⁶Ekin Yunus ve Akyüzoğlu Hüseyin, *Kur’an Tercüme Teknikleri*, Basılmamış Ders Notları, Sakarya, 2011, s. 4.

¹⁷Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

¹⁸İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, c. X I, s. 32-40.

¹⁹Cerrahoğlu, *age*, s. 220.

²⁰İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, c. XI, s. 32.

Istılahta, bir sözün mânâsının her yönü ile aynen değil de, biraz noksanı ile ifade edilmesine meâl denir.²¹ Kur'ân-ı Kerim'in lafzî olarak tam bir tercümesi yapılamayacağına göre, o sadece aslına yakın bir şekilde ifade edilmeye çalışılmış ve buna Kur'ân'ın tercümesi denmekten kaçınılmış, tercüme yerine meâl lafzı kullanılmıştır.

Meâl kelimesi aslında Kur'ân-ı Kerim'in tercümesinin aynen yapılmasının mümkün olmadığını belirtmek için seçilmiş ve kullanılmış bir kelimedir. Yapılan her tercümede mutlaka bir eksikliğin bulunması kaçınılmazdır. Elmalılı, “bizim meâl tabirini ihtiyâr edişimiz de bu eksiklik haysiyetiyledir”²² demekle bu eksikliği nazara vermektedir.

Meâl kavramının terimleşmesi, özellikle, 1925 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde uzun tartışmalar neticesinde Kur'ân'ın Türkçe tefsirinin Elmalılı'ya tevdi edilmesinden sonra olmuştur.²³

Elmalılı'nın tefsirine meâl ismini vermesinden sonra, artık Kur'ân tercümelerine meâl isminin verilmesi başlı başına bir teâmül hâlini almıştır. Önceleri belli belirsiz bir biçimde kullanılan bu kelime, zamanla form olarak da karşılığını bulmuş ve ‘Tefsir’ ile ‘Tercüme’ arasında bir mânâyı ifade etmek üzere sürekli kullanılmaya başlanmıştır.²⁴

2.1.4.1. Kur'ân-ı Kerim'in Tercümesi Yapılabilir mi?

Kur'ân-ı Kerim bilindiği gibi Arapça nâzil olmuş bir kitaptır. Ancak o sadece Araplara indirilmediği gibi tüm insanlığın istifadesine sunulmuştur. Kur'ân-ı Kerim'in yeryüzünde kabul görebilmesi için indirildiği toplum tarafından çok net bir şekilde anlaşılması gerekmektedir.

Nitekim Allah

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

‘Düşünüp mânâsını anlamanız için Biz, onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik’²⁵ buyurmaktadır. Suat Yıldırım'a göre bu âyet, Kur'ân adının ancak Arapça olan aslı şek-

²¹ Aydüz Davut, *age*, s. 28.

²² Elmalılı, *age*, c. 1, s. 22.

²³ Durmuş, Zülfikâr, *Kur'ân'ın Türkçe Tercümeleri*, İstanbul, 2007, s. 43.

²⁴ Cündioğlu, Dücan, “Matbû Türkçe Kurân Çevirileri ve Kur'ân Çevirilerinde Yöntem Sorunu”, 2. Kur'ân Sempozyumu, Tebliğler-Müzakereler, Bilgi Vakfı Yayınları: Ankara, 4-5 Kasım 1995, s. 196.

²⁵ Yusuf, 12/2.

line denilip, onun tercümelerinin Kur'ân olmasına imkân ve ihtimal bulunmadığına kesin bir delildir.²⁶

Kur'ân-ı Kerim'in muhatap olduğu ilk toplum Araplardır ama sadece onlara inmemiştir. Kurân-ı Kerim evrensel bir kitaptır. Nitekim Allah:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لِمَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

'De ki: "Ey insanlar! Ben sizin hepinize Allah tarafından gönderilen Peygamberim. O ki, göklerin ve yerin hâkimiyeti O'na aittir. O'ndan başka ilah yoktur. Hayatı veren de, ölümü yaratan da O'dur. Öyleyse siz de Allah'a ve O'nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî Nebîye, o Resule inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız."²⁷

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا

'Hayır ve bereketi ne muazzamdır o Zâtın ki bütün ins ve cinni uyarsın diye o has kuluna doğruyu eğriden ayıran Furkan'ı indirdi."²⁸ âyetleriyle bunu teyit etmektedir.

Ancak din, konuşulan ve anlaşılan bir dili kullanarak, fizik ötesi alan hakkındaki mesajını bir dil dizgesi hâlinde, dînî bağlamda vukû bulan sözsüz iletişim biçimleri dışında, iletişimini sözlü dilsel metin şeklinde sunabiliyorsa²⁹ kendisinin anlaşılmasını ve üzerinde düşünülmesini istediği içindir. Bunun içindir ki Arapça bilsin bilmesin bütün müminler Kur'ân'ın getirdiklerinden sorumludur. Herkes Arapçayı aynı derinlikte bilmeyebilir. Zaten bilmesine de imkân yoktur. Bunun için bütün âlimler, Arapça bilmeyenlerin anlayabilmeleri için, Kur'ân-ı Kerim'in Arapça dışındaki dillere tercüme edilebileceği hususunda görüş birliğine varmışlar, ancak tercüme ile ibadet yapılamayacağı hususunda da ittifak etmişlerdir.³⁰ İbadet ancak Kur'ân dili Arapça ile yapılabilir. Çünkü yapılan tercüme, ne kadar mükemmel olurlarsa olsunlar, aslı yansıtmaktan uzaktırlar.³¹

²⁶ Yıldırım, *Meâl*, s. 234.

²⁷ Âraf, 7/158

²⁸ Furkan, 25/1.

²⁹ Jansen, J.J.G, *Kur'ân'a Bilimsel-Filolojik-Dilsel Yaklaşımlar*, Çev: Halilrahman Açar, Fecr Yayınları, Ankara, 1999, s. 12.

³⁰ Köksal, İsmail, *Fikhî Açıldan Türkçe İbadet*, Akademi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 78-79.

³¹ Akdemir, Salih, *Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Tercümeleleri*, Ankara 1989, s. 33.

Bu gerçeğin baştan kabul edilmesiyle birlikte birçok mütercim çevirilerine tercüme değil, meâl ismini vermişlerdir.³²

Tercüme ile meâlin en temel farkı, eşdeğer çevirinin yapılıp yapılamamasıdır. Yukarıda da görüldüğü gibi, tercüme, ‘bir sözün anlamını diğer bir dilde eşdeğer bir sözle aynen ifade etmek’, meâl ise, ‘bir sözün manasını her yönüyle değil de biraz noksanıyla ifade etmek’ olarak tanımlanmıştır.³³ Ancak buna rağmen çevirilere tercüme ismini veren müellifler de olmuştur.³⁴

Meâller insanların birikimleriyle ortaya çıkarlar. Onların hâleti rûhiyelerini, bakış açılarını ve dünya görüşlerini yansıtabilirler. Dolayısıyla insandan kaynaklanan eksiklikler olabilir. Bu hiçbir zaman Kur’ân’a hamledilmemelidir.³⁵ Aynı zamanda Kur’ân’ın o eşsiz üslûbu, fesâhati, belâğâti ve ihtişamını meâllerde bulmamız da mümkün değildir.

Sonuç olarak, bir mütercim, Kur’ân-ı Kerîm’in mucizevî yönünün ve nihâ-i noktada ihâtâ edilemeyecek mânâsının bilincinde olarak ve kendisinin onun karşısındaki konumunu baştan kabul ederek tercüme işine girişebilir. Yoksa ‘âyetlere benim verdiğim meâl kesindir, diğerleri eksiktir’ düşüncesinde olursa hata etmiş olur.

2.1.4.2. Meâl Yazılırken Uyulması Gereken Kurallar

Bildiğimiz gibi meâl aslında bir tercüme işidir. Tercüme işinde tercüme eden mütercim ve tercüme edilen eser söz konusudur. Tercüme eden kişinin önemi, tercüme ettiği metinle ve o metindeki hatalarının azlığı veya çokluğu ile değer kazanır. Basit bir metni bir dilden başka bir dile çeviri yaparken bile hata yapmamaya özen gösterilir. Çünkü yaptığımız çeviri bazen, çok büyük kitlelerin, o eseri ve ihtiva ettiği konuyu yanlış veya eksik öğrenmesine sebep olabilir.

³² Bkz. Çantay, Hasan Basrî, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*; Karakaya, Hasan ve diğerleri, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, İstanbul, 1986; Atay, Hüseyin-Kutluay, Yaşar, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl)*, Ankara, 1988; Ateş, Süleyman, *Kur’ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, İstanbul t.y., Özek, Ali ve diğerleri, *Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Ankara, 1993; Kazıcı, Ziya-Taylan, Necip, *Kur’ân-ı Kerîm Meâli*, İstanbul, 1993; Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur’ân-ı Kerîm Meâli (Türkçe Çeviri)*, İstanbul, 1994, Yıldırım, Suat, *Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*, İstanbul, 1998; Altuntaş, Halil-Şahin, Muzaffer, *Kur’ân-ı Kerîm Meâli*, Ankara, 2001; Dumlu, Ömer-Hüseyin, Elmalı, *Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl)*, İzmir, 2003, Mevdüdi, *Tefhîmu'l-Kur’ân Meâli*, (çev: Durmuş Bulgur), Konya, 2003.

³³ Durmuş, Zülfikâr, *age*, s. 52.

³⁴ Bkz. Muhammed b. Hamza, *Kur’ân Tercümesi*, İstanbul, 1976; Doğrul, Ömer Rıza, *Kur’ân-ı Kerîm’in Tercümesi ve Tefsîri Şerifi*; Tanrı Buyruğu, İstanbul, 1980; Sağman, Ali Rıza, *Lafzen ve Meâlen Kur’ân-ı Hakîm’in Tercümesi*, İstanbul, 1980.

³⁵ Durmuş, Zülfikâr, *age*, s. 46.

Kur'ân-ı Kerim'in tercümesi meselesine bu zâviyeden bakacak olursak, meâl yazmaya niyetlenen birisinin çok büyük bir sorumluluk aldığını söyleyebiliriz. Meâlde iki türlü sorumluluk eser sahibini beklemektedir. Birincisi; tercüme etmeyi plânladığı eser beşer ürünü değildir. Yâni o Allah kelâmı Kur'ân'dır. O'nun tercümesi hata kaldırmaz. İkincisi; Kur'ân-ı Kerim, Müslümanların kendisiyle ibadet ettiği, O'na göre hayatlarını şekillendirmeye çalıştığı vahiyle gelen kutsal bir kitaptır. Yanlış veya eksik meâl yapan bir mütercim milyonlarca müslümanın yanlış inanmasına veya hatalı kulluk yapmasına sebep olabilir.

Ancak unutulmamalıdır ki, bizim burada kastettiğimiz husus, aslından ziyâde, aslının günümüz Türkçe'sine çevrilisinde meydana gelebilecek hatalar. Yoksa hiçbir insan Kur'ân-ı Kerim'in aslında bilerek veya bilmeyerek bir değişiklik yapamayacaktır. Çünkü o, Allah tarafından koruma altına alınmıştır.

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

“Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'ân'ı Biz indirdik, onu koruyacak olan da Biz'iz.”³⁶

Bu bilgiler ışığında, Kur'ân'ı Türkçeye tercüme edecek olan bir insanda bulunması gereken özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Arap diline ve uslûbunun inceliklerine vâkıf olmak.
2. Türk dilini iyi bilmek.
3. Kur'ân-ı Kerim'in bahsettiği çeşitli konular hakkında yeterli mâlûmata sahip bulunmak.
4. Tefsirlerden yararlanırken dikkatli olmak.

Mütercim, kaynak olarak istifade edeceği tefsirlere, müfessirlerine, müfessirlerin mezhep ve meşreplerine, yazıldığı dönemin ilmî, iktisâdî ve dînî ilerlemişlik durumuna, müfessirin neşet ettiği toplumun kültürel ve örfî geleneklerine ve aynı zamanda coğrafi yapının durumuna vâkıf olmalı. Çünkü bu saydığımız maddelerin her biri müfessirlerin Kur'ân'ı yorumlamalarında belirleyici rol oynamışlardır. Öyle olmasaydı, aynı âyeti farklı yorumlayan bu kadar çok tefsir meydana gelmezdi.

5. Allah'ın kelâmını indî müteâlâlardan uzak; aslına uygun bir şekilde tercüme etmeye çalışmak.³⁷

³⁶ Hicr, 15/9

İncelediğimiz meâllere baktığımızda yapılan bâriz hatalar, yukarıda sayılan özelliklerden bir kısmının meâl yazarlarının bazılarında bulunmadığını göstermektedir.

Mütercimlerde bulunması gereken özellikler daha işin başında çok önemlidir. Ancak mütercimler de tercüme yaparken bazı kuralları göz önüne almalıdır.

Bunlardan birkaç tanesi aşağıdaki gibidir.

1. Tercüme yapılan âyet, hem salt kendi anlamını ifade etmeli, hem de birlikte bulunduğu âyetlerle seslendirdiği kolektif mânayı ifade etmeli.
2. Anlamı verilen âyet, başka bir âyetle ters düşmemeli.
3. Yapılan meâl, karşısında mutlaka bir muhatap bulmalı ve muhatabın zihninde ele aldığı konuyla alâkalı net bir anlam oluşturmalıdır.
4. Anlam sınırlamaları bulunan âyetlere dikkat edilmeli, böyle durumlarda âyetlerle ilgili mutlak ifadeler yerine mukayyet ve has ifadeler tercih edilmeli.
5. İstılâhî anlamda kullanılan lâfızların, dînî ve kültürel derinlikleri ve zenginlikleri korunmalıdır.³⁸

2.2. Tarihî Süreç İçerisinde Kur'ân Tercümeleri

Kur'ân-ı Kerîm'in tercümesi hakkında açıkça emredici âyet veya hadis bulunmamasına rağmen müslümanlar, tebliğ ve irşatla emrolunmuşlardır.³⁹ Arap olmayan ve dolayısıyla Arapça bilmeyen insanlara yazılı ve sözlü olarak dinlerini anlatma gayreti içinde olan Müslümanlar, doğal olarak tercüme faaliyetlerine başlamışlardır. Kur'ân-ı Kerim'in tercümesi ile ilgili tartışmalar da bundan sonra başlamıştır. Bir kısım âlimler, bazı âyetlere ve sünnetteki uygulamalara bakarak Kur'ân'ın tercümesini zaruri görürken, diğer bir kısmı Kur'ân'ın başka dillere çevrilemeyeceğini, lafızları itibariyle de muciz olan Kur'ân'ın başka dillere nakli halinde bu özelliğinin ortadan kalkacağını ileri sürmüşlerdir.⁴⁰ Ancak ihtiyacın artması ve her geçen gün Arap olmayan Müslümanların çoğalması, tercüme faaliyetlerinin hızla ilerlemesine sebep olmuştur.

---

³⁷ Akdemir, *age*, s. 132.

³⁸ İşicik Yusuf, "Kur'ân Meâlleri Sempozyumu", D.İ.B.Y. , Ankara, 2007, c. II, s. 95.

³⁹ Âli İmran, 3/104, 110, 114, vd.

⁴⁰ Aydar Hidayet, D.İ.A, "Kuran", c. 26, s. 404.

2.2.1. İlk Tercüme Faaliyetleri

Kur'ân-ı Kerim'in tercüme faaliyetlerinin başlangıcını İslâmiyet'in ilk dönemlerine kadar götürmek mümkündür. Bilindiği gibi ilk dönem Müslümanları, maruz kaldıkları sıkıntılardan kurtulmak için Peygamber Efendimiz'in (S.A.V) izniyle Habeşistan'a hicret etmişlerdir. Bu heyetin sözcüsü olan Cafer b. Ebû Talib'in, Necâşi'nin huzurunda Kehf Sûresinden uzunca bir kısım okuduğunu biliyoruz.⁴¹ Necâşi'nin küçükken Arapların arasında yaşadığından dolayı, Arapça bildiğini kaynaklarda görmekteyiz.⁴² Ancak oradaki din âlimlerinin ve saray halkının okunanları anlayabilmesi için tercüme yapıldığı söylenebilir. Ne var ki bu bir tahmindir, kaynağı yoktur.⁴³

Bununla beraber Peygamber Efendimiz (S.A.V), tebliğ vazifesiyle civar ülkelere elçiler göndermiştir ve bu elçiler gittikleri ülkelerin dillerini de biliyorlardı.⁴⁴ Bu elçilerin Kur'ân âyetlerini tercüme etmeleri, Kur'ân tercüme faaliyetlerinin başlangıç hareketlerinden biri olarak değerlendirilebilir.⁴⁵

Ayrıca heyetler kurularak yapılan ilk tercüme faaliyetleri, Samanoğulları tarafından 10. Yüzyılın ortalarında başlamıştır. Samanoğulları beylerinden Emir Mansur b. Nuh (m. 961-976) tarafından hazırlanılan heyette Mâverâünnehir'li âlimler bulunmaktaydı.⁴⁶ Bu heyet, Kur'ân'ın tamamını Muhammed b. Cerîr et-Taberî'nin, "Câmi'ul-Beyân" adlı tefsirinin özetiyle birlikte Farsçaya çevirmiştir.⁴⁷

2.2.2. İlk Türkçe Kur'ân Tercümeleri

Türkler 950'li yıllardan itibaren toplu olarak İslâmiyet'e geçiş yapmışlardır. Türklerin, ibadet amaçlı olarak bazı küçük sûreleri Türkçeye tercüme etmiş olmaları muhtemeldir.⁴⁸ İlk Türkçe Kur'ân tercümesinin milâdî 10. ve 11. Yüzyıllarda gerçekleştiği bilinmekle beraber, tarihi ve mütercimi hakkında bir bilgi yoktur.⁴⁹

"Kur'ân-ı Kerîm Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri" başlıklı bir makale kaleme almış olan Abdülkadir Erdoğan, Türkçe Kur'ân-ı Kerîm tercümelerinin en eskisi olarak

⁴¹ İbn Hişam, *Sîre*, c. I, s. 360.

⁴² Hamidullah, *İslam Peygamberi*, c. I, s. 318.

⁴³ Aydar Hidayet, *Kur'ân-ı Kerîm'in Tercümesi Meselesi*, İstanbul, 1996, s. 85.

⁴⁴ Hamidullah, *age*, c. I, s. 373.

⁴⁵ Aydar Hidayet, *age*, s. 88.

⁴⁶ Teres Ersin, "En Eski Kur'ân-ı Kerîm Tercümeleri", Yağmur Dergisi, Temmuz-2011, sy. 55, s. 26.

⁴⁷ Aydar Hidayet, D.İ.A, "Kuran", c. 26, s. 405.

⁴⁸ Aydar Hidayet, D.İ.A, "Kuran", c. 26, s. 406.

⁴⁹ İnan, Abdülkadir, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümeleri*, Ankara, 1961, s. 4-8.

Şirazlı Muhammed bin Hacı Devletşah tarafından miladî 1333-1334 yıllarında İlhanî Ebu Said (1317-1336)'in hükümdarlığı zamanında istinsah edilen nüshayı gösterir.⁵⁰

2.2.3. Selçuklu Dönemi Tercüme Faaliyetleri

Selçuklular devrinde Kur'ân-ı Kerîm'in tercüme faaliyetlerine pek rastlanmamıştır. Bunda Selçukluların eğitim ve sanat dili olarak Arapça ve Farsçayı kullanmaları etkili olmuştur.⁵¹

2.2.4. Osmanlı Dönemi Tercüme Faaliyetleri

Osmanlı'nın ilk dönemlerinde başlayan -Kur'ân da dâhil- dînî eserlerin Türkçeye tercümesi hareketi, medreselerde Arapça eğitimin artması, ilim ve sanat çevrelerinde millî dilin fazla itibar görmemesi gibi sebeplerden dolayı istenilen seviyeye ulaşamamıştır.⁵² Ancak ileriki dönemlerde Kur'ân'ın tamamının değil de, Yâsin, Tebâreke, Fatıha ve İhlâs gibi bazı kısa sûrelerin çeviri ve tefsirlerinin yapıldığını görmekteyiz.⁵³ Anadolu'da büyük tefsir ve tam Kur'ân tercümesi hareketleri, Osmanlı devletinin kuruluşundan bir asır sonra, yani XIV. Yüzyılın sonlarında başlamıştır.⁵⁴ Bu tefsir ve tercümeleleri iki ana grupta ele alabiliriz.

Bunlardan birincisi; Kur'ân-ı Kerîm'in uzun tefsirlerle Türkçeye çevrilmesidir. Bu tür tercümelerde genelde, Arapça bir kelimenin Türkçe karşılığının verilmesinden ziyade, uzun cümlelerle ne anlama geldiği anlatılmıştır. Bu tercüme örneği olarak gösterilebilecek en önemli tefsir, Ebu'l-Leys es-Semerkindî'nin (v.383/993) tefsiridir. Semerkadî'nin Türk aynı zamanda Hanefî mezhebinden olması ve "Tefsîru Ebi'l-Leys es-Semerkindî" olarak bilinen tefsirinin orta büyüklükte, özlü ve ibarelerinin açık olması bu tefsirin çok tercih edilmesinde etkili olmuştur.⁵⁵

İkinci kısım Kur'ân tercümeleleri ise kelime kelime yapılan tercümelerdir. Bu tür tercümelerde, kelimelerin karşılıkları satır aralarına yazılır. Diğer tefsir yönteminden farklı olarak, burada açıklamalara yer verilmemiştir. Ancak açıklama olanlarında ise satır aralarında değil, sayfa kenarlarına kısa notlar şeklinde yazılmıştır.⁵⁶ Molla Fenâri

⁵⁰ Erdoğan Abdülkadir, "Kur'ân-ı Kerîm Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri", Vakıflar Dergisi, 1938, c. I, s. 47-48.

⁵¹ Aydar Hidayet, *age*, s. 106.

⁵² Aydar Hidayet, *age*, s. 107.

⁵³ İnan Abdülkadir, *age*, s. 14-15.

⁵⁴ Aydar Hidayet, *age*, s. 108.

⁵⁵ Aydar Hidayet, *age*, s. 109.

⁵⁶ Aydar Hidayet, *age*, s. 109.

olarak bilinen büyük Türk âlimi Muhammed b. Hamza'ya (v.834/1431) ait olan tefsir satır arası kelime kelime bir Kur'ân tercümesidir.⁵⁷

Türkçe olup da tâb edilen ilk Kur'ân tercüme ve tefsiri, Ayntablı Mehmet Efendi'nin "Tefsîr-i Tıbyan" tercümesidir. Bu eser, Hıdır b. Abdırrahman el-Ezdî'nin 773 yılında yazdığı "et-Tıbyan fi Tefsîri'l-Kur'ân" adlı tefsirin Türkçeye yapılmış çevirisidir.⁵⁸

2.2.5. Tanzimat Dönemi Tercüme Faaliyetleri

Tanzimatla birlikte millî duyguların ağır bastığı akımlar ortaya çıkmıştır. Bu akımlar özellikle edebiyat alanında etkisini göstermektedir. Tanzimat döneminde yapılacak olan Kur'ân tercümelerinin bu akımların etkisinde kalmaması düşünülemezdi. Bu akımın amacı Kur'ân tercümelerini halkın istifadesine sunmak ve en iyi şekilde dine hizmet etmek değildi. Bu hareketin kötü niyetini anlayan Sultan Abdülhamit Han bizzat kendisi Kur'ân'ın Türkçeye tercüme edilmesine izin vermemiştir.⁵⁹

Ancak 1908 Meşrutiyet'in ilânından sonra daha da güçlenen milliyetçilik akımı kendisine çokça taraftar bulmaya başlamıştı. Kur'ân'ın Türkçe çevirisinin yapılması ve Türkçe ibadet istekleri artık yüksek sesle dile getiriliyordu. Nitekim bu dönemde Ahmet Cevdet Paşa, "Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-i Ulemâ" adlı eserinde Yusuf sûresinin birçok âyetini tercüme etmiştir.⁶⁰ Bu gelişmelerden sonra âlimler iki gruba ayrıldı. Bir kısmı Türkçe tercümece cevaz verirken, Şeyhülislam Mustafa Sabri'nin başını çektiği diğer bir kısım ise bu harekete şiddetle karşı çıkıyorlardı.⁶¹

2.2.6. Cumhuriyet Dönemi Tercüme Faaliyetleri

Tanzimat'la başlayan yenilenme hareketleri, Cumhuriyet'in ilânından sonra daha da hız kazandı. Kur'ân tercümesi faaliyetlerinin büyük bir hızla artmaya başlaması bu aşamada kaçınılmaz hâle geldi. Bunların çoğu Arapça'ya vâkıf olmayan yeterli derecede dinî bilgisi bulunmayan, liyâkatsiz insanlar tarafından yapılıyordu. Tercüme faaliyetleri bazen hiç Arapçaya müracaat etmeden Kur'ân-ı Kerîm'in İngilizce ve Fransızca tercümeleri üzerinden yapılıyordu.⁶² Hatalı ve yanlış tercümelerin çoğalması üzerine devlet işi ele aldı. Uzun araştırmalar sonucu Kur'ân'ın tercümesi görevini resmî olarak

⁵⁷ Aydar Hidayet, *age*, s. 109.

⁵⁸ Aydar Hidayet, *age*, s. 110.

⁵⁹ Aydar Hidayet, *age*, s. 110.

⁶⁰ Aydar Hidayet, *age*, s. 110.

⁶¹ Aydar Hidayet, *age*, s. 115.

⁶² Elmalılı, *age*, c. I, s. 8.

Mehmet Âkif Ersoy'a tevdi etti. Âkif bu görevi kabûl etti ve çalışmalara başladı. Ancak bu dönemde Kur'ân'ın tercümesi ile namaz kılma ve diğer ibadetleri Türkçe yapma fikri hızla yayılıyordu. Âkif, uzun çalışmalar sonucu tercüme işini bitirmesine rağmen, yapılan tercümenin Kur'ân'ın yerine geçirilmesinden korktuğu için basılmasına izin vermedi. Ölümünden sonra da Âkif'in vasiyeti üzerine bu meâl yakılmıştır.⁶³ Bunun üzerine tercüme işi Elmalılı Hamdi Yazır'a verilmiştir. Yazır 1938 yılında tercüme ve tefsiri bitirip bastırır. Bu dönemde Türkiye'de Türkçe ezan resmen faaliyete geçmişti.

Türkiye'de, 1928 yılında kabul edilen harf kanunu sonucunda Latin harflerine geçiş yapılmıştır. Cumhuriyet dönemi tercümelerinin büyük bir çoğunluğu Latin harfleriyle ve Türkçe kelimeler kullanılarak yapılmaya başlanmıştır. Latin harfleriyle basılan ilk Türkçe Kur'ân tercümesi, İzmir'li İsmail Hakkı'nın "Meâni-i Kur'ân" adlı tercümesidir.⁶⁴ Bu eserden sonra, Elmalılı'nın "Hak Dini Kur'ân Dili; Yeni Mealli Türkçe Tefsir" adlı eseri, Ömer Rıza Doğrul'a ait "Kur'ân-ı Kerim'in Tercüme ve Tefsir-i Şerifi Tanrı Buyruğu" ve Hasan Basri Çantay'ın "Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm" adlı tercüme kayda değer meâllerdendir. Bunun yanında hatalardan ve mütercimlerinin yetersizliğinden dolayı çokça eleştiriye uğrayan meâllerden de söz etmek mümkündür. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Osman Nebioğlu, Murat Sertoğlu ve Besim Atalay'ı bunlar arasında gösterebiliriz.⁶⁵

Cumhuriyetle hız kazanan Kur'ân tercümesi işi, günümüzde de yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bir kısmı anonim, bir kısmı heyet tertip edilerek, bir kısmı da kişiler tarafından hazırlanmış, cumhuriyet sonrası meâllerinden, 61 adet eseri ilk yayımlanma tarihini esas alarak vermeye çalışacağız.

- 1- Cemil Said, Kur'ân-ı Kerim Tercümesi, İstanbul, 1924, Şems Matbaası, 8+720 +2 s.
- 2- Anonim, Tercüme-i Şerife Türkçe Kur'ân-ı Kerim, Suhulet Kütüphanesi Yayınları, İstanbul. 1926, Matbaa-i Ahmet Kamil, (6) + 771 s.
- 3- Anonim, Türkçe Kur'ân-ı Kerim Tercümesi, İbrahim Hilmi Kütüphanesi, Marifet Matbaası, İstanbul, 1925-1926.
- 4- Anonim, Tercümeli Kur'ân, Maarif Kütüphanesi Yay. İst. 1927, Ahmet Kamil Matbaası, 8 +576+ 15 s.

---

⁶³ Aydar Hidayet, *age*, s.116.

⁶⁴ Aydar Hidayet, *age*, s.119.

⁶⁵ Aydar Hidayet, *age*, s.120.

- 5- Anonim, Osman Reşit Efendi Başkanlığında bir heyet Türkçeli Kur'ân-ı Kerim, A. Kamil Mat. İst. 1927.
- 6- Süleyman Tevfik Özzorluoğlu, Kur'ân-ı Kerim Tercümesi Türkçe Mushaf-ı Şerif, Suhulet Kütüphanesi Yayınları, İst, 1927, 4+ 719, s.
- 7- İzmirli İsmail Hakkı, Meân-ii Kur'ân: Kur'ân-ı Kerim Türkçe Tercümesi, 2 cilt. İbrahim Hakkı Yayınları, İst. 1927, Milli Matbaa, 1. Cilt: (4) +494 s. / II. Cilt 631 s.
- 8- Ömer Rıza Doğrul, Kur'ân-ı Kerim'in Tercüme ve Tefsir-i Şerifi: Tanrı Buyruğu, 2 cilt. Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi Yayınları, 1934, Akşam Matbaası, LX + 924 s.17
- 9- Anonim, Kur'ân-ı Kerim (Tasnifli ve Fihristli Türkçesi), Nasir Ömer Fevzi Mardin, İlahiyat Kültür Telifleri Basım ve Yayım Kurumu, İst. 1950, Acun Basımevi, 824, +1 s.
- 10- Hasan Basri Çantay, Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, 3 Cilt. İst. 1952–1953, İsmail Akgün Matbaası, 1236 s.
- 11- Hacı Murat Sertoğlu, İslâm'ın Muakaddes Kitabı Kur'ân-ı Kerim: Türkçe Tercüme ve Tefsiri, Hareket Yayınları, İst. 195, Tan Matbaası, 620 s.
- 12- Osman Nebioğlu, Türkçe Kur'ân-ı Kerim, İst. 1957, Nebioğlu Yayınevi, 346 + 1 s.
- 13- İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Kur'ân, Ankara 1957, Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik.526 + (8) s.
- 14- Anonim, Kur'ân, Arıkan Kitabevi Yayınları, İst. 1959, Ekicigil Basımevi, 512 + (1) s.
- 15- Hüseyin Atay - Yasar Kutluay, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, (Meâl) 3 cilt Giriş: M. Osman Keskiöglü; Önsöz: Hasan Hüsnü Erdem, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1961, Türk Tarih Kurumu Harita Genel Müdürlüğü Matbaası, 32+ 814 + 7 s.
- 16- Besim Atalay, Kur'ân-ı Kerim, Ankara 1962, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A.Ş. 756 s.
- 17- Anonim, Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Anlamı, (Meâl) Milliyet Gazetesi Yayınları, İst. 1962–1963, Milliyet Ofset Tesisleri, 765 s.

- 18- Sâdi Irmak, Kutsal Kur'ân Türkçe Meâli, Akşam Gazetesi Yayınları, İst. 1962. Akşam Matbaası, 492 s.
- 19- Abdullah Aydın, Kur'ân-ı Kerim ve Meâli Celilesi, Aydın Yayınları, İstanbul 1979, s. 9 +606.
- 20- Ali Rıza Sağman, Lâfzen ve Meâlen Kur'ân-ı Kerim'in Tercümesi, Üçdal Neşriyat, İst. 1980. 12 +847 s.
- 21- Hasan Karakaya- Kadir Kavakçı- Mehmet Süslü- Kerim Aytekin- Kenan Seyithanoğlu, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli, Çağ Yayınları, İst. 1981, XXXII + 606 s.
- 22- Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili Meâli, Hazırlayanlar: Selahattin Kaya- Dr. Cahit Baltacı- Durali Yılmaz- Kerim Aytekin- Muhtar Yazır, Eser Nesriyat, İstanbul 1982, XXX + 603 s.
- 23- Celal Yıldırım, Kur'ân-ı Kerim Meâl ve Tefsiri, Tercüman Gazetesi Yayınları, İst. 1982, 21 + 45 s.
- 24- Abdullah Atı Tüzüner, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli, 3 cilt, Elif Ofset Yayınları, İst. 1982, 605 s.
- 25- Ali Özek Başkanlığında: Hayrettin Karaman- Ali Turgut- Mustafa Çağrı- İbrahim Kâfi Dönmez- Sadrettin Gümüş, Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, İst. 1982, Kusak Ofset, 29 + 607 s.
- 26- Ali Bulaç, Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Anlamı, Pınar Yayınları, İstanbul. 1983, 735 s.
- 27- A. Adnan Sütmen, Kur'ân-ı Kerim'in Meâlen Manzum Açıklaması, Üçdal Neşriyat, İst. 1985. 606 s.
- 28- Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâl-i Âlisi, Tuğra Neşriyat, İst. 1985, 606 s.
- 29- Kur'ân-ı Kerim'in Anlamı, Anonim, Sabah Gazetesi, ts. Enver Baytan, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Tefsirli Meâlisi, Baytan Kitabevi, Yayınları, İst. 1986, XXIII, + 606 s.
- 30- Rıza Çiloğlu, Tanrı Buyruğu Kur'ân, Nazım Çeviri, Oku Yayınevi, İstanbul 1987, 725s.
- 31- Ahmet Ağırakça, Beşir Eryarsoy, Nuzûl Sebepli Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli, Fikir Yayınları, İst. 1987, XXXXVIII + 605 s.

- 32- Osman Keskioglu, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Açıklaması, Eren Yayınları, İst. 1988, XXIII + 632 s.
- 33- Kur'ân-ı Kerim Arapçası, Türkçe Okunuşu ve Anlamı, Milliyet Yayınları. İstanbul 1982.
- 34- Süleyman Ateş, Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meâli, Kılıç Kitabevi, Ankara 1983.
- 35- Yaşar Nuri Öztürk, Kur'ân-ı Kerim Meâli Türkçe Çeviri, Hürriyet Gazetesi, İstanbul 1984–1994.
- 36- Medine Balcı, Kur'ân Kerim ve Kelime Meâli, Ebrar Yayınları İstanbul 1995.
- 37- Suat Yıldırım, Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli, Işık Yayınları, İstanbul, 1998.
- 38- Bahaettin Sağlam, Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, Tebliğ Yay. İstanbul, 1998.
- 39- Bekir Sadak, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999.
- 40- M. Beşir Eryarsoy, Ahmet Ağırakça, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli, Buruç Yayınları, İstanbul 1999.
- 41- Şaban Piriş, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, İlbahar Yayınları, İstanbul 2000.
- 42- Mehmet Nuri Yılmaz, Kur'ân-ı Kerim ve Meâli, Mora Yayıncılık, Ankara 2000.
- 43- Sadrettin Gümüş, Yakup Çiçek, Muhsin Demirci, Kur'ân-ı Kerimin Yüce Meâli, İpek Yay. İstanbul 2001.
- 44- Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, Ömer Dumlu-Hüseyin Elmalı, İzmir İlahiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2001.
- 45- Hayrat Neşriyat Meâl Heyeti, Kur'ân-ı Kerim ve Muhtasar Meâli, İstanbul 2001.
- 46- Mustafa Hizmetli, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, Erguvan Yayınevi, İstanbul 2003.
- 47- Hamdi Döndüren, İnsanlığa Son Çağrı: Kur'ân-ı Kerim Yüce Meâli ve Açıklaması, Diyalog Gazetecilik, Ankara 2003.
- 48- Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Kur'ân-ı Kerim Meâli, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003.
- 49- Mehmet Çakır, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçesi, Özkan Matbaacılık, Ankara 2003.

- 50- Mahmut Topbaş, Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli, Cantaş Yayınları, İstanbul, 2003.
- 51- Abdullah Parlayan, Kur'ân-ı Kerim ve Özlü Tefsir, İstanbul 2004.
- 52- Ahmet Davutoğlu, Kur'ân-ı Kerim ve İzahlı Meâli, Çelik Yayınevi, İstanbul, tsz.
- 53- İhsan Atasoy, Ümit Şimşek, Cemal Uşşak, Mehmet Paksu, Kur'ân- Kerim ve Açıklamalı Meâli, Nesil Yay. İstanbul, 2004.
- 54- Salih Akdemir, Son Çağrı Kur'ân, Ankara Okulu Yay. Ankara 2004.
- 55- Abdulvahap Öztürk, Kur'ân-ı Kerim ve Meâli, Emek Ofset, Ankara Ts.
- 56- Ziya Kazıcı, Necip Taylan, Kur'ân-ı Kerim Meâli, Çağrı Yayınları, İstanbul 2004.
- 57- Arif Pamuk, Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meâli, Pamuk Yayınları. İstanbul 2004.
- 58- Ömer Sevinçgül Açıklamalı Kur'ân-ı Kerim Meâli, Timaş Yayınları, İstanbul 2005.
- 59- Talat Koçyigit, Kur'ân-ı Kerim Meâli, Nükte Yayınevi, Konya 2005.
- 60- M. Ahmed Varol, Kur'ân-ı Kerim Meâli, Madve Yayınları, İstanbul 2006.⁶⁶
- 61- Ali Ünal, Allah Kelâmı Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, İstanbul, 2010.

2.3. Suat Yıldırım'ın Meâlinin Genel Özellikleri

Yukarıda liste halinde verdiğimiz meâl çalışmalarından bir tanesi de Suat Yıldırım'ın "Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli" adlı eserdir. Bu meâl ilk olarak 1998 de basılmış, gerek metodu, gerekse yöntemi itibariyle ilim çevrelerinin dikkatini çekmiştir.

2.3.1. Şekli Özellikleri

Üzerinde çalışma yaptığımız meâl, eserin Haziran 2010 baskısıdır. Meâlin bu son baskısında, önceki baskılardaki eleştirileri de dikkate alan mütercim, bazı düzenlemeler yapmıştır.

Meâl, mütercimin Kur'ân-ı Kerim'e bakışını, Kur'ân-ı Kerim'in meâlinin yapılıp yapılamıyacağı hakkındaki görüşlerini, Kur'ân-ı Kerim'in kısa tanımını ve tarifini, kendi meâlinin özelliklerini, meâline getirilen eleştirileri ve bu eleştiriler hakkındaki

---

⁶⁶ Bu konu başlığı altında hazırlanan meâllere ulaşırken Mehmet OKUYAN'ın "XX. Asrın ilk Yarısında Türk Müfessirler" 19 Mayıs Üniversitesi S.B.E. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi ve Salih AKDEMİR'in "Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Tercemeleri" (Akid Yayıncılık, Ankara, 1989) adlı çalışmalarından faydalanılmıştır.

düşüncelerini yazdığı, son olarak da ilgili kişilere teşekkür ettiği 6 sayfalık bir sunuşla başlamaktadır.

Meâl ayrıca, Kur'ân'da adı geçen başlıca yerleri gösteren bir harita, kısaltmalar, karma indeks, Kur'ân-ı Kerim'deki sıraya göre sûrelerin fihristi, sûrelerin alfabetik fihristi ve Kur'ân okuyanın uyması gereken kurallar gibi okuyucunun işini kolaylaştıran tablolar ve bilgiler ihtiva etmektedir. Karma indeksteki sûrelerin koyu, âyetlerin açık renkte verilmesi de okuyucuya kolaylık sağlamaktadır.

Meâlin numaralandırılmış kısmı 604 sayfadan oluşmaktadır. Elimizdeki meâlde bir sayfada Kur'ân'ın Arapça metni, diğer sayfada meâli bulunmaktadır. Bu yönüyle eserin şekil açısından klâsik meâl tarzının dışına çıktığı söylenebilir. Böylece okuyucunun, sıkıştırılmış bir sayfadan ziyâde, iki sayfaya yayılmış ve daha büyük puntolarla yazılmış meâli okuması daha rahat olmaktadır. Bu özellik, eserin 1208 sayfaya çıkmasına sebep olmasına rağmen ince ve kaliteli bir kâğıt kullanılması hacim sorununu çözmüştür.

Meâlin şekil açısından dikkat çeken bir diğer özelliği de, meâl kısmındaki açıklamalar ve bu açıklamaların kırmızı renkte yazılmasıdır. Bu yöntem bir meâl okuyucusu için gâyet iyi ve anlaşılır olmuştur. Meâl sayfalarında boş kalan yerlere gül desenleri konulması da ayrı bir güzellik katmıştır.

Yıldırım meâli hazırlarken; Taberî, Zemaşerî, Razî, Beyzâvî, Neseî, İbn Kesîr, Ebu's-suûd, Âlûsî, Tefsîru'l-Menar (M. Abduh ve M. Reşîd Rıza), Elmalılı M. Hamdi Yazır, Mevdudî, S. Kutub, Tabatabaî gibi müfessirler, Kur'ân Yolu Tefsiri (Diyanet İşleri Başkanlığı) ile Ö. R. Doğrul, H. B. Çantay, M. Hamîdullah (Fransızca meâli), A. Fikri Yavuz, Süleyman Ateş, Celal Yıldırım, M. Esed ve İSAV tarafından hazırlanmış meâllerden istifâde etmiştir.

2.3.2. Meâlle İlgili Yapılan Eleştiriler

Meâl yazmak zor olduğu kadar ehliyet isteyen bir iştir. Meâl yazmaya niyetlenen kişi şunu iyi bilmelidir ki, yapmaya çalıştığı meâl, belirli bir kitleye has değildir. Kur'ân-ı Kerim, genelde bütün insanlığı ilgilendiren, İlâhî bir kitaptır. Ancak çeviri yapılacak dil Türkçe olduğu için, özelde de Türk milletinin hizmetine sunulacak bir eser olacaktır.

Mütercimın yaptığı tercüme, tefsir ilmi ve Kur'ân ilimleri alanında ihtisas sahibi yüzlerce ilim adamının huzuruna çıkacaktır. Ortaya çıkacak tercüme, ilim adamlarınca, tetkik edilecek ve varsa eksiklikleri ortaya çıkarılacaktır. Mütercim, bütün bunlara hazırlıklı olacak, eleştirilerden haklı olanları dikkate alarak düzeltmelerini yapacaktır. Çünkü üzerinde çalışma yaptığı eser Kur'ân'dır ve kimsenin tekelinde değildir.

Mütercim aynı zamanda, yaptığı tercümeyle her platformda savunabilecek durumda olmalıdır. Hangi âyete niçin o şekilde meâl verdiğini, meâlinde bir yenilik yaptıysa neden böyle bir şeye ihtiyaç duyduğunu açık ve net bir şekilde ifade edebilmelidir.

Suat Yıldırım'ın meâline de bazı ilim çevrelerinden eleştiriler yöneltilmiştir. Ancak Yıldırım, bu eleştirilerden kendi açısından kayda değer bulduklarını dikkate aldığını ve yeni baskılarında düzeltme yoluna gittiğini belirtmektedir.⁶⁷ Kendisinin hezeyân⁶⁸ olarak değerlendirdiği bazı eleştirilere de çeşitli makâlelerinde cevaplar vermiştir.

Suat Yıldırım'ın meâline yöneltilen eleştirileri, çevirilere yönelik eleştiriler ve yöntemeye yönelik eleştiriler olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirmek mümkündür.

2.3.2.1. Düccane Cündioğlu'nun Eleştirileri

Yapılan çeviriye yöneltilen eleştirilerden, Yıldırım'ın cevap verdiği ve uygun gördüğü yerlerde düzeltmeler yapıp teşekkür ettiği veya mektup yazıp açıklamalarda bulunma ihtiyacı hissettiği kişiler olmuştur. Bunlardan birincisi Düccane Cündioğlu. Cündioğlu Yeni Şafak gazetesindeki köşesinde, 5-16 Ocak 1999 tarihleri arasında "Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli" adlı 8 yazı kaleme almıştır. Daha sonra, ilk basımı 1999 tarihinde yapılan "Kur'ân Çevirilerinin Dünyası" adlı eserinde 'Açıklamalı Meâlin Eleştirisi' başlığı altında Suat Yıldırım'ın meâli üzerine yazdığı köşe yazılarını yayınlamıştır.

Cündioğlu bu yazılarında, Suat Yıldırım'ın yapmış olduğu çevirilerdeki gördüğü ve uyarılarda bulunduğu hataların büyük bir kısmının 2. Baskıda düzeltildiğini söylemektedir.⁶⁹

Düccane Cündioğlu, açıklamalı meâli değerlendirmesine başlarken, eserin sanki alelacele kalem alınmış izlenimi verdiğini söylemektedir. Bunun, tashih hatalarındaki çokluğa ve

⁶⁷ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

⁶⁸ Yıldırım, "Kur'ân İncilleştiriliyor tahririne Prof. Dr. Suat Yıldırım cevap verdi. İddialar Hezeyandan İbaret!", Zaman, 20.02.2006; "Meâlim Hakkında Hezeyanlar", Yeni Ümit, 2006, sy. 71, s. 6.

⁶⁹Cündiođlu, *Kur'ân Çevirilerinin Dünyası*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 184.

sunuş kısmında açıklamalara bakarak görülebileceğini söyleyen⁷⁰ Cündioğlu, aynı aceleciliğin açıklamaların yazımında da yapıldığını belirtmektedir. Açıklamaların, âyetlerin ardından yapılmasının, okuyucunun metni takip etmesini zorlaştırdığını söyleyen Cündioğlu, “Oysa mevcut açıklama notları numaralandırılarak metnin altına konulsaydı bu mahzurların hiçbiri vârid olmayacaktı” teklifinde bulunmaktadır.⁷¹

Dücan Cündioğlu, açıklama notları konulmaksızın Kur’ân çevirisinin yapılamayacağını düşündüğü için Suat Yıldırım’ın “açıklamalı” meâl hazırlamasının bu düşüncesini desteklediğini söyleyip takdirlerini belirtmektedir.⁷² Ancak böyle bir çalışmanın gayet zor olduğunu belirten Cündioğlu, Yıldırım’ın meâlinin açıklama kısımlarının da sorunlu olduğunu söylemektedir. Yıldırım’ın açıklamalarının bir kısmının “Tefsir kültüründen bîhaber olan cahil kesimlere, onları tatmin edecek sıradan ansiklopedik bilgiler vermek seviyesinde kaldığını” söyleyen⁷³ Cündioğlu, eleştirilerini daha da ileri götürerek, bu açıklamaların ortaokul öğrencilerinin seviyesinde olduğunu söyleyip, mütercimi okuyucuyu ciddiye almamakla suçlamaktadır.⁷⁴ Yıldırım’a göre meâller, geniş kitleler için hazırlanır ve doğru bilgileri kolay anlaşılır bir tarzda sunmalıdır. İlmî olmak için karmaşık olmaya gerek yoktur. Bu sebeple Yıldırım bu eleştiriyi dikkate almaya değer bulmadığını ifade etmektedir.⁷⁵

Açıklamalar kısmında birden çok ihtimalli âyetlerin tek taraflı açıklandığını belirten Cündioğlu, İsrâ,17/60, Tâhâ 20/96-97, İnşirah 94/596. Âyetlerdeki açıklamaları örnek göstermektedir.⁷⁶ Ancak Yıldırım’ın meâlinin son baskısında bu eleştirileri dikkate almadığını ve aynı açıklamaları kullandığını görmekteyiz.⁷⁷

Yıldırım’ın Türkçenin imkânlarının daha fazla kullanımı adına parantezlere yer vermemesini de eleştiren Cündioğlu, parantezsiz meâl olamayacağı görüşündedir. Hatta Kur’ân’ı parantezsiz okuma hayalinin protestanlaşmış müslümanların peşinden koştukları bir hurafe olduğunu iddia etmektedir.⁷⁸ Bunun devamında Türkçenin imkânlarının da yeterli bir biçimde kullanılmadığını savunan Cündioğlu, Yıldırım’ın meâlin sunuş

---

⁷⁰Cündioğlu, *age*, s. 165.

⁷¹ Cündioğlu, *age*, s. 168.

⁷² Cündioğlu, *age*, s. 168.

⁷³ Cündioğlu, *age*, s. 168.

⁷⁴ Cündioğlu, *age*, s. 175.

⁷⁵ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

⁷⁶ Cündioğlu, *age*, s. 175-176.

⁷⁷ Yıldırım, *Meâl*, s. 287, 317, 596.

⁷⁸ Cündioğlu, *age*, s. 171.

kısımındaki “Asla bağı kalacağım diye Türkçe anlatımın muğlak bırakılmasının veya Türkçenin imkânlarının değerlendirilmemesinin, meâllerden istifadeyi azalttığını zannediyorum.”⁷⁹ cümlesinden yola çıkarak, Türkçenin imkanlarının kullanımında “Asla bağı kalmak” kaydının korunması gerektiğini düşünmektedir.

Meâlde bulunan Kur’ân’ın Kur’ân’la tefsir edilmesi yönteminin müspet bir özellik olduğunu söyleyen Düccane Cündioğlu, ancak bu özelliğin başka hiçbir meâlde bulunmadığı fikrine katılmamaktadır. Batı dillerinden bu yöntemle birçok tercüme yapıldığını belirten (Sale, *The Koran*, 1962, Kasimirski, *Le Koran*, 1832. Vd.) Cündioğlu, Türkçeye yapılan çeviriler arasında böyle bir çalışmanın bulunmadığını ve Yıldırım’ın bir hayli mesai harcayarak yaptığı çalışmanın hakkını teslim etmek gerektiğini söylemektedir.⁸⁰

Meâlin baş tarafında bulunan harita, Türkçe Kur’ân meâlleri arasında bir yeniliktir. Ancak Cündioğlu herhangi bir Kitâb-ı Mukaddes çevirisini açtığınızda böyle bir haritayı görebileceğinizi söylemektedir.⁸¹

Cündioğlu’nun bir diğer eleştirisi de, âyetlerin tek tek numaralandırılması ve her âyetin sanki cümle başıymış gibi paragraf başından başlatılması. Cündioğlu’na göre bu bir Protestan geleneğidir. Kitâb-ı Mukaddes’te kullanılan bu yöntem, her âyeti bir cümle olmayan Kur’ân-ı Kerim’de uygulanamaz.⁸²

Cündioğlu’nun, meâlin içeriğine yönelik yaptığı, Bakara 2/54, 84-85,⁸³ Yusuf 12/52-53,⁸⁴ Hûd 11/57, 62,⁸⁵ ve Fatiha 1/7⁸⁶ gibi âyetlerdeki eleştirileri dikkate alan Suat Yıldırım, gerekli düzeltmeleri yapmıştır. Ancak, Fatiha 1/6,⁸⁷ Bakara 2/28, 42⁸⁸ ve Hûd 11/87,⁸⁹ âyetlerindeki eleştirileri değerlendirmeye alıp düzeltmeler yapmamıştır. Sonraki baskılarında da aynen kullanmıştır.

---

⁷⁹ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

⁸⁰ Cündioğlu, *age*, s. 172-173.

⁸¹ Cündioğlu, *age*, s. 173.

⁸² Cündioğlu, *age*, s. 173.

⁸³ Cündioğlu, *age*, s. 177.

⁸⁴ Cündioğlu, *age*, s. 178.

⁸⁵ Cündioğlu, *age*, s. 187.

⁸⁶ Cündioğlu, *age*, s. 180.

⁸⁷ Cündioğlu, *age*, s. 177.

⁸⁸ Cündioğlu, *age*, s. 182.

⁸⁹ Cündioğlu, *age*, s. 187.

2.3.2.2. Lütfullah Cebeci'nin Meâl Hakkındaki Değerlendirmeleri

Suat Yıldırım'ın meâline tercüme hataları yönünden yapılan eleştirilerden birisi de Lütfullah Cebeci'nin, 2003 yılında, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde düzenlenen, Kur'ân Meâller Sempozyumu'nda sunduğu bildiridir.⁹⁰ Cebeci'nin bu bildirisi Yıldırım'ın meâlinin tanıtımını ve Bakara sûresinin tahlilini ihtivâ etmektedir. Son baskıda Yıldırım, Cebeci'nin eleştirdiği yerlerin büyük bir kısmında düzenleme yapmakla insafli eleştirileri dikkate aldığını göstermektedir.⁹¹

İkinci olarak, Suat Yıldırım'ın, Kitâb-ı Mukaddes'e yaptığı atıflar yönüne yönelik eleştirilerin başında gelmektedir. Bu eleştiriler televizyon programlarında ve medyada "Kur'ân İncilleşiyor" başlığı altında günlerce işlenmiştir. Ancak Yıldırım bu eleştirilerin haksız, insafsız ve kötü niyetli olduğunu düşünmektedir.⁹²

2.3.3. Suat Yıldırım'ın Cevapları

Bu konuda Suat Yıldırım'a yöneltilen eleştiriler oldukça ağır olduğu için, Yıldırım, bu eleştirileri ve cevaplarını ihtivâ eden uzun bir yazı kaleme almıştır. Bu yazının ana başlıkları aşağıdaki gibidir.

1. Yıldırım'a göre kendisine yönelik eleştirilerin özünde yatan gizli bir amaç var. O da insanları zihinlerinde çizdikleri şu şablona inandırmak: "Amerika'nın B.O.P. (Büyük Ortadoğu Projesi) siyaseti var. O sebeple "İlmli İslâm" politikası uygulama peşinde. Bunun için kendi politikasına uyan dinî cemaatler ayarlamak istiyor. İşte bu gayeye hizmetin bir parçası olarak böyle bir meâl hazırlattı." Eleştiri sahiplerine göre bu meâl Amerika destekli ve ona hizmet etmek amaçlı hazırlanmış bir eserdir.

Yıldırım'a göre, "Amerika B.O.P.'u 2003'te açıkladı, meâl ise 1998 de yayınlandı. Bu da gösteriyor ki, meâlin bu plânla hiçbir ilgisi olmamaktadır. Yapılan eleştiriler daha ilk baştan kötü niyetle yapılmaya başlanmıştır".

2. Yıldırım'a göre, meâl hakkında televizyon programında 4-5 saat konuşulmasına, yazılı basında da pek çok yazı çıkmasına rağmen eleştiriler arasında yanlış anlam

⁹⁰ Cebeci, Lütfullah, "Suat Yıldırım'ın Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli" Kur'ân Meâlleri Sempozyumu, c.2, s. D.İ.B.Y., İzmir, 2003.

⁹¹ Bkz: Bakara, 2/7, 16, 20, 23, 25, 29, 37, 45, 51, 61, 63, 67, 68, 69, 82, 83, vd.

⁹² Yıldırım, "Meâlim Hakkındaki Hezeyanlar", Yeni Ümit, sy. 71, s. 5-8.

verilen bir tek âyet bile gösterilmemiş olması, eleştirenlerin niyetlerinin başka olduğunu ortaya koymaktadır.

3. Eleştiri sahipleri Yıldırım'ın sunuş kısmında, Fethullah Gülen'in teşvik ettiğini söylemesini de gündeme getirdiler. Yıldırım'a göre binlerce yazar böylesi teşviklere muhatap olmuş ve bunu dile getirmişlerdir. Yıldırım ayrıca Sunuş'ta Gülen'in, meâli inceleme fırsatı bulamadığını söylemiştir. Dolayısıyla bu meâlde yazılanlar hakkında fikir beyân etmediğini, onun sorumluluğunun olmadığını özellikle belirtmek istemiştir.
4. Yıldırım, Tevrat ve İncil'e yaptığı atıfların ulemâ tarafından sakıncalı bulunmadığının anlatılması üzerine eleştiri sahiplerinin tefsir ve meâlin farklılık arz ettiğini söylemelerini tutarsızlık olarak nitelendirmektedir. "Çünkü Kur'ân'ın kelime kelime tercümesinin mübah olmadığı noktasında âlimlerimiz ittifak etmişlerdir. Ancak tefsirî tercüme yapılabileceğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla her meâl ister istemez kısa bir tefsirdir. Burada önemli olan meâl ile Kur'ân'ı ayırt etmektir. Meâllerin Kur'ân olmadığını ve hiçbir zaman Kur'ân'ın yerine geçemeyeceğini biliyoruz. Çünkü meâl ile ibâdet yapmak câiz değildir. O halde, meâllerde yapılan atıfların, ilâve edilen eklerin ve yapılan alıntılarının hepsinin aynı kategoride değerlendirilmesi gerekmektedir. Atıf uygun değilse, hadis ve âyetlere yapılan atıfları da kaldırmak gerekir ki bu müfessirler ve mütercimler tarafından uygulanan bir yöntemdir".
5. Suat Yıldırım, eleştiri sahiplerinin en sonunda atıfları dipnotta gösterilseydi sorun kalmazdı demesinin kendisini bu konuda haklı çıkardığını söylemektedir. Yıldırım yeni baskılarda, Kitâb-ı Mukaddes'e yaptığı atıfları sayfa sonunda dipnotta göstermiştir. Ancak eserde izlenen yöntem zaten bilimsel dipnot kurallarına uygundur. Âyetlerin anlamı siyah, peşlerinden gelen açıklamalar kırmızıdır. Âyetin anlamını tamamladıktan sonra o âyetin manasını her hangi bir yönden ilgilendiren başka âyetlere rakamla atıfta bulunulmuştur. Bunun ardından, bazen âyette bildirilen konu, Tevrat ve İncil'de de bulunuyorsa, oraya rakamla atıfta bulunmaktadır. Ayrı bir parantez içinde ve kırmızı yazı ile yazılmaktadır. Bu atıf, sayfanın sonunda değilse de, konunun bittiği yerde olması hasebiyle zaten dipnot mahallindedir.

Yıldırım'a göre, muhaliflerin yapılan atıflarla, Kur'ân, Tevrat ve İncil karması bir metin ortaya çıktığı vehmini uyandırmak istemeleri de gerçeği yansıtmamaktadır. "Çünkü burada metin iktibas edilmiyor veya alıntı yapılmıyor. Sadece rakamla atıfta bulunuluyor. Bu gibi atıflar çeşitli maksatlar için olabilir: Bazen iktibas, bazen alınan bir fikir, bazen reddetme, bazen aykırı bir yön, bazen bir deyim, bazen müşterek bir teşbih vb. şeyler için olabilir. Yoksa atıf sadece mana uygunluğu göstermez".

"Pavlus ve diğer bazı havarilere isnad edilen mektuplara atıfta bulunulmaz" diyor. Hıristiyanlar bu bölümleri İncil'den saymaktadırlar. Mevcut İnciller'in içerisine baktığımızda bunların İncil bölümlerinden olarak yer aldığını görürüz. Bizler de onların bu inancına göre meseleyi ele alma durumundayız demektedir.

6. Bir başka iddia da doğrudan meâlle ilgili olmasa da meâlin Kitâb-ı Mukaddes'ten yaptığı atıflarla ve meâlin kapağındaki motifin haça benzetilmesiyle desteklenmeye çalışılan Hz. İsa'nın nuzûlü meselesidir. Suat Yıldırım bu iddianın da sadece kendisini karalamak için ortaya atıldığını söylemektedir. Çünkü Hz. İsa'nın nuzûlü, hem âlimler tarafından kabul edilen, hem hadislerle desteklenen, hem de kelâm ilmince çokça tartışılmış ve ulemâ tarafında kabul görmüş, gerçekleşmesi beklenen bir durumdur.⁹³

Kitâb-ı Mukaddes'ten atıflar yapılmasını faydalı bulmadıklarını ancak mahzur görmediklerini Yıldırım'a ileten Lütfullah Cebeci ve Zeki Duman, bu konuda eleştiriler artınca hadiseyi büyütme isteyenlerin tutumlarını yadırgadıklarını ve bunun bilimsel anlayışta yerinin olmadığını yazılı bir şekilde beyân etmişlerdir.⁹⁴ Bu da göstermektedir ki insaf sahibi ve bilimselliğe önem veren ilim çevrelerince Yıldırım'ın yönteminde bir sorun bulunmamaktadır.

Kur'ân'ın, Tevrat, İncil ve Zebur'a atıfta bulunduğu âyetleri incelemek ve bunlar hakkında bilgi sahibi olmak günümüz Müslümanları açısından çok önemlidir. Globalleşen dünyada, bir müslümanın böyle konuları Hristiyan ve Yahudilerle konuşması gerektiğinde, söyleyecek sözü olmalıdır. Bu açıdan Kitâb-ı Mukaddes'e yapılan atıflar bağlantı kurmamızı kolaylaştırmaktadır.

⁹³ Yıldırım, *agm*, Yeni Ümit, 2006, sy. 71, s. 7.

⁹⁴ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

Yıldırım, kötü niyetli olarak nitelendirdiği eleştirilerin yanında, çok sayıda okuyucunun bu atıfları olumlu bulduğunu belirtmektedir. Ayrıca okuyucuların o kitaplarla Kur'ân-ı Kerîm'i karşılaştırma imkânı bulduğunu ve diğer din mensuplarıyla konuştuklarında daha donanımlı hissettiklerini belirttiklerini söylemektedir.⁹⁵

Bütün bu eleştirilere rağmen, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri tarafından 2007 yılının başında yapılan ankette, İlahiyat Fakülteleri öğrencilerinin en fazla Suat Yıldırım'ın meâlini tercih ettikleri anlaşılmıştır.⁹⁶

---

⁹⁵ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

⁹⁶ Çelik, Muhammet, "Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli", Dicle Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, 2007, sy. 2, s. 2.

BÖLÜM 3: SUAT YILDIRIM'IN MEÂLİNİN METOD VE USLÛP AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Meâl geleneği açısından baktığımızda Suat Yıldırım'ın meâli, bazı yönleriyle geleneğe uygun özellikler göstermektedir. Ancak metoduyla ve mütercimim açıklamalar kısmında yaptığı değerlendirmeleriyle meâlin gelenek dışına çıktığını da söyleyebiliriz. Meâlin geleneksel olan yönlerini ve kendine has olan özelliklerini aşağıda görmeye çalışacağız.

3.1. Tefsîrî Meâl Olması

Meâl, kelime kelime tahlîle tâbi tutulduğunda, mütercimim maksadının Kur'ân'ı bire bir tercüme etmekten ziyâde Kur'ân'ın mânâsını okuyucunun istifadesine âzami olarak sunmak olduğunu görüyoruz. Suat Yıldırım bu hususu şu şekilde ifade etmektedir: *'Türkçe bir meâlin işlevi, Türkçe bilenlerin en kolay, en çabuk ve en net bir şekilde mânaya ulaşmalarını sağlamaktır. Eğer asıl metinde bir ifade tarzı, bir kelime veya bir üslup özelliği bulunuyor ve fakat onun dengi Türkçede yoksa ve ona tam bağlı kalma Türkçe'de tuhaf karşılanacaksa, müfessir onu bırakıp Türkçe anlatımı netleştirmeyi tercih etmelidir.'*⁹⁷ Meâle bu gözle baktığımızda gerçekten metnin içindeki kelimelerin tercümesine bire bir sadık kalma kaygısı güdülmediğini görmekteyiz. Bu yönden bakıldığında meâlin en önemli özelliğinin 'tefsîrî tercüme' olmasıdır diyebiliriz. Aşağıdaki âyette de görüldüğü üzere Yıldırım, meâlinde harfî çeviri yapmamıştır.

Örnek.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ

"Kadir gecesinin ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?" yerine müellif, 'Bilir misin nedir kadir gecesi?''⁹⁸ şeklinde meâl vermeyi uygun bulmuştur.⁹⁹

3.2. Bazı Sûrelere Manzum Olarak Meâl Verilmesi

Bazı kısa sûrelerin meâlinin manzum şekilde verilmesi kayda değer bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yıldırım'a göre Kur'ân, incelenen yazılı bir kitap olmasının yanında, aynı zamanda okunan, hitab eden, hitabı ve beyanı ile etkili olan bir eserdir.¹⁰⁰

⁹⁷ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

⁹⁸ Kadir, 97/2.

⁹⁹ Bu konuda daha fazla örnek için bkz, Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

¹⁰⁰ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

Aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi Yıldırım, meâl verirken Türkçe şiirlerdeki kâfiye düzenini oluşturarak manzum bir metin ortaya çıkarmıştır. Bunun daha iyi anlaşılması için, örneklerdeki âyetleri alt alta vereceğiz.

Örnek 1.

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا

فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا

فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا

فَأَنْزِنَ بِهِ نَقْعًا

فَوْسَطِنَ بِهِ جَمْعًا

- 1 – Gazilerin nefes nefese koşan,
- 2 – Koşarken tırnaklarıyla kıvılcımlar saçan,
- 3 – Sabah erkenden baskın basan,
- 4 – O esnada tozu dumana katan,
- 5 – Derken düşman kuvvetinin ortasına dalan
atların hakkı için ki:¹⁰¹

Örnek 2.

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ

- 1 – Biz gerçekten sana verdik kevser.
- 2 – Sen de Rabbin için namaz kıl ve kurban kesiver.
- 3 – Doğrusu, seni kötüleyendir ebter!¹⁰²

¹⁰¹ Âdiyat, 100/1-5

Örnek 3.

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ
وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ
لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ
تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ
سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

1 – Biz Kur’ân’ı indirdik kadir gecesi.

2 – Bilir misin nedir kadir gecesi?

3 – Bin aydan daha hayırlıdır kadir gecesi!

4 – O gece Rab’lerinin izniyle Ruh ve melekler,

her türlü iş için iner de iner...

5 – Artık o gece bir esenliktir gider...

Tâ tan ağarana kadar...¹⁰³

Verilen örneklerde görüldüğü gibi müellif, Kur’ân’ın manzum özelliğini kâfiyeli bir tercümeyle göstermeye çalışmıştır. “Elmalı’lı H. Yazır’ın da Tefsirinde vermiş olduğu meâlde, birçok durumda, benzeri bir iş yapmış olması, bu teşebbüsümüzde bize kuvvet verdi” diyen Yıldırım, bu konuda kendisinin ilk olmadığını söylemektedir.¹⁰⁴

Bu örneklerin dışında Suat Yıldırım’ın Yasîn Sûresinin meâlini manzum olarak verdiği bir makalesi de bulunmaktadır.¹⁰⁵ Yıldırım makalesinin dipnotunda, yapmış olduğu meâlin ilk bakışta manzum bir meâl gibi görünmesine rağmen kâfiye ve vezin itibariyle şiir özelliklerini tam olarak taşımadığını söylemektedir.¹⁰⁶ Ancak “Kur’ân-ı Hakîm ve

¹⁰² Kevser, 106/1-3.

¹⁰³ Kadir, 97/1-5. Benzer örnekler için bkz: 591, 592, 593, 596.

¹⁰⁴ Yıldırım, “Yasîn Sûresinin Meâli”, 1990, Ekim, Yeni Ümit Dergisi, sy. 10, s. 9.

¹⁰⁵ Yıldırım, *agm*, s. 6-9.

¹⁰⁶ Yıldırım, *agm*, s. 9.

Açıklamalı Meâli” adlı eserine baktığımızda Yasîn Sûresinin manzum olarak tercüme edilmediğini görmekteyiz.

3.3. Açıklamalarda Hadîs-i Şeriflere Yer Vermesi

“Ahkâma, âhiret ahvaline, kısas ve ahbâra... aid bazı hususlar vardır ki Kur’ân’da zikr edilmezler. Bunların tefsiri Peygamberimize bırakılmıştır. “Biz sana da Kur’ân’ı indirdik. Tâ ki insanlara, kendilerine ne indirildiğini açıkça anlatsın”¹⁰⁷ âyetiyle, Hz. Peygamber açıklamakla mükellefti. Onun beyanı kavliyle, fiiliyle ve ikrarıyla olurdu. Bundan dolayı Hz. Peygamber ashabının, Kur’ân’ı ve onunla amel etmeyi onar onar âyetler halinde öğrenmelerini temin ediyordu. Hz. Peygamberin âyetleri tefsir etmesi, programlı bir takrir şeklinde olmayıp müteaddid vesilelerle oluyordu.”¹⁰⁸

Suat Yıldırım, eserinde âyetler kadar fazla sayıda olmasa da Hadîs-i Şerif’lere de yer vermiştir. Ancak Hadîslerin kaynağını numaralarıyla birlikte vermemesi bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Mütercim bunun nedenini; “Kitabı hazırlarken çeşitli tefsirlerle, bazı meâllere, hadis kitaplarına ve sair eserlere başvurmakla beraber, o kitapların isim, müellif, cilt ve sayfa numaralarına işaret etmedik. Müsveddemizde bunlar bulunmaktadır. Dercetmekten vazgeçmemizin sebebi şudur: Meâlde zaten genel kabûle mazhar olan bilgilere yer verdik. Sorumluluğunu kabul etmediğim bilgiye yer vermedim. Kaynağı belirtme halinde okuyucuların zihinlerinin dağılacağını düşündüm. "Niçin falandan naklediliyor? Oysa falan ve filana da yer verilmeliydi" gibi düşüncelere sebebiyet vermek istemedim.”¹⁰⁹ sözleriyle izâh etmektedir.

Örnek 1.

يَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلِيَهُمْ عَن قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ
يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

‘Akılsız insanlar: “Bu Müslümanları daha önce yöneldikleri kıbleden çeviren sebep nedir?” diyecekler. De ki: "Doğu da Batı da Allah’ındır. O dilediği kimseyi doğru yola yöneltir.”¹¹⁰

¹⁰⁷ Nahl, 16/44.

¹⁰⁸ Yıldırım, *Peygamberimizin Kur’ân’ı Tefsiri*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul, 2010, c. 1, s. 26

¹⁰⁹ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

¹¹⁰ Bakara, 2/142.

Suat Yıldırım bu âyetin açıklamasında bir Hadîs-î Şerif'e yer vermiştir. Buharî'nin Berâ (r.a.)'dan naklettiği bir hadiste o şöyle demiştir: “Hz.Peygamber (s.a.s.) Medine'ye ilk teşrifinde, Ensar'dan olan dayılarının yurduna misafir oldu ve on altı, on yedi ay Kudüs'te bulunan Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kıldı. Halbuki kıblesinin, Mekke'deki Beytü'l-Haram'a doğru olmasını arzu ederdi. Kâbe'ye yönelerek ilk kıldığı namaz, ikinci namazı olmuştu. Bir cemaat da onunla birlikte kıldılar. Ondan sonra, birlikte namaz kılanlardan biri çıktı. Mescidin birinde bulunan bir cemaate, onlar namazda iken uğradı. Onlar “Resulullah (s.a.s.) ile Mekke'ye doğru namaz kıldığıma Allah için şahitlik ederim.” deyince, onlar namazlarını bozmadan Kâbe'ye döndüler.”¹¹¹

Örnek 2.

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَاَدْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً نَغْفِرْ لَكُمْ
خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ

‘Bir zaman da şöyle dedik: “Şu şehre girin ve orada istediğiniz yerden bol bol yiyecek!”

Şehrin kapısından secde ederek, saygılı bir tavırla girin ve “Affet bizi ya Rebbenâ (*hit-ta*)” deyin ki suçlarınızı affedelim; iyilik yapanların mükâfatlarını daha da artıracacağız.”¹¹²

Bu âyetin açıklamasında Peygamber Efendimiz'in (S.A.V.) bu âyeti açıkladığı Hadîs-i Şerif'ine yer vererek âyetin devamında (*hıtta*) deyiş demediklerini Hadîs'in açıklamasıyla öğrenmekteyiz.

“Hz. Peygamber (a.s.m.) bu âyetle ilgili şu açıklamayı yapmıştır: “Onlar secde etme yerine kapıdan kışları üzerine sürünerek girdiler. “Hıtta” demek yerine ise “habbe fi sa're” dediler. [Buhari ve Müslim Bakara sûresinin tefsirinde]”¹¹³

Örnek 3.

قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لِيَجْمَعَ كُفْرًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ
الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي الْبَيْتِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

¹¹¹ Yıldırım, *Meâl*, s. 21.

¹¹² Bakara, 2/58

¹¹³ Yıldırım, *Meâl*, s. 8.

'De ki: "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" "Allah'ındır" de. O, rahmet etmeyi Kendisine ilke edinmiştir. O, geleceğinde hiçbir şüphe olmayan kıyamet günü sizi bir araya toplayacaktır. Kendilerini en büyük ziyana uğratanlardır ki iman etmezler. Halbuki gecede ve gündüzde barınan her şey O'nundur. O her şeyi işitir ve bilir.'¹¹⁴

"Allah, yaratıkları var etmeyi dilediğinde, Kendi nezdinde Arş üzerine koyduğu bir فرمانında: Benim merhametim gazabımdan ileridir." diye yazmıştır" (hadis-i şerif).

Bir başka hadiste, Allah'ın yüz rahmet yaratıp, bir bölümünü dünyaya bıraktığı, bütün yaratıklardaki şefkatin bunun eseri olduğu, âhirette ise kalan 99 rahmeti ile takviye edilmiş olarak bu rahmet ile muamele buyuracağı bildirilir.

Açıklama kısmında Yıldırım, iki tane Hadîs-i Şerif vermektedir, fakat birincisinin sonuna "(Hadîs-i Şerif)" kaydı koyarken, diğerinde Hadis'i meâlen vermiştir.¹¹⁵

3.4. İsrâilî Kaynaklara Atıfta Bulunulması

Meâlin diğer meâllerden ayırt edici özelliklerinden birisi de, tefsir amacıyla olmayıp sırf bir karşılaştırma gâyesiyle, Tevrat ve İncil metinlerindeki paralellikleri göstermesidir.¹¹⁶

Meâlde bazı âyetlerin sonlarında, aynı konu hakkında Kitâb-ı Mukaddes'e atıflar yaparak Kur'ân âyetleriyle Kitâb-ı Mukaddes pasajları arasında mukayese imkânı sunmaktadır. Bu konu, meâl yayınlandıktan sonra ilim çevrelerince çok tartışılmıştır. Suat Yıldırım, bu sebepten dolayı bazı insanlar tarafından eleştirilere mâruz kalmıştır. Bu sebeple, son baskısının sunuş kısmına ilâve açıklamalar yaparak konuya açıklık getirmek istemiştir. Biz bu kısmı 'Suat Yıldırım'ın Cevapları' bölümümüzde işledik.

Yıldırım'ın İsrâilî Kaynaklara atıfta bulunmasıyla ilmî bir çalışma yaptığı aşağıda vereceğimiz örneklerle daha net anlaşılacaktır.

Örnek 1.

قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

¹¹⁴ En'am, 6/12-13.

¹¹⁵ Yıldırım, *Meâl*, s. 311, Daha Fazla Örnek İçin Bkz: s. 21, 41, 48, 82, 86, 128, 134, 137, 140, v.d.

¹¹⁶ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

"Evladım!" dedi babası, "sakın bu rüyayı kardeşlerine anlatma. Sonra seni kışkandıklarından sana tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın besbelli düşmanıdır."¹¹⁷

Bu âyetin dipnotunda, Tk. 37. bölüm ifadesi yer almaktadır. Yani Tekvin 37. Babında bu kıssa;

*'Ve babasına ve kardeşlerine anlattı; ve babası onu azarlayıp kendisine dedi: bu gördüğün rüya nedir? Gerçek ben ve anan ve kardeşlerin yere kadar sana iğilmek için mi geleceğiz? Ve kardeşleri onu kışkandırdılar; fakat babası bu sözü yüreğinde tuttu.'*¹¹⁸

Görüldüğü üzere Hz. Yusuf (A.S)' ın rüyası Kur'ân-ı Kerim'de ve Kitâb-ı Mukaddes'te farklı rivayetlerle anlatılıyor. Okuyucunun bu farkı görebilmesi açısından faydalı bir çalışma yapılmıştır.

Örnek 2.

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرَبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهَ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتِ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ

‘Talut ordusunu harekete geçirip sefere çıkınca askerlerine şöyle dedi: "Allah sizi, bir ırmakla imtihan edecektir: İmdi onun suyundan içen benden sayılmayacak; Sadece avucuyla aldığı miktar muaf olmak üzere, Kim onun suyunu içmezse o da benden sayılacaktır." Derken onların pek azı hariç, varır varmaz ondan içtiler. Talut ile yanındaki müminler ırmağı geçince O vakit beri yanda kalanlar "Bugün bizim Câlut ve ordusuna karşı duracak takatimiz yoktur" dediler. Ölümünden sonra diriltilip Allah'ın huzuruna çıkacaklarını bilenler ise şöyle dediler:"Nice küçük topluluklar vardır ki, Allah'ın izniyle, büyük cemaatlere galip gelmiştir. Doğrusu Allah sabredenlerle beraberdir."¹¹⁹

Bu âyetin dipnotunda ‘Hk 7, 4-7.’ şeklinde belirtilmiştir. Kaynakta aşağıdaki bilgiler verilmektedir.

¹¹⁷ Yusuf, 12/5.

¹¹⁸ Kitâb-ı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit, Orhan matbaacılık, İstanbul, 1997, Eski Ahit, s. 40.

¹¹⁹ Bakara, 2/249.

4- ‘Ve RAB Gideon'a dedi, "Kavmin sayısı yine fazladır, onları suya indir, senin için onları orada deniyeyim; ve vâki, olacak ki, sana: 'Bu seninle beraber gidecek' dediğim adam seninle beraber gidecek; 've seninle gitmeyecek' dediğim gitmeyecek."

5- ‘Ve kavmi suya indirdi; ve RAB Gideon'a dedi; "Köpeğin dilile su içen her adamı ayrı, ve içmek için dizleri üzerine çöken her adamı da ayrı koyacaksın"

6- ‘Ve ellerini ağızlarına götürerek diller ile içenlerin sayısı üç yüz kişi oldu; fakat kavmin arta kalanların hepsi su içmek için dizleri üzerine çöktüler.’

7- ‘Ve RAB Gideon'a dedi; " Dilile içen üç yüz kişiyle sizi kurtaracağım, ve "Midyânîler'i senin eline vereceğim; ve bütün kavm herkes kendi yerine gitsin." ¹²⁰

Örnek 3.

فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ * فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ

‘Fakat onlar henüz uykuda iken, Rabbin tarafından gönderilen bir afet bahçeyi kapladı. Bahçe sabahleyin siyah kül haline geliverdi.’¹²¹

Bu âyetin dipnotunda Sm II 24,16. yazmaktadır. Bu, II. Samuel, 24. Bab, 16. Bölüm demektir.

Burada ise:

‘Ve melek Yeruşalim'i helâk etmek için ona doğru elini uzatınca, RAB mücazattan nâdim olup, kavmi helâk eden meleğe: Yeter! Şimdi elini çek" dedi. Ve RAB'bin meleği Yebûsi Aravna'nın harman yerinin yanında duruyordu.’¹²² yazmaktadır.

Görüldüğü gibi Yıldırım, âyet sonlarındaki dipnotlarda, o âyette geçen bir olay veya durumun, Kitâb-ı Mukaddes’te nerede ve nasıl geçtiğine işaret etmektedir. Bunun sebebini sunuş kısmında ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır.

Örnek 4.

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَانًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّدُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

¹²⁰ *Kitâb-ı Mukaddes*, Eski Ahit, *age*, s. 248, 249.

¹²¹ *Kalem*, 68/19-20.

¹²² *Kitâb-ı Mukaddes*, Eski Ahit, *age*, s. 330.

‘Ey kâfirler! Allah’ı nasıl inkâr edebilirsiniz ki, siz ölü iken size hayatı veren O’dur. Şunu bilin ki, tayin ettiği vâde gelince sizi öldürecek, yine diriltecek ve sonunda O’nun huzuruna götürüleceksiniz. [52,35; 76,1; 40,11; 45,26] {KM, Hezekiel 37,1-14; İşaya 26,19; Daniel 12,2-3; Yuhanna 5,21; Romalılara 4,17}’¹²³

Köşeli parantez kısmı, atıfta bulunulan âyetleri veriyor, devamındaki parantezde de Kitâb-ı Mukaddesten yapılan alıntılar veriliyor.

Meâlin elimizdeki son baskısında Kitâb-ı Mukaddesten alınan kısımlar dipnot olarak sayfa sonunda verilmiştir.

3.5. Âyetler Arası İrtibatı Göstermesi

Kurân-ı Kerim, ne bir düz yazıdır, ne de manzum bir eserdir O Allah tarafından mûcîz bir şekilde indirilen İlâhî bir kitaptır. İşte o Kur’ân, lafzı, mânâsı, üslûbu ve musikisiyle her yerde ve her zaman ebedi bir mucize olarak yaşamaya devam edecektir. Böyle bir eserin anlaşılması, o dili kullanan ve inceliklerini bilenler için kolay olabilir. Ancak Arapçadan başka bir dile çevirisi yapılıncaya, bazen cümleler arası irtibatsızlık varmış gibi bir durum ortaya çıkabilir. Arapçada bazen bir harfle ifade edilen atıf, te’kid, sebebiyet gibi unsurlarla gösterilen bu irtibatlar, sathî bir tercümede gizli kalmakta ve okuyucu arada kopukluk ve mâna boşluğu olduğunu zannetmektedir.¹²⁴ Dolayısıyla bu durum, Kur’ân-ı Kerim’e eksiklik izâfe etmek isteyenlere kapı aralamış olur. Yıldırım âyetler arasında zımnem bulunan irtibatları belirtmeye çalışarak Kur’ân üslûbuna yabancı olanların vehmettikleri irtibatsızlık iddiasına mahâl vermemeye çalışmıştır.¹²⁵ Bunu, bazen edat ve bağlaç kullanarak, bazen de iki âyeti birleştirerek yapmıştır.

Örnek 1.

Bu bağlamda, ilk olarak Neml sûresi 5-6-7. âyetleri örnek olarak vereceğiz.

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْآخَسْرُونَ

Onlara çetin bir azap vardır, âhirette ise en çok ziyana uğrayacak olanlar da onlardır.¹²⁶

وَإِنَّكَ لَتُلْقَى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ

¹²³ Bakara, 2/28

¹²⁴ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

¹²⁵ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

¹²⁶ Neml, 27/5.

Fakat sana gelince, ey Resulüm! Hiç şüphe yok ki Kur'ân sana; her işi hikmet dolu olan, her şeyi mükemmel olarak bilen Allah tarafından verilmektedir.¹²⁷

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنستُ نَارًا سَاتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْنَطُونَ

Nitekim Resullerden olan Mûsâ da çölde geceleyin yol alırken ailesine: "Durun!" demişti, "uzakta bir ateş gördüm, oraya gideyim belki oradan yol hakkında bir bilgi alır, yahut hiç değilse bir ateş kuru getirir de ısınmanızı sağlarım."¹²⁸

Neml suresinin 5. âyetinde âhirete inanmayanları bekleyen çetin azap, 6. âyetinde Hz. Peygambere Kur'ân'ın gönderilmesi, 7. âyetinde ise Hz. Mûsâ'nın çölde uzaktan gördüğü ışığa doğru gitmesi ve ona risalet verilmesi bildirilmektedir. İlk anda irtibatsız görülen bu unsurlar arasında, aslında siyakta mevcut olan irtibat, bazı tefsir kitaplarında şöylece gösterilir: 5- "Onlara çetin bir azap vardır (...)" 6- "Fakat sana gelince ey resulüm, hiç şüphe yok ki Kur'ân sana (...) Allah tarafından verilmektedir." 7- "Nitekim resullerden olan Mûsa da çölde geceleyin (...)" Şayet 6. âyet başında "Fakat," 7. âyet başında "Nitekim" bağlaçlarıyla bu irtibat gösterilmediği takdirde okuyucu mâna boşluğu olduğu zannına kapılacaktır.¹²⁹

Örnek 2.

İkinci olarak Şuâra sûresi 5-6-7. Âyetler örnek olarak verilecektir.

إِنْ نَشَأْ نُنزِلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَافُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ

‘Eğer dileseydik onlara gökten öyle bir mûcize indirirdik ki, onun karşısında ister istemez boyun bükülürlerdi.’¹³⁰

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحَدَّثٍ إِنْ كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ

(Fakat Biz, bunu istemedik.) O sebeple, ne zaman onlara Rahman'dan yeni bir mesaj gelse, mutlaka ona arkalarını dönüp uzaklaşırlar.¹³¹

فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِئُونَ

¹²⁷ Neml, 27/6.

¹²⁸ Neml, 27/7.

¹²⁹ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

¹³⁰ Şuâra, 26/4.

¹³¹ Şuâra, 26/5.

Nitekim işte bu mesajı da yalan saydılar, ama alay edip durdukları Kur’ân’ın bildirdiği olaylar, yakında başlarına gelince, alay etmenin ne demek olduğunu anlayacaklardır.¹³²

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ

*Peki bunlar yeryüzüne, orada her güzel çiftten nice nebatlar yetiştirdiğimize hiç bakmıyorlar mı?*¹³³

Şuârâ sûresinin 5, 6 ve 7. âyetlerinin başına mütercimim koyduğu edatlarla, âyetlerin birbirleriyle olan irtibatları daha güzel anlaşılmaktadır.

Âyetler arası irtibata önem veren Yıldırım, bu yöntemi meâlinin birçok yerinde kullanmıştır.¹³⁴ Böylece, okuyucunun peş peşe gelen ve birbiriyle alâkalı âyetler arasında irtibat kurmakta zorlanmamasını sağlamıştır. Bu çalışma mânânın bütünlüğünün bozulmaması adına faydalı olmuştur.

3.6. Âyetlerden Fıkhî Kâidelerin Çıkarılması

Suat Yıldırım, meâl verdiği âyetlerden hangi hükümlerin çıkarıldığını açıklamalar kısmında belirtmiştir. Aynı zamanda bazı hükümlerin hangi âyete dayandırıldığını bilme açısından faydalı olabilecek bir çalışmadır.

Örnek 1.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

“O’dur ki yeryüzünde bulunan her şeyi sizin için yarattı. Sonra iradesi yukarıya yönelip orayı da yedi gök halinde sağlamca nizama koydu. O her şeyi hakkıyla bilir.”¹³⁵

Bu âyetin açıklamasında Yıldırım, bir fıkıh teriminin tanımını yapmaktadır. “Haram kılınan şeyler ile başkalarına ait kazanılmış şahsî mallar dışında dünyadaki her şey mübahtır. Buna Fıkıh ilminde ‘ibahe-i asliyye’ denir ki, dayandığı başlıca naslardan biri bu âyet-i kerimedir”.¹³⁶

¹³² Şuârâ, 26/6.

¹³³ Şuârâ, 26/7.

¹³⁴ Yıldırım, *Meâl*, s. 392, (Kasas, 28/62-63-64-65), 447 (Saffât, 37/73-75), vd.

¹³⁵ Bakara, 2/29.

¹³⁶ Yıldırım, *Meâl*, s. 5.

Yıldırım, fıkhıdaki ‘İbâhe-i asliyye’ kavramının delillerinden birinin bu âyet olduğunu belirtmiştir. Âyette geçen, “O’dur ki yeryüzünde bulunan her şeyi sizin için yarattı” cümlesi, yasaklanmadığı müddetçe yeryüzünde bize tahsis edilmiş bütün nimetlerden istifade edebileceğimizi açıkça belirtmektedir.

Örnek 2.

İslam toplumunda aile hayatını düzenleyen bir âyet karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda örnek olarak verdiğimiz âyete göre islâm, eşlerin boşanmaları durumunda kadının hakkını koruma altına almıştır. Kocanın eşine ait olan mehirden geri alması yasaklanmıştır. Ancak kadına da isterse boşanma karşılığı olarak eşine bir şeyler verebileceği belirtilmiştir. Buna da İslam Hukukunda “Muhalaa” denilmiştir.

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

“Boşama hakkı iki defadır. Bundan sonra yapılması gereken ya meşrû tarzda güzelce birlikte yaşama yahut eşini güzellikle salıvermedir. Ey kocalar, boşama sırasında eşinize daha önce vermiş olduğunuz mehirden herhangi bir miktar geri almanız size asla helâl olmaz; Fakat Allah’ın koyduğu hudutlarda durmayacaklarından endişe etmeleri hali bunun dışındadır. Şayet siz de onlar gibi, onların Allah’ın koyduğu hudutlarda duramayacaklarından (evlilik hukukuna riayet edemeyeceklerinden) endişe ederseniz, bu durumda kadının, ayrılmak için meşrû çerçevede hakkından bir şey vermesinde, her ikisi için de bir vebal yoktur. İşte bunlar Allah’ın tayin ettiği sınırlardır ki sakın onları aşmayasınız, Her kim Allah’ın hudutlarını aşarsa işte onlar zalimlerin ta kendileridir.”¹³⁷

Yıldırım, âyetin açıklama kısmında bir İslam Hukuku terimi olan hul veya muhala’a kavramlarını izâh etmektedir. “Kadının mal karşılığı ayrılma talebinde bulunmasına *hul*’ veya *muhala’a* denir.”¹³⁸

3.7. Âyetlerdeki Fıkhî Meselelerin İzah edilmesi

Bazı fıkhî meseleler, âyetlerin meâllerinde doğrudan anlatılmaktadır. Meâl okuyucusu herhangi bir konuda nasıl amel edeceğini âyet metninden anlayabilmektedir. İslam

¹³⁷ Bakara, 2/229

¹³⁸ Yıldırım, *Meâl*, s. 35.

hukukunda bazı kurallar doğrudan âyetlerden çıkarılmaktadır. Bu durum aşağıdaki örnekte olduğu gibi bazen de umûmilik kazanmaktadır. Alışverişlerde ve borç almada sözleşme yapmak ve yaşı küçük olan kişiye veli tayin etmek gibi uygulamalara aşağıdaki âyet dayanak teşkil etmektedir.

Örnek 1.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَيْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا بِيَحْسِ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ

‘Ey iman edenler! Belirli bir vâdeye kadar birbirinize borç verdiğiniz zaman onu kaydedin! Aranızda doğrulukla tanınmış bir kâtip onu yazsın! Kâtip, Allah’ın kendisine öğrettiği gibi (adaletle uygun olarak) yazmaktan kaçınmasın da yazsın! Üzerinde hak olan borçlu kişi akdi yazdırsın, Rabbi olan Allah’tan sakınsın da borcundan hiçbir şey noksan bırakmasın! Eğer üzerinde hak olan borçlu, akılca noksan veya küçük veya yazdırmaktan âciz bir kimse ise, onun velisi adalet ölçüleri içinde yazdırsın!’...¹³⁹

Âyetin açıklamasında ise Suat Yıldırım o dönemde olmayan noterlik müessesesinin tesis edildiğini, bunun Kur’ân’ın evrensellik mûcizesine delil olduğunu söylemektedir. “Kur’ân-ı Kerim bu âyette nüzul ortamından çok ileri bir safhada insanlığın varacağı hukukî ve ticarî kurumları göz önünde bulundurmuş ve noterlik kurumunu tesis etmiştir. Okuma yazma bilenlerin bile son derece az olduğu, yazı malzemesi olarak kâğıdın bile bulunmadığı bir ortamda, çok ileri medenî toplumlarda ihtiyaç duyulacak kurumları başlatmak, Kur’ân’ın evrensel boyutunun delillerinden biridir.”¹⁴⁰

Örnek 2.

Zekât, İslam hukukunda önemli yer teşkil eden bir kavramdır. Zekat verilecek zümreler aşağıdaki âyetle belirlenmiştir.

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

¹³⁹ Bakara, 2/282.

¹⁴⁰ Yıldırım, *Meâl*, s. 47.

“Zekâtlar sadece fakirlere, düşkünlere, zekât toplayan görevlilere, kalpleri İslâm’a ısındırılacak olanlara, esirlik ve kölelikten kurtulmak isteyenlere, borçlulara, Allah yoluna ve bir de muhtaç kalmış yolcu ve gariplere mahsustur. Allah tarafından kesin olarak böyle farz buyuruldu. Allah alîmdir, hakîmdir (her şeyi bilir, tam hüküm ve hikmet sahibidir).”¹⁴¹

Zekât verilecek sınıf ayrıntılarıyla anlatılırken Peygamber Efendimiz ve aile efrâdının zekât alamayacağı hükmü âyette bulunmamaktadır. Ancak Suat Yıldırım açıklama kısmında Peygamber Efendimiz (SAV) ve akrabalarının, yani Haşimoğulları’nın zekat alamayacağı hükmüne¹⁴² yer vermektedir. Bu açıklamanın direkt âyetle bir irtibatı bulunmamaktadır. Ancak Yıldırım ilave bir bilgi vermek istemiş olabilir.

Örnek 3.

Zina eden kadınla ilgili uygulamanın ne şekilde olacağını belirten âyet Nûr sûresi 2. âyettir. Ancak bu âyette geçen zina eden erkek ve kadının, evli veya bekar olma durumlarıyla ilgili bir bilgi verilmemiştir. “Her birine yüz değnek vurun” hükmünün de nasıl icra edileceği belirtilmemiştir. Bu gibi ayrıntıları bilmeden bu âyetin metniyle amel edilirse hatalı bir iş yapılabilir . Yıldırım’ın açıklama kısmında verdiği bilgiler gayet açıklayıcı olmuştur.

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِيَ فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيَشْهَدَنَّ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ

‘İmdi, zina eden kadın ve erkeğin her birine yüz değnek vurun. Eğer Allah’a ve âhirete iman ediyorsanız, Allah’ın hükmünü uygulama işinde sakın acıma hissi sizi etkisi altına alıp da uygulamayı engellemesin. Hem onların bu cezalandırılmalarında müminlerden bir cemaat da bulunup şahid olsun!’¹⁴³

Suat Yıldırım bu âyetin açıklamasında; “İslâm hukukuna göre, bu ceza, bekârlara ait olup, evli zinakârlara recim uygulanır. Değnek diye çevirilen *celde*, *cild* kökünden gelip cilde tesir eden, ete geçmeyecek şekilde vurmaktır. Ceza uygulanırken kürk, palto gibi

¹⁴¹ Tevbe, 9/60.

¹⁴² Yıldırım, *Meâl*, s. 195.

¹⁴³ Nur, 24/2.

kaba elbiseler çıkarılır, fakat gömlek gibi giyecekler çıkarılmaz. Cezanın uygulanması, esnasında en az dört kişi bulunmalıdır.”¹⁴⁴ diyerek fikhî bir hükmü belirtmiştir.

3.8. Kelâmî Meselelerin Açıklanması

Kelâm ilmi Gazâlî tarafından, ‘Allah’ın varlığına, sıfatlarına, fiillerine ve peygamberliğin hak olduğuna dair delil ortaya koymaktır’¹⁴⁵ şeklinde tarif edilir. Taftazânî ise bu delillerin kesinlik ifâde eden deliller olması gerektiğini belirtir.¹⁴⁶ Kesinlik ifade eden en belirgin deliller Kur’ân âyetlerinde bulunduğuna göre, ilk önce araştırılması gereken yer Kur’ân-ı Kerîm’dir.

Biz bu başlık altında Suat Yıldırım’ın, kelâm ilminin konusu olan itikadî konularla ilgili âyetlere, açıklamalarında nasıl yer verdiğine dair örnekler vereceğiz.

Örnek 1.

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَابْتِغَوْا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا

‘De ki: Faraza müşriklerin iddia ettikleri gibi Allah’tan başka tanrılar bulunsaydı, elbette onlar Arş’in ve kâinat hâkimiyetinin sahibi Yüce Allah’a üstün gelmek için çareler arayacaklardı!’¹⁴⁷

Suat Yıldırım bu âyetin açıklamasında, kelâm ilminin en önemli esaslarından biri olan Tevhid hakîkatinin ispatından bahsederek şöyle demektedir;

“Bu âyet, tevhidin kuvvetli bir delilini özetleyerek. Kelâm ilminin en önemli prensiplerinden birini ortaya koyar. Şöyle ki: a) Birden fazla müstakil ilah olsaydı, mutlaka ihtilaf çıkar, kâinatın devamı mümkün olmazdı. b) Faraza biri en üstün ilah, diğeri O’nun yetkili kıldığı ilahlar olsalardı, bunlar arasında rekabet çıkar ve kendilerince en iyi yönetimi gerçekleştirmek için hâkimiyeti ele geçirmek isterlerdi. Âlemde nizam bozulmadığına göre tek İlahın nizamı işlemektedir. Aksi halde bir buğday tanesi bile yetişmezdi.”¹⁴⁸ Yıldırım’ın bu açıklaması Elmalılı’nın tefsiriyle benzerlik göstermektedir. Nitekim Elmalılı bu âyetin tefsirinin iki şekilde anlaşılabilceğini belirtmektedir. Birisi, "Her biri o bütün mülkün gerçek sahibi olan Allah'a galip gelme çaresini arardı. Çünkü

¹⁴⁴ Yıldırım, *Meâl*, s. 349.

¹⁴⁵ Gazâlî, Ebû Hâmid, *el İktisad fi'l-İtikâd*, Ankara, 1962, s. 8.

¹⁴⁶ Taftazânî, Sadettin, *Şerhu'l-Makâsîd*, Thk. Abdurrahman Amira, Beyrut, 1409/1989, c. I, s. 165.

¹⁴⁷ İsrâ, 17/42

¹⁴⁸ Yıldırım, *Meâl*, s. 285.

galip olmadan ilâh olamazdı. İkincisi de "Her biri, Allah'ın tek zatından kuvvet ve kudret elde etmeksizin bir şey yapamayacaklarını, bir cumhuriyetin başkansız olamayacağını bildiklerinden, hepsi ona yaklaşmak için bir yol arardı. Bu şekilde ise hiçbiri ilâh olamaz, Allah'ın ilâh olduğunu kabul etmiş olurlardı."¹⁴⁹ demektir.

Örnek 2.

لَوْ كَانَ فِيهِمَا إِلَهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ

‘Halbûki gökte ve yerde, Allah’tan başka tanrılar bulunsaydı oraların nizamı bozulurdu. Demek ki o yüce arş ve hükümrânlığın sahibi Allah, onların zanlarından, onların Allah’a reva gördükleri vasıflardan münezzehtir, yücedir!’¹⁵⁰

Suat Yıldırım bu âyetin açıklamasında yine bir kelâm kâidesine değinmektedir. ‘Bu âyet-i kerime Kelâm ilminde, tevhidin ispatında en önemli kaynak teşkil eden esaslardan biridir. Kelâmda buna *bürhan-ı temânu*’ adı verilir.’¹⁵¹

Burhân-ı Temânû, kavramını İmâm-ı Âzam açıkça şöyle tarif etmektedir. “Eğer iki ilahın varlığı mümkün görülürse, aralarında çekişme ve çatışma da mümkün olur. Şöyle ki, biri meselâ: Zeyd’in hareket etmesini, diğeri ise hareket etmemesini, durmasını isteyebilirdi. Zira bu iki durumdan her biri de mümkün olan şeylerdir. Yine iradenin bu iki işten birine taalluk etmesi de haddizatında yine mümkündür. Çünkü bu iki irade arasında bir tezat yoktur. Belki tezat istenilen iki ayrı şeydedir. O takdirde ya istenilen iki iş de olacaktır ki o zaman iki zıddın toplanması lâzım gelir. Yahut ikisi de olmayacak, belki biri vuku bulacaktır. O zaman da iki ilahtan birinin âciz olması gerekecektir. Acizlik ise yaratıcı olmamanın, sonradan yaratılmış olmanın işaretidir. Çünkü acizlikte ihtiyaç şaibesi vardır. İlahların birkaç tane olması, muhali gerektiren çatışmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla ilahların birkaç tane olması da mümkün değildir. Varlığı farz edilen ilahlardan biri eğer diğerine karşı gelmeğe gücü yetmezse, ötekinin âciz olması lâzım gelir; gücü yeterse diğerinin ilah olamaması ve âciz olması gerekir.”¹⁵²

¹⁴⁹ Elmalılı, *age*, c. 5, s. 304.

¹⁵⁰ Enbiya, 21/22.

¹⁵¹ Yıldırım, *Meâl*, s. 322.

¹⁵² Aliyyü’l Kârî, *Fıkh-ı Ekber Şerhi*, İstanbul, 1979, trc: Yunus Vehbi Yavuz, s. 51.

Örnek 3.

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي
الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بَعَثَهُمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ
وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

‘İyilik (ve hayır), yüzlerinizi doğuya ya da batıya doğru çevirme değildir. Asıl iyilik; Allah’a, âhiret gününe, meleklerle, kitaplara ve peygamberlere iman eden, sevdiği malını Allah’ı hoşnud etmek için yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalan gariplere, isteyenlere ve boyunduruk altında bulunup hürriyetine kavuşmak isteyen köle ve esirlere veren, namazı hakkıyla ifa edip zekâtı veren, sözleştiği zaman sözlerinde duran, hele hele sıkıntı ve hastalık hallerinde, savaşın şiddetleri esnasında sabreden kimselerin davranışlarıdır. İşte onlardır imanlarında samimi olanlar ve işte onlardır Allah’ı sayıp günahlardan korunan takvâlîlar’¹⁵³

Yıldırım, açıklama kısmında; ‘Bu bir tek âyet İslâm’ın başlıca inanç (akaid), ibadet ve ahlâk esaslarını toplamaktadır. Buna işaret olarak Hz. Peygamber (a.s.): “Kim bu âyete göre hareket ederse imanını kemale erdirmiş olur.” buyurmuştur.’¹⁵⁴ diyerek bu âyet için kelâm ilminin başlıca konusu olan imân ve inanç esaslarını tek başına toplayan âyettir, yorumunu yapmıştır.

3.9. Tasavvufî Meselelerin Açıklanması

Bilindiği gibi tasavvuf kelimesi yün anlamına gelen ‘sûf’ kelimesinden türemiştir. Yün giyene tasavvafa (yün giydi), giyene de mutasavvıf denir. Bunun masdarı tasavvufdur.¹⁵⁵

Tasavvuf kelimesinin tarifi üzerinde birlik olmamakla beraber, ortak noktaları şudur ki; Tasavvuf, ruhu temizleme yoludur. Zühd ve takvâ ile ruhu bunalımlardan, dünyevî meşgalelerden, kötü duygulardan arıtmak, içten mâsivâyı atıp yalnız Allah sevgisini kalbe yerleştirmek, beşerî varlığı Hakk’ın varlığında yok etmek, nefisten geçip Allah’ın varlığında yaşamak tasavvufun temel gâyesidir.¹⁵⁶ Mutasavvıflar âyetleri tefsir ederken,

¹⁵³ Bakara, 2/177.

¹⁵⁴ Yıldırım, *Meâl*, s. 26.

¹⁵⁵ Ateş, Süleyman, *İşârî Tefsir Okulu*, Yeni Ufuklar Neşriyat, 1998, İstanbul, s. 11.

¹⁵⁶ Ateş, *age*, s. 12.

yaşadıkları zevk hâllerine göre mânâ verirler. İlk anda akla gelmeyen, fakat tefekkürle, âyetin işaretinden kalblerine doğan manaları tercih ederler. Buna da ‘Îşârî Tefsir’ adını verirler.¹⁵⁷ Suat Yıldırım, tasavvufî konuları ihtivâ eden âyetlerin açıklama kısımlarında bunların işârî mânâlarının da bulunduğunu belirtmiştir.

Örnek 1.

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ

Ey gönül huzuruna ermiş ruh!¹⁵⁸

Suat Yıldırım bu âyetin açıklamasında “Âyetteki “*Nefs-i mutmainne*” tabiri: Allah’ı tek İlah kabul edip O’nun peygamberleri vasıtasıyla gönderdiği bütün buyruklara bütün gönlü ile inanan, tam bir teslimiyetle imanının gereğini yapan mümindir. Bu söz, ona, rûhunu teslim edeceği sırada söylenecektir.”¹⁵⁹ demiştir.

Suat Yıldırım bu âyeti açıklarken nefsin mertebelerinden olan ‘Nefs-i Mutmainne’yi açıklamıştır. Ancak nefis mertebelerinden olan ‘Nefs-i Levvâme’ye işaret eden Kıyamet sûresi 2. âyette bir açıklama göremedik. Bu iki âyetten herhangi birisinde nefsin mertebeleri sayılıp, bunlara işaret eden âyetlere atıfta bulunulsa idi uygun olurdu.

Örnek 2.

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ أِنْتُ لَكُمْ ظَالِمٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ يَاتَخَانِكُمُ الْعِجْلَ فَنُوبُوا إِلَىٰ بَارئِكُمْ فَأَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ بَارئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

‘Musa kavmine dedi ki: “Ey kavmim! Sizler buzağıya tutulmakla kendinize çok yazık ettiniz! Derhal Yaradanınıza tevbe edin! Allah yolunda kendinizi öldürün! Böyle yapmanız sizi Yaratan nezdinde daha hayırlıdır.” Böylece Allah da sizin tövbelerinizi kabul etsin. Çünkü o tövbeleri çok kabul eder, merhamet ve ihsanı boldur.”¹⁶⁰

Âyetteki “nefislerinizi öldürün” hitâbının mefhum olarak üç mânaya gelebileceğini belirten Suat Yıldırım bunları açıklarken üçüncü mânâ olarak işârî bir anlamı olduğunu ifade etmektedir. ‘*Sırf mecazî mânası ile “nefsani isteklerinizi öldürünüz.” Bu gerçek*

¹⁵⁷ Ateş, *age*, s. 19

¹⁵⁸ Fecc, 89/27.

¹⁵⁹ Yıldırım, *Meâl*, s. 593

¹⁶⁰ Bakara, 2/54

tefsir olmayıp işarî bir mânadır. “Yani günahlarınıza pişman olarak gam ve kederden canınızı çıkarın yahut şehvetlerden menetmekle riyazet ediniz!”¹⁶¹

3.10. Kur’ân’ı Kur’ân’la Tefsir Etmesi

Suat Yıldırım’ın meâli ‘klasik meâl anlayışına yeni bir çizgi getirmiştir’ diyebiliriz. meâl ve tefsir yazarken ilk olarak bakılacak kaynak olan Kur’ân-ı Kerîm’e müracaat etme, bildiğimiz bir tefsir yöntemidir. Ancak istifade ettiğimiz âyetleri meâlin sonunda dipnot olarak vermek epeyce çalışmayı gerektirir ve alışık olmadığımız bir yöntemdir. Bu iş meâl yazarı için zor olsa da eserden istifâde edene büyük kolaylık getirmektedir. Herhangi bir konuyu Kur’ân’da araştırmak isteyenler için, kullanılan bu metod oldukça faydalıdır.

Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli adlı eserin en belirgin ve ayırt edici özelliklerinden biri, âyet sonlarında açıklamalara yardımcı olabilecek başka âyetlerin numaralarının verilmesidir. Yıldırım burada ‘*Meâlimizin ikinci ve bildiğimiz kadarıyla başka hiçbir meâlde bulunmayan özelliği, Kur’ân’ın yine Kur’ân’la tefsirini ihtiva etmesidir*¹⁶²’ diyerek bu yöntemi kendisine ait bir yenilik olarak sunmaktadır.

Yıldırım, ‘*Âyet meâllerinin sonlarında üç binden fazla âyeti referans vermiş bulunuyoruz. Okuyucu âyet meâlini takip eden âyetlere başvurmakla tefsirin başta gelen malzemesini elde etmiş olacaktır.*¹⁶³’ diyerek, çalışmanın bu yönünün kayda değer bulunduğunu bize göstermektedir. Biz de eseri incelediğimizde, 1653 adet âyetin sonunda atıfta bulunulan âyet sayısının 5035 adet olduğunu gördük. Bu da titiz ve dikkatli bir çalışma yapıldığını bize göstermektedir.

Örnek 1.

Suat Yıldırım, bütün sûrelerin giriş anahtarı olan bismelenin meâlinde bu metodu kullanmaktadır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

‘Rahmân ve rahîm olan Allah’ın adıyla [59,22-24]’¹⁶⁴

¹⁶¹ Yıldırım, *Meâl*, s. 7

¹⁶² Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

¹⁶³ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

¹⁶⁴ Fatiha, 1/1.

Atıfta bulunulan Haşr sûresi 59/22, 23, 24. âyetlere baktığımızda;

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ
عَمَّا يُشْرِكُونَ

هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ

‘Allah’tır gerçek İlah! O’ndan başka yoktur ilah. Görünmeyen ve görünen her şeyi bilir. O rahmandır, rahîmdir. Allah’tır gerçek İlah! O’ndan başka yoktur ilah!’

‘O melik’tir, kuddûs’tür, selâm’dır, Mü’min’dir, müheymin’dir, aziz’dir, cebbar’dır, mütekebbir’dir. Allah, müşriklerin iddialarından münezze ve yücedir.’

‘Allah o gerçek İlah’tır ki halık’tır, bâî’dir, musavvir’dir. Hasılı, en güzel isimler ve vasıflar O’nundur. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi O’nu tesbih ve tenzih eder. O, azizdir, hakîmdir.’¹⁶⁵

Yıldırım’ın, besmeleyi açıklayıcı olarak atıfta bulunduğu yukarıdaki âyetlere baktığımızda, sadece “Bismillah- Allah’ın adıyla” kelimesini açıkladığını görmekteyiz. Besmelenin asıl vurgulamak istediği, “Rahmân ve Rahîm” sıfatlarıyla ilgili bir açıklama görülmemektedir. Sadece ilk âyette aynı kelimeler geçmektedir. Besmelenin sonunda, En’am Sûresi 12. Âyete atıfta bulunulabilirdi. Nitekim bu âyette, “De ki: ‘Göklerde ve yerde olanlar kimindir?’ ‘Allah’ındır’ de. O, Rahmet etmeyi Kendisine ilke edinmiştir. O, geleceğinde hiçbir şüphe olmayan kıyamet günü sizi bir araya toplayacaktır. Kendilerini en büyük ziyana uğratanlardır ki iman etmezler.” buyrulmaktadır. Allah’ın rahman ve rahim olduğunu ve bunu kendisine ilke edindiğini belirten bu âyet maksadı daha güzel ifade etmektedir.

Örnek 2.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَالْيَوْمَ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ

¹⁶⁵ Haşr, 59/22-23-24.

‘Öyle insanlar da vardır ki “Allah’a ve âhiret gününe inandık.” derler; Oysa iman etmemişlerdir. [63,1]’¹⁶⁶

Atıfta bulunulan Münâfikûn sûresi 1. âyete baktığımızda;

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ
لَكَاذِبُونَ

‘Münafıklar sana geldiklerinde: "Biz, senin Allah’ın Resülü olduğuna şahitlik ederiz." derler. Allah da senin Kendisinin elçisi olduğunu elbette bilir. Bununla beraber, Allah, onların bunu söylerken yalan söylediklerine, samimî olmadıklarına şahitlik eder.’¹⁶⁷

Bakara 8. Âyette anlatılan yalancıların, aslında münâfik olduklarını ve Allah’ın da buna şahitlik edeceği, Münâfikûn sûresi 1. Âyette anlatılmıştır. Nuzûl sırasına baktığımızda Münâfikûn sûresinin daha sonra nâzil olduğunu görmekteyiz.

Örnek 3.

الم * ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

Elif, Lâm, Mîm. İşte Kitap! Şüphe yoktur onda. Rehberdir müttakîlere! [32,1-2]¹⁶⁸

Atıfta bulunulan Secde sûresi 1 ve 2. âyetler baktığımızda;

الم * تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ

Elif, Lâm, Mîm. Bu kitabın, âlemlerin Rabbi tarafından indirildiğinde hiçbir şüphe yoktur.¹⁶⁹

Görüldüğü gibi her iki âyette mânâ bakımından birbirini açıklamaktadır.

Âyetlerin âyetlerle açıklanması metodunda, dikkatimizi çeken ve çok yararlı olduğunu düşündüğümüz bir hususa işaret etmek faydalı olacaktır. Bir âyetin sonunda atıfta bulunulan âyette de başka bir âyete atıfta bulunulduğunu görmekteyiz. Bu, bazı durumlarda 2 veya 3 âyet boyunca devam etmektedir. Eğer âyet sonunda birden fazla atıfta bulunulan âyet varsa, başvuracağımız âyet sayısı çok daha fazla olmaktadır.

¹⁶⁶ Bakara, 2/8

¹⁶⁷ Münâfikûn, 63/1.

¹⁶⁸ Bakara, 2/1-2.

¹⁶⁹ Secde, 32/1-2

Buna bir örnek verecek olursak;

فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُلًّا فَاعَلَيْنَ

‘Biz çözümleri ihtiva eden hükmü Süleyman’a bildirdik. Bununla beraber, her birine bir hüküm ve bir ilim verdik. Dağları ve kuşları Davud’un emrine verdik. Onunla beraber takdis ve ibadet ederlerdi. Biz dilediğimiz her şeyi yapma kudretine sahibiz.’[34,10; 38,18-19]¹⁷⁰

Meâlin sonunda verilen âyetlere baktığımızda;

1. [34,10]

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُدَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَاللَّنَّا لَهُ الْحَدِيدَ

‘Biz Davud’a tarafımızdan bir imtiyaz verdik: "Ey dağlar! Ey kuşlar! Onunla beraber tesbih edin, şevke gelip Allah’ın yüceliğini terennüm edin." dedik.’[21,80]¹⁷¹

2. [38,18-19]

إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ * وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ

‘Biz sabah akşam kendisiyle zikir ve ibadet etmeleri için dağları, toplu haldeki kuşları onun hizmetine vermiştik. Her biri onun âhengine katılır, beraber zikrederlerdi.’ [34,10]¹⁷²

Görüldüğü gibi verilen iki âyetten biri, bizi [21,80] nolu âyete yönlendirmektedir, diğeri de birinci yönlendirilen, [34,10] nolu âyete yönlendirmektedir. [21,80] nolu âyete bakacak olursak;

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ

‘Bir de sizi savaşınızın şiddetinden koruması için ona, zırh yapma sanatını öğrettik. Peki bütün bunlar için şükrediyor musunuz?’[34,9-11]¹⁷³

[34,9-11] nolu âyetlere atıfta bulunulduğunu görmekteyiz. Bu âyetlere baktığımızda [34,9] nolu âyette de, [51,47-48; 36,81; 40,57] nolu âyetlere atıfta bulunmaktadır.

¹⁷⁰ Enbiya, 21/79.

¹⁷¹ Sebe, 34/10

¹⁷² Sâ’d, 38/18-19.

¹⁷³ Enbiya, 21/80.

Biz bu âyetlerden bir tanesine bakmamız konunun anlaşılması açısından yeterli olacaktır.

[51,47-48];

وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا يَٰدِيٍّ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ

‘Göğü Biz çok sağlam bir şekilde bina ettik, onu genişleten Biziz. Çünkü Biz geniş kudret ve hâkimiyet sahibiyiz.’¹⁷⁴

وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ

‘Yeryüzünü de Biz döşedik, bakınız Biz ne de güzel döşedik!’¹⁷⁵

Görüldüğü üzere, atıfta bulunulan âyetleri tâkip ettiğimiz zaman, bizi hem ilgili âyetlere yönlendiriyor, hem de âyetin içinde geçen başka konular varsa onlarla ilgili âyetlere ulaşma fırsatı veriyor.¹⁷⁶ Bu yöntem, konuya ilgi duyanlar için istifâde edilebilecek bir metottur.

3.11. Meâlin Metod Açısından Değerlendirilmesi

Suat Yıldırım, Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâl adlı eseri hazırlarken özellikle Türkçe dilbilgisi kurallarından istifade etmiştir. Tercüme ettiği kelime veya cümlelerin Türk okuyucular tarafından düzgün bir şekilde anlaşılmasını hedeflemiş olan Yıldırım, Arapça’da kullanılan bazı edat, deyim ve kavramların Türkçeye tercümesinden doğabilecek sıkıntıların önüne geçmek için azami gayret sarfetmiştir.

3.11.1. Lugavî İzahlarda Bulunması

Meâl veya tefsir yazacak kişinin, hem kendi dilinin özelliklerine hem de tercüme yapacağı dilin özelliklerine vâkîf olması gerektiğini daha önce belirtmiştik. Tercüme yapılan dildeki bazı kelimelerin, sadece anlamını vermek yetmeyebilir. Kelimenin terim ve sözlük anlamları, birkaç kullanımı varsa tercihin hangi yönde niçin kullanıldığı gibi ayrıntıları belirtmek gerekebilir. Ayrıca, diğer dilbilgisi kurallarının izahının da gerekeceği âyetler bulunabilir. Yıldırım bu gibi sebeplerle, açıklamalar kısmında birçok kelime ve kavramın izahını yapmıştır.

¹⁷⁴ Zâriyat, 51/47

¹⁷⁵ Zâriyat, 51/48

¹⁷⁶ Meâlin hemen her sayfasında bu konuya örnek bulunabilir.

Tefsir âlimleri müfessir olacak kişilerin bilmesi gereken dilbilgisi kurallarını ve sanatları sıralarken lugat, nahiv, tasrif, iştikak daha sonra da meâni, beyân ve bedî sanatlarını saymaktadırlar.¹⁷⁷ Müellifimiz de ‘Makbul Tefsirin Şartları’ adlı makalesinde, ‘Kur’ân’ı hakkıyla anlama ve ondan hüküm istinbatı için gereken ilimler’ başlığı altında saydığı 12 ilim dalının ilk dört sırasına, Lügat ilmi, Nahiv ve Sarf ilmi, (Bedi', Beyan, Meâni) ilimleri ve Kırâat ilmini koymuştur.¹⁷⁸

Çünkü bir meâlin veya tefsirin anlaşılması, yapılan tercümedeki kelimelerin ayrı ayrı hangi anlamları ve sanatları ihtiva ettiğini bilmeyi gerektirir. Bazen cümleye veya kelimeye mânâ verildikten sonra niçin bu mânânın tercih edildiğinin izâhı gerekebilir.

Yıldırım’ın âyet açıklamalarında, bazı kelimelerin anlamlarını açıklama ihtiyacı hissettiğini görüyoruz. Öncelikle bu açıklamaları göreceğiz, daha sonra da dilbilgisi yönünden yaptığı açıklamalardan bazı örnekleri inceleyeceğiz.

3.11.2. Kur’ân’da Geçen Kavramlarla İlgili Semantik Analizler Yapması

Kur’ân’la ilgili lügavî çalışmaların yanında bir de anlam çalışmaları mevcuttur. Özellikle semantik açıdan Kur’ân’a yönelik oldukça çok yenidir. Semantik, kelimelerin anlam derecelerini araştıran bir bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır.¹⁷⁹

Örnek 1.

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ

O müttakiler ki görünmeyen âleme inanırlar.¹⁸⁰

Gayb sözlükte: “Görünmeyen, gözden gizli kalan şey” demektir. Terim olarak “Duyulardan ve insanın ilminden gizli kalan” şeye denilmiştir. Bir şeyin gayb olması, insanlar yönündendir; yoksa Allah için gayb yoktur. Allah Teâlâ da bize göre gaybdır, fakat O’nun hakkında “gâib” denilemez.¹⁸¹

Yıldırım bu âyetin açıklamasına sadece ‘Gayb’ kelimesini açıklamıştır. Önce sözlük anlamı, sonra terim anlamı, daha sonra da dînî literatürde nasıl kullanıldığını

¹⁷⁷ es-Suyûti, Celâluddin, *el-İtkan fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Mısır, 1368, c. II, s. 231.

¹⁷⁸ Yıldırım, “Makbul Tefsirin Şartları”, Yeni Ümit, Ekim - Kasım - Aralık 2001, sy. 54, s. 6.

¹⁷⁹ Aydın Davut, *age*, s. 136.

¹⁸⁰ Bakara, 2/3

¹⁸¹ Yıldırım, *Meâl*, s. 1.

belirtmiştir. Elmalılı da gayb kelimesinin iki anlamının olduğunu, birincisinin “Gâib” (ortada olmayan) sana görülmez, seni de görmez olandır, ikincisinin ise “Gayb” görülmez, fakat görür olandır. Bu âyette geçen ikinci anlamıdır. Birincisine ise En’am 6/59 “Bilinmeyen nice hazineler ve görünmeyen gayb aleminin anahtarları O’nun yanındadır. Onları Kendisinden başkası bilemez.” Âyetini delil göstermektedir.

Örnek 2.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ
وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا
الْفَاسِقِينَ

Allah gerçeği açıklamak için bir sivrisineği, hatta onun ötesinde olan bir şeyi misal getirmekten çekinmez. İman edenler onun Rab’lerinden gelen gerçek olduğunu bilirler. Kâfirler ise "Allah böyle misal vermekle ne kastediyor?" derler. Allah bu misal ile birçoklarını şaşırır, yine onunla birçoklarını yola getirir; ancak bununla fâsıklardan başkasını şaşdırtmaz.¹⁸²

“Fısk kelimesinin sözlük anlamı “çıkmaq, huruc etmek” tir. Nitekim delikten çıkan farelere “fâsıklar” denir. Dini terim olarak fâsık “büyük günah işlemek suretiyle Allah’a itaat çizgisinden çıkan” mânasındadır ki, küçük günahlarda ısrar etmek de bu bölüme girer. Şer’î bakımdan fıskın üç derecesi vardır. Birincisi: Günahı çirkin saymakla beraber, ara sıra günah işlemek. İkincisi: Üzerine düşerek devamlı günah işlemek. Üçüncüsü: Çirkinliğini inkâr ederek yapmaktır. Bu üçüncü tabaka küfür derecesidir. Fâsık bu duruma gelmedikçe Ehl-i sünnet mezhebinde kendisinden mümin adı alınmaz. Şu halde fâsık vasfı içinde kâfirler bulunacağı gibi, imanını kaybetmemiş olanlar da bulunabilir. Mu’tezile mezhebindekiler bu kısmı ne mümin, ne kâfir saymayıp, ikisi ortası saymışlar. Hâriciler ise, üçünü de kâfir saymışlardır.”¹⁸³

Görüldüğü üzere mütercim, bu âyetin açıklamasının tamamını ‘Fısk’ kelimesini anlatmaya ayırmıştır. Önce sözlük anlamı, sonra terim anlamı, daha sonra da şer’î bakımdan fıskın derecelerini anlatmıştır.

¹⁸² Bakara, 2/26.

¹⁸³ Yıldırım, *Meâl*, s. 4.

Fısk'ın derecelerine girmeden ve ehl-i sünnet dışındaki mezhepleri dahil etmeden sade ve kısa bir açıklama yapılsaydı daha iyi olabilirdi. Nitekim, Râğıb el İsfahâni'ye göre fısk, az veya çok günah işlemeyi ifade eden bir kavramdır. Ancak daha çok, günaha fazla batanlar için kullanılır.¹⁸⁴ Yıldırım'ın açıklaması da bu yöndedir.

Örnek 3.

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كَلِمًا يَسْمِيهِمْ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ

İki taraf arasında bir perde, Â'râf üzerinde de cennetlik ve cehennemliklerin her birini simalarından tanıyacak kimseler vardır ki onlar, henüz cennete girmemiş, fakat girmeyi şiddetle arzular olarak cennetliklere "selâmün aleyküm." diye seslenirler.¹⁸⁵

“Â'râf: Arf'in çoğuludur. Yüksekçe olan her şeye arf denilir. Meşhur görüşe göre Â'râf, cennet ile cehennem arasındaki sûrun yüksek tepeleri, demektir. Hasan el-Basrî (r.a) demiştir ki: Â'râf, marifet kelimesinden olup cennetliklerle cehennemlikleri simalarından tanıyan kimseler demektir.

Hâsılı Â'râf hakkında iki görüş vardır: Birincisi Ebû Huzeyfe ve diğer bazı zevattan rivâyet edildiği üzere bunlar, amelde kusur etmiş ve mizanda iyilikleri ile kötülükleri eşit gelmiş, Allah'ı bir tanıyan kimselerdir. Bunlar cennet ile cehennem arasında bekletilirler. Cennete bakıp ümitlenir, cehenneme bakıp korkudan ürperirler. Â'raftaki bu insanlar cennete tam ehil hale gelmek için orada günahlardan arınma ameliyesinden geçirileceklerdir. Sonra Hak Teâlâ, haklarındaki hükmünü verir. İkincisi: Bunlar peygamberler (a.s.), şehitler, hayırlılar, âlimler gibi yüksek dereceli zatlardır.”¹⁸⁶

Bu örnekte de mütercim, sûrenin ismi olan Â'râf kelimesini açıklamaktadır. Ancak burada sözlük anlamını kısaca vererek bu kelimenin iki farklı tefsirini nakletmektedir.

¹⁸⁷ Yıldırım, Â'râf kelimesi hakkında yazdığı iki görüşü Elmalılı'dan almıştır.¹⁸⁸

¹⁸⁴ İsfahani, Ebu'l-Kasım Hüseyin Rağıb, *El-Müfredat fi Garibi'l-Kur'ân*, Daru'l-Fikr, Beyrut, ts, s. 572.

¹⁸⁵ Â'râf, 7/46.

¹⁸⁶ Yıldırım, *Meâl*, s.165.

¹⁸⁷ Daha fazla örnek için bkz: Yıldırım, *Meâl*, s.113, 156, 332, 504, 601.

¹⁸⁸ Elmalılı, *age*, c. 4, s. 43.

3.11.3. Gramatik Açıklamalara Yer Vermesi

Müellif, bazı âyetlerin açıklama kısımlarında dilbilgisi yönünden bazı kâidelere yer vermiştir. Çünkü bu açıklamalar, âyetten kastedilen mânânın tam olarak anlaşılabilmesi için gereklidir.

Örnek 1.

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ

İşte onlar âhiretlerini verip, karşılığında dünya hayatını satın almışlardır. Onun için, bunların cezası asla hafifletilmez, kendilerine yardım da edilmez.¹⁸⁹

Yıldırım, bu âyetteki ‘dünya’ kelimesini izâha ihtiyaç duymuştur. Çünkü burada kullanılan dünya kelimesinde bilinen dünya hayatı mânâsının ötesinde farklı manalar anlaşılabilir.

‘Dünya, ednâ ism-i tafdilinin müennesi olup “en yakın” veya “pek alçak” mânâsına bir sıfattır. Kur’ân’da geçen *el-hayatu’ d-dünya* aslında “dünya hayatı” değil, dünya hayat, yani aşağılık ve alçak hayat anlamındadır. Veyahut bugün fiilen içinde bulunulmak itibariyle “en yakın bulunan hayat” demek olur.¹⁹⁰

Dünya kelimesi burada arz kelimesiyle karıştırılmamalıdır. Arz kelimesi Türkçede yeryüzü ve dünya şeklinde bir isim olarak karşılanmaktadır. Mütercimim yukarıdaki açıklaması olmasa, meâl okuyucusu Arap Dili’ne vâkıf değilse, âyetten kastedilen mânâyı eksik anlayacaktır. Bu yüzden yapılan dilbilgisi açıklaması mananın daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmuştur.

Örnek 2.

فَأَسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ

Onlara bir sor bakalım: Kendileri mi yaratılışça daha güçlü kuvvetli, yoksa bizim diğer yarattıklarımız mı? Doğrusu biz onları, yapışkan bir çamurdan yarattık.¹⁹¹

¹⁸⁹ Bakara, 2/86.

¹⁹⁰ Yıldırım, *Meâl*, s. 12.

¹⁹¹ Saffat, 37/11.

Bu âyette, geçen “مَنْ” ism-i mevsûlünün ne için kullanıldığının izâha ihtiyacı vardır. Çünkü ‘Bizim diğer yarattıklarımız mı?’ cümlesinden kastedilenlerin kimler olduğu “مَنْ” ism-i mevsûlünden kimin kastedildiğine bağlıdır.

Yıldırım bunu: “Bunlar: Melaike-i kiram, gökler âlemi, yer ve ikisi arasındakiler, şihablar ve diğer mahlûklardır. “Men” ism-i mevsûlü akıllı varlıkları tağlib için olup, onlarla beraber şuarsuz ve cansızlar da dahildirler.”¹⁹² Şeklinde açıklamaktadır.

3.11.4. Deyimsel İfadelerin Tercümesi

Belağat ilminin üç temel konusundan biri olan Beyân ilmi, teşbih, mecâz ve kinaye gibi alanlarıyla söz konusu aktarımların ve yeni anlam kazanımlarının en önemli vasıtası konumundadır. Her lisanın tabiatında var olan teşbih, mecâz ve kinaye gibi beyan türlerinin Kur’ân gibi söz mucizesi bir kelâmda olmaması düşünülemez. Kur’ân i’câzının bir tezahürü olarak Kur’ân’da mecâz (deyimsel ifadeler), bütün edebi zenginliği ile vardır. Pek tabii olarak âyet-i kerimelerin tefsir ve tevilinde doğru anlaşılması ve açıklanması gereken hususlardandır.¹⁹³

Örnek 1.

Müellif, Saffat sûresi 88-89. âyetleri birleştirerek;

فَنظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ * فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ

‘Bir bayram günü, İbrâhim halkın içinde iken yıldızlara bir göz atıp: "Ben, galiba hastayım!" dedi.’¹⁹⁴ şeklinde meâl vermektedir. Burada göz atma ifadesi bir deyimdir. Nitekim Suat Yıldırım da yıldızlara bakma cümlesinin düşünmeyi ifade eden bir deyim olduğunu söylemektedir, İnsanların bir şey düşünürken başlarını gayrî ihtiyârî gökyüzüne çevirmeleri buna delil olarak gösterilebilir.¹⁹⁵

Nitekim bu âyeti Çantay; “Derken yıldızlara bir nazar atfetti de”¹⁹⁶, Diyanet; “İbrahim yıldızlara bir baktı”¹⁹⁷ şeklinde tercüme etmişlerdir. Çantay deyimsel mânâ verirken Diyanet düz bir cümle olarak mânâ vermiştir.

¹⁹² Yıldırım, *Meâl*, s. 445, diğer Örnekler için bkz; s. 22, 135, 41, 325, 459, 249, 444, 222.

¹⁹³ Ekin Yunus ve Akyüzoğlu Hüseyin, *age*, s. 60.

¹⁹⁴ Saffat 37/88-89.

¹⁹⁵ Yıldırım, *Meâl*, s. 448.

¹⁹⁶ Çantay, *age*, s. 449.

Örnek 2.

Tevbe Suresi 61. âyetinde iki defa geçen, “üzün” yani “kulak” kelimesi aslî anlamıyla değil de mecâzî anlamıyla kullanılmış deyimsel bir ifâdedir.

وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤَدُّونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَدْنَىٰ قُلُوبِنَا وَأَسْمَعُ لَكُمْ يَوْمَئِذٍ بِإِذْنِ اللَّهِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةً
لِّلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤَدُّونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Onlardan bazıları Peygamberi incitmek için "O herkese kulak veren safın biridir." derler. De ki: "Evet öyledir, ama hep hakkınızdaki iyi sözlere kulak veren biridir, Allah'a inanır, müminlere güvenir. İman edenleriniz için bir rahmettir O!"İşte böylesi bir Allah Resulünü incitenler yok mu? En acı azap onlara olacaktır.¹⁹⁸

Yıldırım bu âyetin sonunda, kâfirlerin Peygamber Efendimiz'e (SAV) niçin “Herkese kulak veren safın biridir” dediğini açıklamamıştır. Elmalılı bu âyetin tefsirinde şöyle bir hadise nakleder: “Münafıklardan bir kısmı aralarında konuşurken Peygamber (s.a.v.) Efendimiz hakkında ileri geri konuşmuşlar, içlerinden bazıları ‘Onun hakkında böyle dedikodu yapmayınız, korkarız ki, kulağına gider, o zaman da bizim için iyi olmaz.’ demişler. Cülas b. Süveydî, "Biz dilediğimizi söyleriz, sonra da onun yanında söylediğimizi inkâr ederiz, üstüne bir de yemin bastırdık mı, o da hemen bizim doğru söylediğimize inanır, Muhammed duyduğuna inanan bir kulaktır.’ demiş.” Araplar casusa "ayn", yani "göz" dedikleri gibi, her söylenene kanan, her işittiğine inanan saf kimseye de "üzün" yani "kulak" derler.¹⁹⁹ Bu âyet-i kerîme, münâfikların bu durumunu Peygamberimiz'e (S.A.V) haber veren ve münâfikları da acı bir azapla uyarayan bir âyettir.

Örnek 3.

وَأَذِّنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَأَسْمِعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأَشْرَبُوا
فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ يَكْفُرْ هُمْ قُلُوبًا يَنْسَمَا يَا مَرْكُومًا يَهْ أَيْمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Size verdiğimiz kitaba kuvvetle sarılın ve onu dinleyin" diye Tur'u (Dağı) tepenize kaldırıp sizden (atalarınızdan) kesin söz aldık. Onlar: "Dinledik ve fakat isyan ettik."

¹⁹⁷ Diyanet, *age*, s. 448.

¹⁹⁸ Tevbe, 9/61

¹⁹⁹ Elmalılı, *age*, c. 4, s. 376.

dediler. Çünkü kâfirlikleri sebebiyle buzağıya tapma sevgisi iliklerine işlemiştir. De ki: "Eğer mümin iseniz, imanınız size ne kötü şey emrediyor!"²⁰⁰

Yukarda zikredilen âyetteki “ve uşribû fi kulûbihimü’l-icle bi küfrihim” ifadesi cümle halinde deyimsel (mecâzî) bir anlatımdır. Hakiki veya luğavî anlamı “İnkârları yüzünden kalplerine buzağı içirildi” şeklindedir. İnsan kalbi, buzağı, içirmek ve küfür kelimeleri sözlük anlamları esas alınarak bir araya getirildiğinde âyetin doğru anlaşılması mümkün olmamaktadır. Doğrusu yapılması gereken, ifadenin mecâzî bir anlatım olduğunu kabul ederek arapların bu cümleden ne kastettiklerini araştırmaktır. Araplar kumaşların boyanmasını “işrab” kelimesiyle ifade ederler. Türkçe’de “çeliğe su vermek” ifadesinde olduğu gibi. Burada Yahudi’lerin Hz. Musa’ya isyan etmelerinin arkasında yatan sebep ve ruh hali yani şirke karşı tutkuları ve buzağı sevgisi, dolaylı bir anlatımla tıpkı boyanın kumaşa içirilmesi gibi, bir temsilî istiareyle dile getirilmiştir.²⁰¹

3.11.5. Müteşâbih Âyetlerin Tercümesi

Allah Teâla Kur’ân’ın tam anlaşılması için âyetleri üzerinde iyice düşünülmesini istemektedir. Ancak Kur’ân üzerinde çalışma yapan insanın bazı gerçekleri baştan kabul etmesi gerekmektedir. Nitekim insan, ilmi sonsuz olan bir zâtın mesajını, sınırlı ilmiyle anlamak istemektedir. Hâl böyle olunca, ilmî usûle riayet etmek, peşin hükümlerden uzak olmak, kendi anlayışında ısrar etmemek ve bilemediği durumların ortaya çıkabileceğinin farkında olarak, o kısımları baştan Allah’a havâle etmek esastır. Bilindiği gibi Kur’ân-ı Kerim, asırlara ve devirlere hitâp eden evrensel kitaptır. Farklı coğrafyalardaki, farklı ırk ve kültürlerdeki farklı seviyedeki insanlara hitâp eden böyle bir kitabın tek bir kelâmı bunu yapması müteşâbihlerle gerçekleşmektedir.²⁰²

Müteşâbihler, belirsizlik demek değildir. Müteşâbih mühmel bir şey, anlamsız bir söz de değildir. Aksine, çok sayıda manalar ihtiva eder ve asıl maksadı ayırt etmemiz mümkün olmaz. Bunun için bazılarını müphem gelmektedir. Müphem görünmesi, onların ifade ettiği manaları beşer fikrinin kapsamasının mümkün olmamasından ileri gelmektedir.²⁰³

²⁰⁰ Bakara, 2/93.

²⁰¹ Ekin Yunus ve Akyüzoğlu Hüseyin, *age*, s. 63; Diğer örnekler için bkz. Âraf 7/149, Ahzab, 33/10, Tekâsür 102/1-2, Mâide 5/28, İsrâ 17/13.29, Kehf 18/22.

²⁰² Yıldırım, “Müteşâbih Âyetler Hakkında Önemli Bir Hatırlatma”, Yeni ümit, Temmuz-Ağustos-Eylül 1998, sy. 41, s. 7.

²⁰³ Yıldırım, *agm*, s. 7.

Şimdi meâlde ve açıklamalarında müteşâbih âyetlerin nasıl ele alındığına bakabiliriz.

Mûhkem ve müteşâbih kavramlarını en iyi anlatan âyet Âl-i İmrân sûresinin 7. âyetidir.

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخْرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

‘Bu muazzam kitabı sana indiren O’dur. Onun âyetlerinin bir kısmı mûhkem olup bunlar kitabın esasıdır. Âyetlerin bir kısmı ise müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik olanlar sırf fitne çıkarmak, insanları saptırmak ve kendi arzularına göre yorumlamak için müteşâbih kısmına tutunup onlarla uğraşır dururlar. Halbûki onların hakikatini, gerçek yorumunu Allah’tan başkası bilemez. İlimde ileri gidenler: “Biz ona olduğu gibi inandık. Hepsi de Rabbimizin katından gelmiştir.” derler. Bunları ancak tam akıl sahipleri düşünüp anlar.²⁰⁴

Müellif, muhkem ve müteşâbih kavramlarıyla ilgili görüşlerini bu âyetin devamında açıklamaktadır.

Muhkem: Anlamı açık, kesin, ifade ettiği mâna tek olup, açıklanması için başka delile ihtiyaç olmayan demektir. Müteşâbih: Birden fazla mâna ihtimali olduğundan, anlaşılması için başka delile ihtiyaç hissettiren, mânası hakkında kesin bir hüküm verilemeyen âyettir.

Suat Yıldırım’a göre müteşâbih lafızlarla Yüce Allah, insanlara tamamını kavrayamayacakları meseleleri, teşbihlerle, muayyen bir nisbette, farklı seviyelere göre daha farklı şekilde anlaşılacak tarzda bildirir. Müteşâbihlerdeki bu izafî durum, dinin değişmez gerçeklerine zarar vermez. Zira Allah sabit gerçekler olarak, biz yükümlü insanlardan istediği akaid, ibadet, ahlâk ve ahkâma dair esasları muhkem âyetlerde bildirmiştir. Müteşâbihlerle ise bazı “nisbi hakikatleri” bildirmek istemiştir.

²⁰⁴ Âli İmrân 3/7.

Yıldırım'a göre Allah Teâlâ, mahdud lafızlarla, tükenmek bilmeyen mânaları, farklı seviyelerde, kıyamete kadar gelecek bütün insanlığa anlatmak, onları kitabı üzerinde düşündürmek için birçok müteşâbih âyet göndermiştir.²⁰⁵

Örnek 1.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُعْشَىٰ اللَّيْلَ النَّهَارَ
يَطْلُبُهُ حَنِينًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَحَّرَاتٍ بِأَمْرِهَ الْإِلَهِ الْخَلْقِ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

'Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı. Sonra da arşa istiva buyurdu. O Allah ki geceyi, durmadan onu kovalayan gündüze bürür. Güneş, ay ve bütün yıldızlar hep O'nun buyruğu ile hareket ederler. İyi bilirsiniz ki yaratmak da, emretmek yetkisi de O'na mahsustur. Evet o Rabbülâlemin olan Allah ne yücedir!²⁰⁶

Suat Yıldırım önce ulemânın bu âyete bakışını izâh ederek açıklamaya başlamaktadır. "Selef-i Salihin böylesi müteşâbih âyetleri tevil etmeksizin olduğu gibi kabul eder, yalnız Allahı mahlûklara benzetmekten, o kelimelerin kullar hakkında ifade ettiği noksan sıfatlardan tenzih ederler. Müteahhirun ise, avam benzetme tehlikesine düşmesin diye muhkem âyetlerin ışığında tevil edip hâkimiyet, istîla, mülk anlamına alırlar."²⁰⁷

Suat Yıldırım'a göre yukarıdaki âyet Allah'ın kâinattaki sınırsız icraatlarını gökleri ve yeri altı günde yaratmasını, Güneş'i, Ay'ı, yıldızları çekip çevirmesini anlatırken, kâinatı yönetmede O'nun rububiyet mertebesini, bir sultanın saltanat tahtında durup etrafa emirler yağdırmasını, böylece işleri düzenlemesini bu tarzda beyan buyurmuştur. Arşa çıkıp hükmetmek ekseriya bu mânada kullanılır. Yıldırım, müteahhir âlimlerin bu izahlarını makbul bulmakla beraber, selefın tutumu daha salim bir yol olarak görmektedir.²⁰⁸

Örnek 2.

وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ

²⁰⁵ Yıldırım, *Meâl*, s. 49.

²⁰⁶ Âraf, 7/54.

²⁰⁷ Yıldırım, *Meâl*, s. 156.

²⁰⁸ Yıldırım, *Meâl*, s. 156.

‘Kıyamet hakkındaki sözün gerçekleşme zamanı yaklaşınca onlara yerden bir dabbe (canlı) çıkarırız.’²⁰⁹

Bu âyette “dabbe” kelimesi müteşâbih bir kelimedir. Müellif meâl verirken dabbenin canlı olabileceğini belirtmek için bunu parantez içinde ifade etmiştir. Dikkatimizi çeken başka bir husus ise, Yıldırım eserinin 2005 baskısında “‘*Dabbetü’l-arz* Mûsâ’nın âsâsı, Süleyman’ın mührü yanında olarak çıkacak, mühür ile müminin yüzünü parlatacak, asâ ile kâfirin burnunu kıracak, insanlar sofraya toplanacak, mümin ve kâfir tanınacak.” (Ahmed b. Hanbel, "Mûsned", II, 491) Hadisini delil olarak sunduğu halde, 2010 baskısında dabbe hakkında Kur’ân’da ve hadis-i şeriflerde net bir bilgi verilmediğinden, onu gaybî bir mesele kabul edip mâhiyetini Allah’ın ilmine havâle etmek gerektiğini²¹⁰ söyleyerek konuyu Allah’ın ilmine havâle etmiştir.

Örnek 3.

Aşağıdaki örnek aslında muhkem bir âyettir. Ancak Suat Yıldırım, müteşâbih âyetlerin muhkem âyetlerle birliktelik ilişkisini bu âyetin açıklamasında izâh etmektedir.

Müteşâbihlerin muhkem âyetler ışığında anlaşılması gerektiğine mülk sûresi 16. Âyeti örnek gösterebiliriz.

ءَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ

‘Yüceler yücresi olan Allah’ın sizi yerin dibine geçirmesinden emin mi oldunuz? O zaman bir de bakarsınız yer çalkalanıp duruyor.’²¹¹

Müellif, bu âyetle ilgili olarak, Allah’ın mekândan münezzeh olmasıyla alâkalı açıklamasını yaparak bu âyeti nasıl anlamamız gerektiğini izâh etmektedir. Biz de devamında, bu âyetin anlaşılmasına yardımcı olacak âyetleri meâlleriyle birlikte vereceğiz.

‘Bu ifadede, Allah’ın yukarıda bir cihette ve bir yerde olduğu mânası çıkarılamaz. İnsan, mekânlara sığmayan Rabbini, farkında olmadan hep yücelerde düşündüğünden böyle buyrulmuştur. Nasıl ki duada eller yukarıya kaldırılır. Vahiylere, kitaplar, melekler, emirler yukarıdan indirilir. Hâşa, bunlar Allah’ın yukarıda olduğunu anlatmak ga-

²⁰⁹ Neml, 27/82.

²¹⁰ Yıldırım, *Meâl*, s. 383.

²¹¹ Mülk, 67/16.

yesini taşımazlar. Bu müteşabih âyetler insana bir tasavvur verirler. Bu gibi âyetler Allah'ın mutlak yüceliğini ifade ederler.²¹²

Bu âyet ;

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَنَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Doğu da Batı da Allah'ındır. Hangi tarafa dönerseniz, orada Allah'a itaat ve ibadet ciheti vardır. Muhakkak ki Allah'ın lütfu ve rahmeti geniştir, ilmi her şeyi kuşatır.²¹³

فَاطْرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُّكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

“O gökleri ve yeri yoktan yaratandır. Size kendi nefislerinizden eşler yarattığı gibi davarlara da eşler yarattı. O, bu düzen içinde sizi üretiyor. Onun benzeri hiçbir şey yoktur. O, her şeyi hakkıyla işitir ve bilir.”²¹⁴ âyetleri ışığında incelendiğinde daha iyi anlaşılmaktadır.²¹⁵

3.11.6. Edatların Kullanımı

Suat Yıldırım, meâlinde yeri geldikçe bazı edatların açıklamasını da yapmaktadır. Çünkü bu edatlar, manaları doğru olarak bilinmezse kullanıldıkları cümleler anlaşılabilir. Aşağıda vereceğimiz örnekte böyle bir durum söz konusudur.

Örnek 1.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

Ey insanlar! Hem sizi, hem de sizden önceki insanları yaratan Rabbinize ibadet ediniz. Böyle yapmakla her türlü zarardan korunmayı ümit edebilirsiniz.²¹⁶

‘Âyetin son kısmındaki ümidi ifade eden kelime “lealle” olup Arapçada *tereccî* yani ümit ifade eden başlıca edatlardan biridir. Allah Teâlâ'nın sözünde *tereccî*, ilk bakışta tereddüde yol açabilir. Hâşâ, sanki O'nun neticeleri kesin olarak bilmediği zannını uyandırabilir. Fakat bu sathî bir anlayıştır. Doğrusu şudur: 1. Birçok durumda *tereccî*yi

²¹² Yıldırım, *Meâl*, s. 562.

²¹³ Bakara, 2/115.

²¹⁴ Şûrâ, 42/11.

²¹⁵ Müteşâbihlere daha fazla örnek için bkz: Furkan 25/59, Fetih 48/10, Fecr 89/22, Âli İmran 3/54.

²¹⁶ Bakara, 2/21.

muhataplar bakımından anlamak gerekir. Nitekim meâli buna göre vermiş bulunuyoruz. 2. Tereccî üslûbu, hem Allah, hem de kul yönünden matlûb olan tutumdur. Zira kulluk tavrı, ümit ve korku arasında olup âkıbetten emin olmamayı gerektirir.²¹⁷

Yıldırım burada âyetin meâlinin yanlış anlaşılacağını düşünerek “لَعَلَّكُمْ” edatının manasını açıklamıştır. Zira “Her türlü zarardan korunmayı ümit edebilirsiniz” diye biten âyette, Allahû Teâlâ’nın “Her türlü zararlardan korunursunuz” gibi net bir ifade kullanmaması ve zararlardan korunmayı önü açık bir şekilde bırakması yanlış bir algıya sebep olabilir. Böyle bir algının oluşmaması için, uzun bir açıklama yapan Yıldırım’a göre bu üslupla Allah, ilâhî iradeyi hiçbir şeyin sınırlandırmayacağını bildirmek ister. Kul: “Ben Rabbimin şu emrini yaptım, O da benim için şunu yapar.” diyemez.’

Örnek 2.

Suat Yıldırım, vereceğimiz örnekte de ‘bâ’ edatının kullanılış keyfiyetini anlatıyor.

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ

“Böyle olacaktır: Çünkü Allah kitabı gerçek bir gaye ile hak olarak indirmiştir. Ve kitap hakkında ihtilâfa dalanlar, haktan pek uzağa düşmüşlerdir.”²¹⁸

Bi'l-hakki: Hakkıyla, hak ile, hak olarak demektir. Burada ‘bâ’ edatı konusunda: *mülâbese*, *musabebe* veya *sebebiyye* olmak üzere birkaç ihtimal vardır. Mülabese olursa: hakka mülabis, yani “haklı olarak”, “hak olarak iniş” veya “kitabın tam hakkı verilerek” demek olur. Sebebiye olursa: “bu hak sebebiyle, hakkı açıklamak için veya hak hikmeti ile” demek olur ki, yerine göre bu mânalardan biri tercih olunur.²¹⁹

Örnek 3.

قُلْ مَنْ يَكْلُؤُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ²²⁰

Suat Yıldırım: ‘De ki: "Geceleyin veya gündüzün gelecek tehlikelere karşı o Rahman’dan başka sizi kim koruyabilir?" Ama bunu bilip Kendisine yönecekleri yerde, onlar Rab’lerini anmaktan yüz çevirmekteler.’²²¹

²¹⁷ Yıldırım, *Meâl*, s. 3.

²¹⁸ Bakara, 2/176.

²¹⁹ Yıldırım, *Meâl*, s. 25.

²²⁰ Enbiya, 21/42.

Şimdi vereceğimiz örneği daha iyi anlaşılması açısından Elmalılı'nın meâliyle karşılaştırarak vereceğiz.

Elmalılı: 'De ki sizi: gece ve gündüz o rahmandan kim koruyabilir? Fakat onlar rablarının zikrinden sarfı nazar etmişlerdir.'²²²

Elmalılı'nın meâline baktığımızda مِنْ edatının (-den, -dan) eki olarak alındığını görüyoruz. Âyetin anlamı ise sanki "Rahman'dan gelecek tehlikelere karşı sizi kim koruyacak", şeklinde anlaşılıyor.

Halbûki âyette geçen مِنْ edatının 'gayr' anlamına geldiğini İbn Kesir'in delil zikrederek ispatladığını söyleyen²²³ Yıldırım; 'Geceleyin veya gündüzün gelecek tehlikelere karşı o Rahman'dan başka sizi kim koruyabilir.' şeklinde meâl vermektedir. Görüldüğü üzere edatların kullanımındaki tercih, meâli tamamen değiştirebilmektedir.²²⁴

3.11.7. Ünlem Cümlelerinin Vurgulanması

Şaşkınlık, hayret ve uyarı ifade eden cümleler 'ünlem' yani, dikkat gerektiren cümlelerdir. Ünlem belirtisi olan edatlar her zaman cümlenin aslında bulunmayabilir. Bu Kur'ân'ın sözlü bir hitap olma özelliğinden kaynaklanır. Böyle durumlarda, merak uyandırılmak istenen kelimeye vurgu yapılır. Yıldırım, ünlem cümlesi olduğunu düşündüğü âyetlerdeki vurguların daha da kuvvetlenmesi için ilâve kelimeler kullanmıştır.

Örnek 1.

وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَاصْبِرُوا خَاسِرِينَ

'Onların içyüzlerini ancak o zaman keşfeden müminler de birbirlerine: "Hayret doğrusu! Onlar değil miydi, siz müminlerle beraber olduklarına dair var güçleriyle

²²¹ Yıldırım, *Meâl*, s. 324.

²²² Elmalılı, *age*, c.5, s. 453.

²²³ Yıldırım, *Meâl*, s. 324.

²²⁴ Yıldırım, *Meâl*, s. 325, 352, 441, 458.

yemin edip duranlar?" Ama sonunda ne oldu? Gösteriş için yaptıkları bütün işleri boşa gitti, dünyada da, âhirette de ziyan edenlerden oldular.²²⁵

Bu âyetin asıl metninde "Hayret doğrusu!" ve "Ama sonunda ne oldu?" ifadeleri yok. Ancak mütercim, bir şaşkınlık belirtisi olan bu ifadeleri buraya koyarak anlamın akıcılığını sağlamıştır.

Başka bir örnekte,

Örnek 2.

فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

‘Oraya varır varmaz birden şöyle nida edildi. "Ateş mahallinde ve çevresinde bulunan kimselere feyiz ve bereket verildi. Âlemlerin Rabbi olan Allah yüceler yücesidir, bütün noksanlardan münezzehtir."²²⁶

Metnin içindeki bir cümlenin, hayret ifade ettiğinin anlaşılmasına rağmen, açıklama kısmında bunun ünlem gerektiren bir ifade olduğunu îmâ ederek şöyle demektedir: ‘*Nidanın tamamlanmasından sonra son "SübhaneAllah" cümlesi, olayın büyüklüğüne hayret uyandırmakla beraber, Allah hakkında benzetme hatasına düşmemek içindir.*²²⁷

Bir diğer örnekte de:

Örnek 3.

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ أَلَا سَاءَ مَا يَزُرُونَ

‘Allah’a kavuşmayı yalan sayanlar, gerçekten en büyük hüsrana uğramışlardır. Nihayet kıyamet saati kendilerini bastırırınca onlar, günah yüklerini sırtlarına yüklenerek: "Eyvah! Dünyada işlediğimiz kusurlarımızdan dolayı yazıklar olsun bize!" diyecekler. Dikkat edin: Ne fena yükler götürüyorlar!²²⁸

²²⁵ Mâide, 5/53.

²²⁶ Neml, 27/8.

²²⁷ Yıldırım, *Meâl*, s. 376.

²²⁸ En’âm, 6/31.

Ünlem ifâde eden bu cümlelerin aslında bulunan, ‘Yazıklar olsun bize!’ tâbiri yeterli iken, cümlelerin başına kuvvetlendirme amaçlı olduğunu düşündüğümüz ‘Eyvah!’ nidâsı ilâve edilmiştir.

Örneklerde de görüldüğü gibi Yıldırım, meâl verirken cümlelerdeki âhengi daha da belirginleştirme adına, ünlem ifâdelerini vurgulamayı ve bu ifadeleri ön plana çıkarmayı amaçlamıştır. Bunun için, yeri geldiğinde hayret ifade eden kelimeler ilâve etmektedir. Meâlde bunu belirtmediği yerlerde açıklama kısmında izâhat getirmiştir.

3.11.8. Hazifli İfâdeler ve Parantez İçi Açıklamalar

Kur’ân’ın eşsiz uslûbu, fesâhat ve belâğatı yanında vecîz anlatımı yani az sözle çok mana ifade etmesi de onun mucizeliğine delildir. Vecîz anlatım, ne usandıracak kadar uzun, ne de anlamı bozacak kadar kısa olmamalıdır. Meâllerdeki parantez içi ifadelerin önemli bir kısmı özlü ve kısa anlatım yani hazf üslubundan kaynaklanmaktadır.²²⁹

Suat Yıldırım’ın meâlinin en önemli özelliklerinden birisi, günümüz insanının, Kur’ân-ı Kerim’in meâlinden, âzami derecede istifâde etmesine hizmet etmesidir. Yıldırım’a göre, Türkçe bir meâlin işlevi, Türkçe bilenlerin en kolay, en çabuk ve en net bir şekilde mânaya ulaşmalarını sağlamaktır.²³⁰ Bundan dolayı Yıldırım, meâlin daha açık bir şekilde anlaşılması için Türkçenin imkânlarını en verimli şekilde kullanmıştır.

Yıldırım, bu düşünceyle parantezleri sınırlı tutmuştur. Zaten kullandığı dil parantez kullanımına pek ihtiyaç bırakmamıştır. Buna rağmen meâl tamamen de parantezlerden uzak kalamamıştır. Aşağıdaki örneklerde, önce hazifli ifadelere verdiği mânâları göstereceğiz. Daha sonra da mütercimim parantezleri hangi amaçla kullandığını inceleyeceğiz.

Örnek1.

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالْكِتَابِ وَالرِّبَّانِ وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي
الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُؤْتُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ
وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

²²⁹ Ekin Yunus ve Akyüzoğlu Hüseyin, *age*, s. 70.

²³⁰ Yıldırım, *Meâl*, Sunuş.

“İyilik (ve hayır), yüzlerinizi doğuya ya da batıya doğru çevirme değildir. Asıl iyilik; Allah’a, âhîret gününe, meleklerle, kitaplara ve peygamberlere iman eden, sevdiği malını Allah’ı hoşnud etmek için yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalan gariplere, isteyenlere ve boyunduruk altında bulunup hürriyetine kavuşmak isteyen köle ve esirlere veren, namazı hakkıyla ifâ edip zekâtı veren, sözleştiği zaman sözlerinde duran, hele hele sıkıntı ve hastalık hallerinde, savaşın şiddetleri esnasında sabreden kimselerin davranışlarıdır. İşte onlardır imanlarında samimi olanlar ve işte onlardır Allah’ı sayıp günahlardan korunan takvâlîler!”²³¹

Bu örnekte zikredilen âyetin “...ve lakinnel birra men amene billahi...” cümlesinde hazifli (eksilteli) bir kullanım vardır. Zira hazif takdir edilmeden cümleyi: “Ancak birr/iyilik/takvâ, Allah'a inanan... kimselerdir” şeklinde çevirmek gerekecektir ki bu bizi sağlıklı bir mânâya götürmez. Onun için âyet-i kerîmede haber konumunda olan muzâf unsurun hazfedildiği/cümleden düşürüldüğü dikkate alınarak ibâreyi: “ve lakinnel birra birru men” şeklinde takdir etmek ve anlamlandırmak gerekmektedir.²³² Yıldırım da meâli buna göre vermiştir.

Örnek 2.

وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ

يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعُ عَجَافٍ وَسَبْعِ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ
يَأْيَسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ

“O iki arkadaştan kurtulanı, aradan geçen bunca zamandan sonra, işte ancak o sırada, Yusuf’u hatırlayıp dedi ki ‘Rüyanın tabirini size ben bildireceğim. Hele siz beni hapisaneyeye bir gönderiverin!’”

“Hapishaneyeye gidip: ‘Yusuf! Sözü doğru ve isabetli olan aziz dostum! Şu müşkil rüya hakkında bize bir çözüm bildir lütfen: "Yedi semiz ineği yiyen yedi zayıf inek ile yedi yeşil başak ile yedi kuru başağın anlamı ne olabilir? Ümid ederim ki isabetli yorumunu öğrenip ilgili insanlara aktarırım, böylece onlar da doğruyu öğrenir ve senin kıymetini bilirler.’”²³³

²³¹ Bakara, 2/177.

²³² Ekin Yunus ve Akyüzoğlu Hüseyin, *age*, s. 73.

²³³ Yusuf, 12/45-46.

Birinci âyetin sonuyla ikinci âyetin başını birleştiren hâdise, hapishaneya gitme olayıdır. Metinde bulunmayan bu kısım birçok meâlde parantez içinde verilirken, Suat Yıldırım açıkça çeviride belirtmiştir.

Örnek 3.

وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَثَمْنَاَهَا بِعَشْرِ فَنَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ
اخْلُقْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ

Otuz geceyi ibadetle geçirmesi ve Tevrat'ı almaya hazırlanması için, Mûsa ile sözleşip onu huzurumuza kabul ettik. Sonra on gece daha ilave ettik. Böylece Rabbinin belirlediği müddet tam kırk gece oldu. Mûsâ, kardeşi Harun'a: "Kavmim içinde benim vekilim ol, onları güzelce yönet ve sakın müfsitlerin yoluna uyma!" dedi.²³⁴

Yukarıdaki âyette sözleşilen otuz gece üzerine on ilave yapıldığı zikredilmektedir. Âyetin sonundaki "erbeîne leyleten" ifadesinden de anlaşılacağı üzere burada muzâfun ileyh olan isim yani "leyâlin" kelimesi hafzedilmiştir. Suat Yıldırım'ın hafzedilen ibareyi zikrederek mânâ verdiğini görüyoruz.

Parantezlerin büyük çoğunluğunu âyet sonlarında kullanan Yıldırım, buralarda geçen Sıfat-ı İlâhiye'nin aslını yazmış, mânâsını parantez içinde vermiştir.

Suat Yıldırım, meâlde parantez kullanımını tercih etmemiştir. Buna rağmen meâlinin bazı yerlerinde parantez kullanmıştır. Aşağıdaki örneklerde Yıldırım'ın parantezi hangi durumlarda kullandığını göreceğiz.

Örnek 1.

رَبَّنَا وَأَبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ

'Ey bizim Hakîm Rabbimiz! Onların içinden öyle bir resul gönder ki; Kendilerine Senin âyetlerini okusun, onlara kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları tertemiz kılsın. Muhakkak ki azîz Sen'sin, hakîm Sen'sin! (Üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibisin!)"²³⁵

²³⁴ Âraf, 7/142.

²³⁵ Bakara, 2/129.

Nitekim bazı meâllerde, bu gibi âyetlerin son kısımlarındaki İlahî Sıfat'ların, doğrudan çeviri yapılarak yazıldığını görmekteyiz. Meselâ;

‘Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder; onlara âyetlerini okusun, kitap ve hikmeti öğretsin ve onları her kötülükten arındırsın. Şüphesiz, sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin.’²³⁶

Bu konuyla ilgili diğer örneklerden birkaçını dipnotta vereceğiz.²³⁷

Kur’ân-ı Kerim’de tarifi yapılan bir kelimenin ne kastedtiğini de parantez içinde vermiştir.

Örnek 2.

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَاهَدَ إِلَيْنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَيَأْتِي قُلُوبَكُمْ قُلُوبٌ قَلِيلٌ مِّمَّا كَفَرْتُمْ هُمْ أَنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ²³⁸

‘Onlar dediler ki: "Allah, ateşin yakıp kor haline getireceği bir kurban getirmediğiçe hiçbir peygambere inanmamamızı emretti." Onlara cevaben de ki: "Benden önce birçok peygamber açık delillerin (mûcizelerin) yanında, sizin öne sürdüğünüz kurbanı da getirdiler. Pekî sözünüzde tutarlı iseniz, onları niçin öldürdünüz?"’²³⁹

Bu âyette ‘Beyyine’ kelimesinden kasıt, ‘Mûcize’ dir.

Ayrıca, aşağıdaki iki örnekte hayret ve nidâ ifade eden fakat âyetin aslında bulunmayan cümleler parantez içinde verilmiştir.

Örnek 3.

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلدَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ

‘(Ey Ümmet-i Muhammed!) Siz insanların iyiliği için meydana çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz: İyiliği yayar, kötülüğü önlersiniz, çünkü Allah’a inanırsınız. Ehl-i kitap da

²³⁶ Altuntaş, Halil ve Şahin, Muzaffer, *Kur’ân-ı Kerim Meâli*, D.İ.B.Y., Ankara, 2010, s. 19.

²³⁷ Bkz. Yıldırım, *Meâl*, s. 43, 51, 103, 126, 184, 272, 369, 372, 383, 400, vd.

²³⁸ Âl-i İmran, 3/183.

²³⁹ Yıldırım, *Meâl*, s. 73.

bu imana gelseydi, elbette kendileri için iyi olurdu. İçlerinden iman edenler varsa da ekserisi dinden çıkmış fâsıklardır.²⁴⁰

Görüldüğü gibi cümlenin aslında ‘(Ey Ümmet-i Muhammed!)’ hitâbı olmamasına rağmen Yıldırım, cümlenin daha akıcı olması için bu ifadeyi parantez içinde ilâve etmiş.

Aşağıda vereceğimiz örnekteki âyetin meâlinde kullanılan parantezler metinde bulunmaktadır. Ancak bu cümlelerin kısık sesle söylenmesinden dolayı belirtilmesi gerekmektedir. Yıldırım da bunu parantez kullanarak yapmaktadır.

Örnek 4.

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْتَ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا
بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمَعْتَ وَأَنْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِنْ
لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

‘Yahudilerden bir kısmı, bazı sözleri aslî şeklinden ve mânasından saptırır, mesela: "İşittik" (ama isyan ettik), "işit" (hay işitmez olası!) ve "râina" derler. Bu sözleri, ağızlarını eğip bükerek güya vaziyeti kurtarmak ve dinle alay etmek için söylerler. Halbûki onlar sadece "İşittik ve itaat ettik", "İşit!", "unzurnâ (bizi de gözet)" deselerdi kendileri için elbette daha hayırlı ve daha dürüst bir iş olurdu. Fakat Allah, inkârları yüzünden onları rahmetinden kovdu. Artık onlar pek az iman ederler.²⁴¹

‘Onlar parantez içindeki sözleri içlerinden veya ancak yanındaki arkadaşı işitecek şekilde sessizce söylüyorlardı’.²⁴²

3.12. Türkçenin İmkânlarının Kullanımı Açısından Meâlin Değerlendirilmesi

Bir tercümenin hedefi okuyucusuna doğru aktarım yapmak olduğu kadar okuyucunun onu en iyi şekilde anlamasını sağlamaktır. Tercüme kelime itibâriyle birebir yapmak çoğu zaman anlamı kolaylaştırmaktan ziyade zorlaştırmaktadır. Bir dilin yapısında bulunan bir kural bazen diğer dillerde bulunmayabilir. Çeviri yaparken, tercüme edilecek metnin dilini bilmek ne kadar önemli ise, çevirilecek dilin yapısını bilmek de o kadar önemlidir.

²⁴⁰ Âl-i İmran, 3/110

²⁴¹ Nisa, 4/46.

²⁴² Yıldırım, *Meâl*, s. 85.

İnsanımızın Arapça bilmemesi ve buna mukâbil Kur’ân’ı anlama çabasına girmesi, meâlleri çokça başvurulmuş kitaplar haline getirmiştir.

Kur’ân meâllerinde de çoğu zaman anlaşılama gibi bir durumla karşı karşıya kalmaktadır. Türk dilinin kuralları iyi bilindiği ve bunlar meâl çalışmasında gerekli yerlerde kullanıldığı takdirde meâller daha anlaşılır olacaktır.

Türkçe’nin imkânlarını kullanma yönünden meâllerimizi incelediğimizde, Suat Yıldırım’ın meâlinin, bu konuda daha özenli hazırlandığını görmekteyiz. Yıldırım bu konuda zamanın ilerlemesi ile aşınmış olan kullanışlar bulunduğunu aynı zamanda şimdiki neslin dil zevki yönünden bazı çevirilerin artık değiştirilmesi gerektiğini²⁴³ söylemektedir.

Yıldırım’ın meâlini, Türkçenin gerek söz dağarcığı gerekse söz dizimi ve edebi incelikleri gibi imkânlarının kullanımı bağlamında 3 ana başlık altında inceleyeceğiz.

3.12.1. Fiiller

Türkçede zaman belirtmede kullanılan ekler vardır (-di, -miş, -yor, -ar). Tercüme yapılırken, metnin aslında bulunmasa da bu ekler aracılığıyla anlam güzelleştirilebilir.

3.12.1.1. Öğrenilen (miş’li) Geçmiş Zaman Kipi

Türkçede, bu manayı ifade eden başlı başına bir zaman kipi bulunmasına rağmen, Arapçada böyle bir kip bulunmamaktadır. Ancak meâllerde bunu gereği gibi kullanmak, okuyucular için oldukça cazip gelecektir. Bu sayede Kur’ân’ın ihtiva ettiği bir kısım manalara nüfuz etme ve onları daha iyi anlama imkânı bulacaklardır.

Örnek 1.

قَالَ امْنُكُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ الدَّنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السَّحْرَ فَلَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ
وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُدُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمَنَّ أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَى

“(Fir’avun), dedi: Ben size izin vermeden ona iman mı ettiniz? Şüphesiz ki o, size sihri öğreten büyüğünüzdür.”²⁴⁴

²⁴³ Yıldırım, “Türkçe’nin İmkânları Bakımından Meâllerimiz”, Yağmur, Ocak-Mart, 2006.

²⁴⁴ Tâhâ, 20/71, Çantay, Hasan Basri, *Kur’ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim*, İstanbul, 1992, s. 316.

Halbûki Fir'avun, bu bilgiye müşahedesine dayanarak ulaşmış değildi. Bilakis neticenin ortaya çıkmasından sonra zan ve tahmini ile bu sonucu çıkarmıştı. Bundan dolayı yukarıdaki âyet şöyle ifade edilebilir:

“Ya! dedi Fir'avun, “Benden izin çıkmadan ona inandınız ha! Demek ki size sihri öğreten ustanız oymuş!”²⁴⁵

Örnek 2.

قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنسَانِيَهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا

(Uşağı): “Gördün mü dedi, Kayaya sığındığımız vakit balığı unuttum...”²⁴⁶

Burada dikkat çekilmek istenen, “nesîtu” filidir. Bu fiil Türkçe’ye çevrilirken kullanacağımız zaman kipi onun daha iyi anlaşılması bakımından önemlidir. Çünkü Hazreti Musa (a.s)’ın yardımcısı, bilinçli bir tarzda balık konusunu unutmuş değildi. Bunun için verilen mânâ, Türkçedeki öğrenilen (miş’li) geçmiş zaman kipiyle verilirse daha net ve anlaşılır olur. Dolayısıyla şöyle ifade etmek daha uygundur;

“Gördün mü, dedi, o kayanın yanında mola verdiğimizde balığı unutmuşum!”²⁴⁷

Örnek 3.

ارْجِعُوا إِلَىٰ أَبِيكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ

"Babanıza dönün, deyin ki: "Ey babamız, oğlun hırsızlık etti! Biz ancak bildiğimize şahidlik ettik (tasın, onun yükünden çıktığını gördük, ötesini bilmiyoruz), Biz gizliyi bilenler değiliz.”²⁴⁸

Yukarıdaki âyet-i kerimede geçen “seraka” fiili “Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti.” ifadesiyle tercüme edilmiştir. Halbuki onlar, o kardeşlerinin hırsızlık ettiğini görmedikleri gibi onun hırsızlık ettiğini kesin bir şekilde de öğrenmiş değillerdi. Yıldırım bu durumu Türkçede, öğrenilen geçmiş zaman kipi ile şöyle ifade etmektedir.

²⁴⁵ Tâhâ, 20/71, Yıldırım, *Meâl*, s. 315.

²⁴⁶ Kehf, 18/63, Ateş, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1984, s. 300.

²⁴⁷ Kehf, 18/63, Yıldırım, *Meâl*.

²⁴⁸ Yusuf, 12/81, Ateş, *age*, s. 244.

“Siz dönün, babanıza deyin ki: "Sevgili babamız, bizler farkına varmadan oğlun inan ki *hırsızlık etmiş*. Biz ancak bildiğimize şahitlik ediyoruz. (Söz verdiğimiz zaman, bu durumun ortaya çıkacağını nereden bilebilirdik?) Gayb bize emanet edilmiş değil ki!”²⁴⁹

3.12.1.2. Mazi-Muzari İkilemi

Bazı durumlarda Türkçe’de bulunan bir tamlama, anlatılmak istenen manayı daha güzel belirtebilir.

Örnek 1.

آتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ²⁵⁰

“Allah’ın emri geldi. Artık onu vaktinden evvel istemeyin.”²⁵¹

“Allah’ın buyruğu gelecektir.”²⁵²

Yukarıda verilen iki örneğe bakacak olursak, lafza uygun olacak şekilde mâzi olarak tercüme edilebildiği gibi, mânâ gözetilerek gelecek zaman kipiyle de tercüme edilebilir. Âyet-i kerîmede bu fiil “etâ emrullah” şeklindedir. Zira bu âyette Allah’ın emrinden maksat, kıyamettir. Yani gelecekte gerçekleşecek ama zamanı belli olmayan bir hadisenin, yakında olabileceği intibayı verilmek istenmektedir. Türkçede bulunan bir ifâde bu âyetteki maksadı tam ifade etmektedir.

“Allah’ın emri geldi gelecek!”²⁵³

Görüldüğü gibi bu kullanılış, şimdiki ve gelecek zamanı bir arada bulundurmaktadır.,

3.12.1.3. Geniş Zaman İmkânı

Cümlenin aslına bağlı kalmaya çalışmak, bazen o cümleyi düşük gösterebilir. Cümlenin Türkçe ifadelerle desteklenmesi ve zaman uyumuna dikkat edilmesi, anlamı daha da güzelleştirecektir.

Örnek 1.

وَأِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُؤْمِتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ²⁵⁴

²⁴⁹ Yıldırım, *Meâl*, s. 244, Daha fazla örnek için bkz; Yusuf, 12/17; Şuara, 26/96-97.

²⁵⁰ Nahl, 16/1.

²⁵¹ Çantay, *age*, s. 267.

²⁵² Atay, Hüseyin ve Kutluay, Yaşar. *Kur’ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meâl)*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 1985.

²⁵³ Yıldırım, *Meâl*, s. 266.

“Gerçek biz, mutlak biz hem diriltiriz, hem öldürürüz. Biz (Hepsinin) vârisleriyizdir.”²⁵⁵

Yukarıdaki gibi verilen meâl tam anlamıyla açıklayıcı olmamaktadır. Yıldırım bunun yerine geniş zaman kullanarak aşağıdaki gibi meâl vermeyi uygun bulmuştur.

“Muhakkak ki hayatı veren de Biz’iz, hayatı geri alıp öldüren de ve elbette hepsine vâris olacak, hepsinden sonraya kalacak olan baki de Biz’iz.”²⁵⁶

Örnek 2.

قُلْ كُلُّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا²⁵⁷

“De ki: Her biri kendi aslı tabıy'atına göre hareket eder. O halde kimin daha doğru yolda bulunduğunu Rabbin daha iyi bilicidir.”²⁵⁸ Şeklinde tercüme etmek yerine, Yıldırım aşağıdaki tercümeyi uygun bulmuştur.

“Kimin daha isabetli olduğunu ise asıl Rabbiniz bilir.”²⁵⁹

3.12.1.4. İstek-Emir Şekli

Arapça’da bazı cümleleri tercüme ederken, kastedilen manayı düşünmek ve ona göre tercüme yapmak daha uygun olur. Aksi taktirde, cümle kelime yapısına göre doğru tercüme edilse bile anlamı başka yönde olabilir.

Örnek.

وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ²⁶⁰

“Ve insanlara: Siz de toplanıcılar mısınız?” denildi.²⁶¹

Âyette anlatılmak istenen maksadı ve manâyı düşündüğümüzde ‘müctemiûn’ kelimesini istek-emir şekli ile çevirmek daha uygun olur. Yıldırım’a göre burada asıl maksat, bu işi derhal yapmaları için bir teşvik olduğundan, şöyle çevirmeyi daha isabetli bulmuştur.

“Halka da, Haydi ne duruyorsunuz, siz de toplansanıza! denildi.”²⁶²

²⁵⁴ Hicr, 15/23.

²⁵⁵ Çantay, *age*, s. 263.

²⁵⁶ Yıldırım, *Meâl*, s. 262.

²⁵⁷ İsrâ, 17/84.

²⁵⁸ Çantay, *age*, s. 290.

²⁵⁹ Yıldırım, *Meâl*, s. 289.

²⁶⁰ Şuârâ, 26/39

²⁶¹ Çantay, *age*, s. 368.

Cümlenin siyak ve sibakına baktığımızda emir cümlesi olduğunu görüyoruz. Metindeki bazı kelimeleri çevirirken, ifade ettiği manayı yakalamak gerekmektedir.

3.12.1.5. Mahzuf Fiiller

Âyetler her zaman anlatmak istediği ifadeyi içinde bulundurmaz. Bazı durumlarda cümlenin akışına göre orada bulunmayan cümle veya kelime mütercim tarafından uygun yere getirilebilir.

Örnek 1.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا²⁶³

“Şanım hakkı için, hakikat, biz bu Kur’ânda insanlara ibret olacak her türlü meselden tasrif yapmışızdır, insan ise her şeyin cedelce ekseri olmuştur”²⁶⁴

“Andolsun ki biz bu Kur’ânda insanlar için her (çeşid) misâli (tekrar tekrar) açıklamışızdır. İnsanın husumeti ise her şeyden fazladır.”²⁶⁵

Yukarıda meâllerini verdiğimiz âyette iki cümle vardır. İki cümle arasında ise mahzuf bir “fakat birçoğu bunları anlamadı” anlamında bir cümle vardır. Yıldırım bu cümleyi takdir ederek meâl vermektedir, dolayısıyla âyetin meâli şu şekilde olur:

“Biz bu Kur’ân’da insanlar için her türlü misal ve öğüdü farklı üsluplarla tekrar tekrar ifade ettik. **Fakat birçoğu bunları anlamadı.** Zira bütün varlıklar içinde tartışmaya en düşkün olan varlık, insandır.”²⁶⁶

Burada koyu renkli cümle mahzuftur. Fakat âyetin siyakında zımmen mevcuttur. O kısım konulmayınca yukarıda zikredilen meâllerde olduğu gibi boşluk ve kopukluk

ortaya çıkmaktadır: Bununla birlikte ve fakat ile başlayan cümle boşlukta kalmakta, öncesi ile olan uyumsuzluk ve aykırılığın sebebi anlaşılmamaktadır.²⁶⁷

²⁶² Yıldırım, *Meâl*, s. 367.

²⁶³ Kehf, 18/54.

²⁶⁴ Elmalılı, *age*, c. 5, s. 363.

²⁶⁵ Çantay, *age*, s. 300.

²⁶⁶ Yıldırım, *Meâl*, s. 299.

²⁶⁷ Ekin Yunus ve Akyüzöğlü Hüseyin, *age*, s. 127.

Örnek 2.

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطْرًا فِسَاءً مَطْرُ الْمُنْذَرِينَ²⁶⁸

“Üzerlerine taş yağmuru yağdırdık. İşte bak azapla korkutulanların yağmuru ne kötüdür!”²⁶⁹

Yıldırım’a göre, burada mahzuf olup Türkçede genellikle “sorma!” şeklinde açıkça ifade edilen fiili kullanmakla kast edilen anlam daha açık bir şekilde verilebilir. “Üzerlerine öyle helak eden bir yağmur yağdırdık ki sorma! Uyarılanların başına yağın musibet ne fena idi!”²⁷⁰

3.12.1.6. Zaman Uyuşmazlığı

Ardı ardına gelen cümlelerde anlamın bütünlüğünün bozulmaması için zaman kiplerinin düzgün kullanılması gerekmektedir.

Örnek 1.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَا لَهُمْ قَلَمٌ نُّعَادِرُ مِنْهُمْ أَحَدًا²⁷¹

(Düşün) o gün (ü) ki biz dağları yürüteceğiz ve sen yeri (çırçıplak) bir çöl göreceksin. Onları da mahşerde toplamışızdır da içlerinden hiç birini bırakmamışızdır.²⁷²

Burada “göreceksin” ile “bırakmamışız” arasında zaman uyumu bulunmamaktadır. Ayrıca insanın, istikbalde meydana gelecek kıyâmeti düşünmesi Türkçe kullanılış bakımından belirsizlik içermektedir. Bunun yerine Suat Yıldırım’ın tercihi daha uygundur.

“Gün gelecek, dağları yürüteceğiz, sen de yerin dümdüz hale geldiğini göreceksin. İşte bütün insanları mahşer meydanında topladık; eksik bıraktığımız bir tek kişi bile kalmadı!”²⁷³

²⁶⁸ Şuara, 26/173.

²⁶⁹ Çantay, *age*, s. 374.

²⁷⁰ Yıldırım, *Meâl*, s. 373.

²⁷¹ Kehf, 18/47.

²⁷² Çantay, *age*, s. 299.

²⁷³ Yıldırım, *Meâl*, s. 298.

Örnek 2.

وَادِّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ²⁷⁴

“Onu hatırla ki meleklerle: “Adem’e (hürmet olarak) secde edin” demiştik de bütün melekler secde etmişlerdi”²⁷⁵

Yukarıda zikredilen meâlde hem hatırla kelimesi, hem de miş’li geçmiş zaman kipi kullanmak isabetli değildir. Zira Hz. Adem’in yaratılışına ve meleklerin secdesine Peygamber Efendimiz. (s.a.s.) şahid olmamıştır ki hatırlasın. İkinci husus Allah Teâlâ burada kıssayı anlatıcı konumundadır ve hadiseyi görmüş ve müşahede etmiştir. Bu nedenle miş’li geçmiş zaman kullanılmaz.²⁷⁶ Bu sebeple Suat Yıldırım aşağıdaki gibi meâl vermiştir.

“O vakit meleklerle: “Adem (e hürmet) için secde edin!” dedik. İblis dışındaki bütün melekler secde ettiler. İblis bunu yapmadı, kibrine yediremedi ve kâfirlerden oldu.”²⁷⁷

Örnek 3.

وَادِّ يَتَحَاوُونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعْفُورُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتَدُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ²⁷⁸

“Hatırla o vakti ki ateşte birbirleri ile çekişirlerken zayıf olanlar büyüklük taslayanlara şöyle diyecekler...”²⁷⁹

Yukarıdaki meâlde yine hatırla şeklindeki bir çeviri isabetli değildir. Kur’ân’ın muhatapları gelecekte vuku bulacak Cehennem’deki bir konuşmayı nasıl hatırlayabilirler ki?²⁸⁰ Bunun yerine Yıldırım’ın meâli daha uygundur.

“Ateşin içinde birbirleri ile tartışırken zayıflar, dünyada büyüklük taslayanlara: ‘Biz bunca zaman size tâbi olduk, bari ateş azabının bir kısmını olsun kaldırabilir misiniz’ derler.”²⁸¹

²⁷⁴ Bakara, 2/34.

²⁷⁵ A. Fikri Yavuz, s. 5.

²⁷⁶ Ekin Yunus ve Akyüzoğlu Hüseyin, *age*, s. 128.

²⁷⁷ Yıldırım, *Meâl*, s. 5.

²⁷⁸ Mü’min, 40/47.

²⁷⁹ A. Fikri Yavuz, s. 471.

²⁸⁰ Ekin Yunus ve Akyüzoğlu Hüseyin, *age*, s. 129.

²⁸¹ Yıldırım, *Meâl*, s. 471.

3.12.1.7. Geniş Zaman Fonksiyonunda Kullanılan İsm-i Failer

Arapçada birçok yerde ism-i fail sigasıyla irad edilen hususlar, Türkçeye geniş zaman kipiyle çevrilebilir. Zaten Arapçada ism-i fâil, muzarî (şimdiki veya geniş zaman) manası taşımaktadır.

Örnek 1.

وَهَذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنْزَلْنَاهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ²⁸²

“İşte bu (Kur’ân) da bizim indirdiğimiz feyz kaynağı bir zikirdir. Şimdi siz mi bunu inkâr edicilersiniz?”²⁸³

Yukarda meâlini verdiğimiz âyette öncelikle zikir kelimesinin tercüme edilmediğini görüyoruz. İkinci olarak âyette geçen ikinci “bu” işaret zamirinin asıl metinde karşılığı yoktur. Kur’ân hakkında sakîl ve yakışıksız bir ifadedir. “Bunu mu inkar ediyorsunuz” yerine “Onu mu...” denilmelidir. Üçüncü husus “inkâr edicilersiniz” tabiri de Türkçede yaygın bir kullanım değildir. Bu sebeplerden dolayı âyetin meâlinin aşağıdaki şekilde olması daha uygundur.²⁸⁴

Yıldırım âyeti “İşte bu da sana indirdiğimiz kutlu bir mesajdır. Hal böyle iken siz onu inkâr mı edeceksiniz?”²⁸⁵ şeklinde tercüme etmiştir.

Örnek 2.

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحَدَّثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ²⁸⁶

“Bununla beraber Rahmandan kendilerine yeni bir zikir gelmiyor ki ondan yüz çevirmiş olmasınlar”²⁸⁷

“Kendilerine O çok esirgeyici (Allah) dan (vahy ile) yeni bir öğüd gelmeye dursun, ille bundan yüz çeviricidirler onlar”²⁸⁸

²⁸² Enbiya, 21/50.

²⁸³ Çantay, *age*, s. 326.

²⁸⁴ Ekin Yunus ve Akyüzoğlu Hüseyin, *age*, s. 130.

²⁸⁵ Yıldırım, *Meâl*, s. 325.

²⁸⁶ Şuara, 26/5.

²⁸⁷ Elmalılı, *age*, c. 6, s. 92.

²⁸⁸ Çantay, *age*, s. 367.

Bu âyetin son kısmının “...ille bundan yüz çeviricidirler onlar.” veya “ondan yüz çevirmesinler” tarzındaki çeviriler Türkçe açısından hem sıkıcı hem de devrik yapılardır.

Bu tür meâllerin yerine” mutlaka yüz çevirirler.” veya “Mutlaka arkalarını dönüp uzaklaşırlar.” denilmesi daha uygundur.²⁸⁹

Yıldırım’ın meâli buna uygun şekildedir: (Fakat Biz bunu istemedik.) O sebeple, ne zaman onlara Rahman’dan yeni bir mesaj gelse, mutlaka ona arkalarını dönüp uzaklaşırlar.²⁹⁰

Örnek 3.

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ²⁹¹

“Andolsun ki biz daha evvel İbrâhîme de rüşdünü verdik ve biz onu (n buna ehil olduğunu) bilenlerdik.”²⁹²

“Andolsun biz, daha önceden İbrâhim'e de doğru yolu bulma yeteneğini vermiştik. Zaten biz onu(n olgun insan olduğunu) biliyorduk.”²⁹³

Yukarıdaki meâllerdeki “ve biz onu(n buna ehil olduğunu) bilenlerdik.” yerine “Biz, onun halini pek iyi biliyorduk.” demek daha uygundur. Yıldırım da âyete bu şekilde meâl vermiştir.

“Biz Mûsâ’dan önce de İbrâhim’e hidâyet ve akl-ı selim verdik. Biz onun halini pek iyi biliyorduk”²⁹⁴

3.12.1.8. Bazı Kelimelere Daha Uygun Karşılıklar

Tercüme yaparken kullanılan kelimeler, doğrudan sözlük anlamlarıyla kullanılırsa cümle anlamsız hâle gelebilir. Türkçe’de birçok kelimenin hem eşanlamı hem de yakın anlamı vardır. Bunların tercih edilmesi daha uygun olacaktır.

²⁸⁹ Ekin Yunus ve Akyüzoğlu Hüseyin, *age*, s. 129

²⁹⁰ Yıldırım, *Meâl*, s. 366.

²⁹¹ Enbiya, 21/51.

²⁹² Çantay, *age*, s. 326.

²⁹³ Ateş, *Meâl*, s. 325.

²⁹⁴ Yıldırım, *Meâl*, s. 325.

Örnek.

وَجَاؤُ عَلَى قَمِيصِهِ يَدْمٌ كَذِبٌ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ

Yusuf sûresi 12/18 de geçen ‘kezib’ kelimesinin yalan yerine sahte olarak çevrilmesi Türkçe açısından daha uygundur. Nitekim Yıldırım’ın meâli de bu yöndedir.

Onlar Yusuf’un gömleğine sahte kan bulaştırarak getirmişlerdi. Babaları Yâkub: "Hayır!" dedi, nefisleriniz sizi aldatmış, bu işe sevk etmiş."Artık bana düşen, ümitvar olarak güzelce sabretmektir. Ne diyeyim, sizin bu anlattıklarınız karşısında, Allah’tan başka yardım edebilecek hiç kimse olamaz!"²⁹⁵

3.12.2. Deyimlerden İstifade ve Daha Uygun Karşılıklar

Tercüme yapılan dilin zenginliklerinden istifade etme, hem okuyucuyu zorlamayacak, hem de halkın kullandığı deyimsele ifadelere yer verilmesi okuyucunun daha da hoşuna gidecektir.

3.12.2.1. Deyimleri Kullanma

Örnek 1.

قَالُوا لَئِن أَكَلَهُ الدُّبُّ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَّخَاسِرُونَ

Yusuf 12/14. âyetinin sonundaki “hâsirûn” kelimesi klasik bir tercümede “hüsrâna uğrayanlardan oluruz” şeklinde tercüme edilebilir. Ancak Yıldırım’a göre bunu şöyle tercüme etmek Türkçe anlatım açısından daha uygundur.

Onlar! "Vallahi!" dediler, "Biz böylesine güçlü bir grup iken onu kurt kapar da yerse, yazıklar olsun bize! Biz ne güne duruyoruz."²⁹⁶

Örnek 2.

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَأَ أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ²⁹⁷

“Hüdhüd’ü neye görmüyorum? Yoksa gaiplerden mi oldu?”²⁹⁸

²⁹⁵ Yıldırım, *Meâl*, s. 236.

²⁹⁶ Yıldırım, *Meâl*, s. 235.

²⁹⁷ Neml, 27/20.

Yıldırım bunun yerine “Yoksa kayıplara mı karıştı?”²⁹⁹ denilmesinin daha iyi olacağını düşünmektedir.

3.12.2.2. Daha İsaletli Karşılıklar Kullanma

Tercüme yapılırken yanlış anlaşılmaya sebebiyet verecek ifadelerden uzak durmak gerekmektedir. Bunun için en uygun ifadeyi kullanmaya özen göstermek gerekmektedir.

Örnek 1.

إِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا³⁰⁰

Yukarıdaki âyette geçen kitap kelimesi birçok meâlde yine kitap olarak çevrilmiştir.³⁰¹ Bu doğru bir tercüme olabilir, fakat buradaki kitaptan maksat amel defteridir. Bu yüzden Yıldırım amel defteri demeyi daha uygun bulmaktadır.

Şöyle deriz ona: "Defterini oku. Bugün muhasebeci olarak kendi işini görmeye kendin yetersin!"³⁰²

Örnek 2.

أُولَئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ³⁰³

“Onlar yeryüzünde (Allâhı) âciz bırakabilecek değillerdir. Kendilerini Allah’tan (kurtaracak) hiç bir hâmilere de yoktur. Onların azabı kat kat olacaktır. (Çünkü) onlar (hakkı) işitmiye tehammül edemezlerdi, (onu) görmezlerdi de.”³⁰⁴

Yukarıdaki âyette geçen; “Onlar yeryüzünde (Allah’ı) aciz bırakacak değillerdir.” İfadesinde insanın Allah’ı aciz bırakması söz konusuymuş gibi bir anlam çıkmaktadır. Maksat, onların Allah’ın cezalandırmasından kaçamayacaklarını bildirmektir. Bu nedenle Yıldırım bu âyeti şöyle çevirmektedir: “Onlar dünyadan kaçıp Allah’ın hükmünden kurtulamazlar.”³⁰⁵

²⁹⁸ Çantay, *age*, s. 378.

²⁹⁹ Yıldırım, *Meâl*, s. 377.

³⁰⁰ İsrâ, 17/14

³⁰¹ Bkz: Çantay, *age*, s. 283; Elmalılı, *age*, c. 5, s. 204; Diyanet, *age*, s. 282.vd.

³⁰² Yıldırım, *Meâl*, s. 282.

³⁰³ Hüd, 11/20.

³⁰⁴ Çantay, *age*, s. 224.

³⁰⁵ Yıldırım, *Meâl*, s. 223.

3.12.2.3. Muğlak ve Müphem İfadeler Kullanmama

Yıldırım'a göre tercüme yaparken, tam anlaşılamayan, çok net olmayan ve meâl okuyucusunu yoracağı düşünülen ifadeleri kullanmak yerine, daha açık ve net ifadeler kullanmak daha uygundur.

Örnek.

أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا تُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنًا³⁰⁶

“Onlar Rablerinin âyetlerini ve Ona kavuşmayı (inkâr ile) kâfir olup da (hayr nâmına bütün) yaptıkları boşa gitmiş bulunanlardır ki biz kıyamet gününde onlar için hiçbir ölçü tutmayacağız.”³⁰⁷ Şeklinde meâl verilen bu âyete Yıldırım aşağıdaki gibi meâl vermeyi uygun bulmuştur.

“İşte onlar Rab’lerinin âyetlerini ve O’na kavuşmayı inkâr etmiş, bu yüzden de yaptıkları iyi işler boşa gitmiştir. Tartılacak şeyleri kalmadığından kıyamet günü onlar için artık tartı âleti koymayacağız.”³⁰⁸

Birinci tercüme baktığımızda, “kıyamet gününde onlar için hiçbir ölçü tutmayacağız” tâbiri muğlak kalmaktadır. Bunun yerine “Tartılacak şeyleri kalmadığından kıyamet günü onlar için artık tartı âleti koymayacağız” cümlesi daha açıklayıcı olmuştur.

3.12.2.4. Cümle Düşüklüğünden Kaçınma Gereği

Arapça bilmeyen meâl okuyucusu için cümlelerin düzgün olması çok önemlidir. Tercüme yapan kişi, cümle düşüklüğüne yol açabilecek ifadeleri kullanmak yerine, cümleyi daha anlaşılır hale getirmelidir.

Örnek.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْمَآرِضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَا لَهُمْ قَلَمٌ نُّعَادِرُ مِنْهُمْ أَحَدًا

Yukarıdaki âyete (Kehf 18/47), ‘hatırla’ veya ‘düşün’ ifadeleriyle başlamak Türkçe açısından yanlış olacağı için, Yıldırım bu ifadelere yer vermemiştir.

‘Gün gelir, dağları yürütürüz, yerin dümdüz hale geldiğini görürsün. İşte bütün insanları mahşer meydanına topladık, eksik bıraktığımız bir tek kişi bile kalmadı.’³⁰⁹

³⁰⁶ Kehf, 18/105

³⁰⁷ Çantay, *age*, s. 304.

³⁰⁸ Yıldırım, *Meâl*, s. 303.

3.12.2.5. Garip veya Eskimiş Kullanılışlar

Tercüme yaparken okuyucunun anlamadığı kelimeler kullanmak, okuyucu için ikinci bir tercüme ihtiyacı doğmasına sebep olmaktadır. Aynı anlamı karşılayan, daha güncel kelimeler kullanmak gerekmektedir.

Örnek 1.

وَأَن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَأَ تَحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَعَفُورٌ رَّحِيمٌ

Yukarıdaki âyete (Nahl 16/18), “Şeksiz şüphesiz Allah çok yarlıgayıcı, çok esirgeyicidir.”³¹⁰ Şeklinde mânâ verilmesi Türkçe açısından anlamı tam karşılamamaktadır. Çünkü Türkçede esirgemek, korumak veya bir şeyi yapmaktan kaçınmak” anlamlarına gelir.³¹¹ ‘Bağışlama’nın ilk anlamı ‘teberru etmek’ tir. ‘Affetmek’ manası da olmakla birlikte çok defa öteki manasıyla karışmaktadır. Dolayısıyla Yıldırım, bu âyete şöyle meâl vermiştir.

“Allah gerçekten gafurdur, rahimdir (affi ve merhameti çoktur)”³¹²

Örnek 2.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ³¹³

“And olsun ki biz Nuh’u kavmine göndermişizdir de o, aralarında elli yılı müstesna olmak üzere, bin sene kalmıştır.”³¹⁴ Yıldırım’a göre bu âyet Türkçe şöyle ifade edilebilirdi:

“Gerçekten biz Nuh’u kavmine Peygamber gönderdik de aralarında bin seneden elli yıl eksik (950 yıl) kaldı.”³¹⁵

3.12.2.6. Lisan ve Mantık Yönünden Boşluklar

Meâl yazarken Kur’ân’da geçen olaylara ve durumlara vâkif olmak gerekmektedir. Eğer tercümede, Kur’ân’daki olayların şekli ve keyfiyeti göz önüne alınmazsa, kelimeleri tam tercüme etmek isterken, mantık hataları yapılabilir.

³⁰⁹ Yıldırım, *Meâl*, s. 298.

³¹⁰ Çantay, *age*, s. 269.

³¹¹ *Türkçe Sözlük*, TDK, Ankara, 1988.

³¹² Yıldırım, *Meâl*, s. 268.

³¹³ Ankebut, 29/14.

³¹⁴ Çantay, *age*, s. 397.

³¹⁵ Yıldırım, *Meâl*, s. 396.

Örnek 1.

فَلَمَّا اسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ³¹⁶

“Vaktâkî bu suretle ikisi de (Allahın emrine) râm oldular, (İbrâhîm) onu alını üzere yıkdı.”³¹⁷

Bu âyette alını üzerine yatma ifadesi sanki ensesinden kesilecekmiş gibi bir anlam çıkarmaktadır. Oysa Yıldırım bu âyete şöyle mânâ verilmesinin daha doru olacağını düşünmektedir.

“Her ikisi de Allah’ın emrine teslim olup, İbrâhîm oğlunu şakağı üzere yere yatırıp”³¹⁸

Örnek 2.

قَالُوا اجْنَبْنَا لِنَفْسِنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَتَكُونُ لَكُمْ الْكِبْرِيَاءُ فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمْ بِمُؤْمِنِينَ³¹⁹

Dediler ki: "Sen bizi, babalarımızı üzerinde bulduğumuz şeyden çeviresin de yeryüzünde büyüklük yalnız ikinize kalsın diye mi geldin? Biz size inanacak değiliz!"³²⁰

Hız. Musa (a.s.)’ın muhalifleri, onun ve kardeşinin Mısır’da liderlik peşinde koştuklarını iddia ediyorlardı. Dolayısıyla âyetteki arz kelimesini “ülke” diye çevirmek gerekir. Bu kelime yeryüzü şeklinde çevrilirse burada kelimedden bütün dünya anlaşılır.

"Sen", dediler, "bizi atalarımızı üzerinde bulduğumuz dinden döndüresin de ülkede önderlik ikinize kalsın diye mi geldin? Biz, mümkün değil, size inanmayız."³²¹

3.12.2.7. Konuşma Üslubuna Dikkat Etme

Yazı dili ile konuşma dili farklılıklar arz edebilir. Yazı dilinde metinler düşünülerek ve emek sarfederek ortaya çıkarılır. Konuşma dili, olayın geçtiği zaman diliminde kişilerin duygu ve düşüncelerini birebir yansıtır. Bunun için konuşma diline dikkat etmek ve o duyguyu yansıtarak tercüme yapmak okuyucu açısından daha güzel olacaktır.

³¹⁶ Saffat, 37/103.

³¹⁷ Çantay, *age*, s. 450.

³¹⁸ Yıldırım, *Meâl*, s. 449.

³¹⁹ Yunus, 10/78.

³²⁰ Ateş, *age*, s. 216.

³²¹ Yıldırım, *Meâl*, s. 216.

Örnek 1.

قَالَ امْنُتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ اذِنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ³²²

“(Fir’avn) dedi:”Ben size izin vermeden ona iman mı ettiniz? Şübhesiz ki o, size sihri öğreten büyüğünüzdür.”³²³

Yıldırım, konuşma üslûbundaki akıcılığı belirtmek için aşağıdaki gibi meâl vermeyi daha uygun bulmuştur.

“Ya! dedi Firavun, Benden izin çıkmadan ona inandınız ha! Demek, size sihri öğreten ustanız oymuş!”³²⁴

Örnek 2.

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً فَصَبْرٌ جَمِيلٌ³²⁵

“Yakub: “Sizi nefsiniz bir işi yapmaya sürükledi.”³²⁶ Yıldırım’a göre bu çevirinin yerine şöyle demek daha tercihe şayan olabilirdi:

“Hayır!” dedi, Yakub, nefisleriniz sizi aldatmış! Artık bana düşen, güzelce sabretmektir.”

3.12.3. Bazı Üslup Özellikleri

Arapçada sıkça kullanılan ancak Türkçede kullanımda yaygın olmayan bazı ifadeler vardır. Bu ifadelere yabancı olan meâl okuyucusunu göz önüne alarak tercüme yaparken daha akıcı ifadeler kullanılabilir.

3.12.3.1. Kasem (yemin) Üslubu

Arapçada ifadeyi kuvvetlendirmek için yaygın olarak kullanılan yemin üslûbu Türkçede pek yaygın değildir. Metnin aslında olmayan ‘and olsun’ ifadesi Arapçadaki üslûb özelliğinden dolayı meâllerin birçoğunda kullanılmaktadır. Halbuki bir çok durumda Türkçe ifade akışkanlığını göz önünde bulundurarak, metnin aslında olmayan bu kelimeyi koymamakla bir eksiklik hissedilmez.

³²² Tâhâ, 20/71.

³²³ Çantay, *age*, s. 316.

³²⁴ Yıldırım, *Meâl*, s. 315.

³²⁵ Yusuf, 12/18.

³²⁶ Çantay, *age*, s. 237; Ateş, *age*, s. 236; Elmalılı, *age*, c. 5, s. 37.

Meselâ:

وَلَيْنَ مَسَنَّهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لِيَقُولَنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ

قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ³²⁷

Andolsun ki Rabbinin azabından onlara ednâ bir şey dokunsa muhakkak: «Yazıklar olsun bize. Biz gerçekten zalimlermiyiz» diyeceklerdir.

Andolsun ki biz Musa ile Hâruunu bir zıyaa, takvaa sahibleri için de bir şeref olan fûrkaanı verdik.

Andolsun ki biz daha evvel İbrâhîme de rüşdünü verdik ve biz onu (n buna ehil olduğunu) bilenlerdik.

(İbrâhîm) dedi: «Andolsun, siz de, atalarınız da apaçık bir sapıklık içindediniz».³²⁸

Yukarıda peşpeşe gelen ve Çantay'ın meâlinden verdiğimiz örneklere baktığımızda, 'and olsun' ifadesinin tekrarlarının cümleye bir ağırlık kattığını görmekteyiz. Yıldırım bu âyetlerin meâlinde Türkçe akılcılığı dikkate alarak aşağıdaki gibi meâl vermiştir.

'Eğer onlara Rabbinin azabından bir esinti bile dokunsa: "Eyvah, yazıklar olsun bize, biz gerçekten kendimizi bu azaba müstahak etmekle kendimize zulmetmişiz!"' derler.

'Biz, Mûsâ ile Harun'a, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için bir ışık ve öğüt olan Furkan'ı (hakkı batıldan ayıran kitabı) verdik.'

'Biz Mûsâ'dan önce de İbrâhîm'e hidâyet ve akl-ı selim verdik. Biz onun halini pekiyi biliyorduk.'

'Yemin ederim ki, dedi, siz de atalarınız da besbelli bir sapıklık içindediniz.'³²⁹

³²⁷ Enbiyâ, 21/46, 48, 51, 54.

³²⁸ Çantay, *age*, s. 326.

³²⁹ Yıldırım, *Meâl*, s. 325.

3.12.3.2. İinne Te'kid Edatının Tercümesi

Arapçada çok kullanılan bu edatın geçtiği her yerde, Türkçe karşılığı olarak “muhakkak ki” veya “hakikat” gibi bir tabir kullanmak gerekmez.

وَلَوْ طَا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأَنْتُونَ الْفَاحِشَةُ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ³³⁰

Luutu da (hatırla). Hani o, kavmine (şöyle) demişti: «Siz hakıykat öyle hayâsızlığı (meydana) getiriyorsunuz ki sizden evvel âlemlerden hiçbiri bunu yapmamışdı.³³¹

Çantay'ın yukarıdaki meâlinde geçen ‘hakikat’ tâbirini Yıldırım meâlinde kullanmamaktadır.

Lût'u da halkına resul olarak gönderdik. Onlara dedi ki: "Nedir bu haliniz? Siz dünyada sizden önce hiç kimsenin yapmadığı pek iğrenç bir şey yapıyorsunuz.³³²

3.12.3.3. Bazı Zarfların Kullanılması

Türkçe’de bulunan zarfların, cümlenin başında veya ortasında kullanılmasıyla bazı cümleler daha anlaşılır hale gelebilir.

Örnek 1.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَا لَهُمْ قَلَمٌ نُّعَادِرُ مِنْهُمْ أَحَدًا³³³

“Onları da mahşerde toplamışızdır da içlerinden hiçbirini bırakmamışızdır.”³³⁴

Suat Yıldırım’a göre, bunun yerine Türkçemizdeki “İşte!” zarfını kullanıp, âyetin aslındaki mâzî çekimini de aynen alma imkânını sağlayarak, daha belîğ bir tarzda şöyle ifade etmek mümkündür:

“İşte bütün insanları mahşer meydanında topladık, eksik bıraktığımız tek kişi bile kalmadı!”³³⁵

³³⁰ Ankebut, 29/28.

³³¹ Çantay, *age*, s. 399.

³³² Yıldırım, *Meâl*, s. 398.

³³³ Kehf, 18/47.

³³⁴ Çantay, *age*, s. 299.

³³⁵ Yıldırım, *Meâl*, s. 298.

Örnek 2.

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ³³⁶

“Üzerlerine taş yağmuru yağdırdık. İşte bak, azapla korkutulanların yağmuru ne kötüdür!”³³⁷

Yıldırım’a göre bu âyeti şöyle çevirmek daha uygun olur: “Üzerlerine ‘öyle’ helak eden bir yağmur yağdırdık ki sorma! Uyarılanların başına yağan musibet ne fena idi!”³³⁸

3.12.3.4. Hitâp Şekilleri

Hitâplarda bazen eskimiş, dolayısıyla günümüzde garip karşılanan ifadeler bulunmaktadır.

وَأَدَّ قَالَ لَعْمَنُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ
إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ

“Oğulcağızım, Allah’a ortak koşma!” “Oğulcağızım, hakıykat (yaptığın iyilik veya kötülük) bir hardal tanesi kadar olsa dahi (...) Allah, onu getirir.”³³⁹

Suat Yıldırım’a göre, “Evladım!” veya “Yavrucuğum!” denilmesi daha iyi olur.³⁴⁰

Ayrıca, Meryem 19/42-43-44-45. âyetlerde peşpeşe dört yerde “Ey babam!”³⁴¹ hitâbının kullanılması Türkçe hitap şekline pek uymadığı için, Yıldırım’a göre bunun yerine “Babacığım!” hitabını tercih etmek daha uygun olur.³⁴²

3.12.3.5. Bazı Çoğul İfadelerin Tercümesi

قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَنِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الدَّبُّ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا
صَادِقِينَ³⁴³

³³⁶ Suara, 26/173.

³³⁷ Çantay, *age*, s. 374; Ateş, *age*, s. 373.

³³⁸ Yıldırım, *Meâl*, s. 373.

³³⁹ Lokman, 31/13-14.

³⁴⁰ Yıldırım, *Meâl*, s. 411.

³⁴¹ Çantay, *age*, s. 308.

³⁴² Yıldırım, *Meâl*, s. 307.

‘Ey babamız, dediler, hakıykatem biz gitdik. Yarış edecekdik. Yusuf’u da eşyamızın yanına bırakmışdık. (Bir de ne görelim) onu kurt yemiş! Biz doğru söyleyenler olsak da (biliyoruz ki) sen bize inancı değilsin’.³⁴⁴ Yıldırım’a göre bu gibi âyetlerde geçen çoğul şeklini Türkçede belirtmek şart değildir.

Şimdi biz doğru da söylesek sen bize inanmayacaksın!”³⁴⁵ denilmesi daha uygun olur. Aynı şekilde (Yusuf 12/20-81; Duhan 93/5.) âyetlerindeki çokluk şekilleri de Türkçeye uyarlanabilir.³⁴⁶

3.12.3.6. İsm-i Tafdilin Tercümesi

هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا³⁴⁷

İşte bu makamda (ve bu halde) nusret ve hâkimiyyet, hak olan Allah’ındır. O, sevabca da hayırlı, âkıbetçe de hayırlıdır.³⁴⁸ şeklindeki çeviride mana müphemdir. Hatta “Allah’ın âkıbetinin hayırlı olduğu” gibi yanlış bir anlam çıkarmaya da müsaittir. Yıldırım bunun yerine şöyle tercüme etmeyi uygun bulmuştur.

‘Öyle bir yerde himaye ve yardım, sadece hak ve hakikatin ta kendisi olan Allah’a mahsustur. En iyi mükâfatı da, en güzel âkıbeti de veren O’dur.’³⁴⁹

3.12.3.7. Harf-i Tariflerin Kullanılması

Bazı âyetlerde harf-i târifler, işaret sıfatları ve zamirlerin, meâlde belirtilmediği zaman, âyetin anlamı eksik kalabilmektedir.

Örnek.

قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنسَانِيَهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا³⁵⁰

³⁴³ Yusuf, 12/17.

³⁴⁴ Çantay, *age*, s. 237.

³⁴⁵ Yıldırım, *Meâl*, s. 236.

³⁴⁶ Yıldırım, *Meâl*, s. 236, 244, 596.

³⁴⁷ Kehf, 18/44.

³⁴⁸ Çantay, *age*, s.298.

³⁴⁹ Yıldırım, *Meâl*, s. 297.

³⁵⁰ Kehf, 18/63.

(Genç): ‘Gördün mü, dedi, kayaya sığındığımız vakit ben balığı unutmuşum. Onu söylememi bana şeytandan başkası unutturmadı. O, şaşılacak bir surette deniz (e atıldı), yolunu tutub gitti.’³⁵¹

Âyetin aslında kaya manasına gelen “es-sahre” kelimesinin başında harf-i târif olduğundan, herhangi bir kaya değil de belirli bir kaya söz konusu olduğu için, Türkçede “o kaya” demek gerekir. Şöyle ki:

“Gördün mü?” dedi, O kayanın yanında mola verdiğimizde, ben balığı unutmuşum! Muhakkak ki onu sana söylememi unutturan da şeytandan başkası değildir. Doğrusu balık, çok acayip bir şekilde canlanarak denizde yolunu tutup gittiği.’³⁵²

Türkçenin imkânlarını daha iyi kullanma ve çağdaş edebî zevki tatminde daha başarılı olma halinde, Kur’ân-ı Kerim meâllerinin okunma ve onlardan yararlanma oranı daha da artacaktır.

---

³⁵¹ Çantay, *age*, s. 301.

³⁵² Yıldırım, *Meâl*, s. 300.

SONUÇ

İslâm dini diğer dinler gibi sadece bir veya birkaç topluluğa inmiş bir din değildir. En son din olan islâmiyet, tüm insanlığa indirilmiş olup kendisinden sonra din gelmeyecektir. Dolayısıyla islâm dininin ilâhi kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm de sadece belli bir topluluğa inmemiştir. O, kendisinden sonra gelecek olan bütün insanlık âleminin kitabıdır.

Belirli bir zaman diliminde ve belirli bir coğrafyaya inen Kur'ân-ı Kerîm, evrensel bir kitap olmasına rağmen indirildiği toplumun diline uygun olarak Arapça nâzil olmuştur. İslâmiyetin arap yarımadasından çıkmaya başlaması, yeni yerlerin fethedilmesi ve arap olmayan insanların islâmiyeti tanınması gibi etkenler, Kur'ân-ı Kerîm'in anlaşılması sorununu ortaya çıkarmıştır. Müslüman olan ancak Arapça bilmeyen insanların, dillerini bilmedikleri bir kitaba inanmaları, o kitapta yazılanlarla ibadet etmeleri ve hayatlarını bu kitaptaki kurallara göre tanzim etmeleri gerekmektedir. Bu insanların hepsinden Arapçayı öğrenmelerini beklemek teklif-i mâ lâ yutak olacaktır.

Öyleyse yapılması gereken, Kur'ân-ı Kerim'i onların dillerine çevirmek olmalıdır. Dünyada en fazla dile çevrilen kitap olan Kur'ân-ı Kerim, birçok kişi tarafından Türkçe'ye de çevrilmiştir. Cumhuriyetten önce ve cumhuriyetten sonra yapılan tercüme faaliyetleri bu konuda zengin bir çalışma alanı oluşturmaktadır.

Son dönemlerde meâllere olan ilginin artması, tercüme faaliyetlerinin de çoğalmasına sebep olmuştur. Tefsir ilmiyle meşgul olan ilim adamlarının büyük çoğunluğunun meâl yazması, her bir yazarın kendi ilmî yetkinliğini meâline yansıtması ve kişilerin duygusal yönlerinin meâllerden uzak tutulamaması gibi sebepler meâller arasında farklılıklara da sebep olmaktadır. Meâl çalışmalarının târihî geçmişinin olması, ister istemez bu konuda bir gelenek oluşmasına sebep olmuştur.

Böyle bir ortamda, son dönemin en çok ses getiren meâllerinden olan “Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli” adlı eser, tercüme geleneğine bazı yenilikler getirmektedir. Sahasında önemli bir yeri olan Suat Yıldırım beyin yazmış olduğu bu eser, kendine has özellikleri bulunan, yazıldığı dönemde bazı çevreler tarafından çok tartışılan ancak hâlâ güncelliğini koruyan ve önemli ölçüde tercih edilen bir eserdir.

Meâl geleneğine bakıldığında harfî tercüme ağırlık kazanırken Yıldırım'ın meâli tefsiri tercümedir. Bu eserin tefsirî tercüme olması, hemen her kesim tarafından rahat anlaşılabilmesini sağlamaktadır. Yıldırım'ın kendisi de böyle bir amacının olduğunu söylemektedir. Meâller herhangi bir tercüme gibi değerlendirilmemelidir. Meâllerden hertürlü ilmî seviyeye sahip insanlar istifâde edecektir. Bu din anlaşılmamak için gönderilmemiştir. Bilakis, her seviyede insana hitap etmektedir. Meâl yazarı da eserini yazarken, okuyucu kitlesini düşünmek zorundadır. Suat Yıldırım'ın meâli bu yönüyle her seviyede insanın rahatlıkla okuyabileceği bir eserdir.

Meâlde, çeviri yapılırken kelimenin aslına bağlı kalmaktan ziyâde, okuyucunun manayı en iyi şekilde anlaması hedeflenmiştir. Mütercim bunun da yeterli olmayacağını düşünerek oldukça zengin bir açıklamalar kısmı ilâve etmiştir. Bu yönüyle açıklamalı meâl geleneğini devam ettirmiştir. Bununla beraber çokça parantez kullanmayarak ve hazifli ifadelerin kullanılmasına ağırlık vererek meâl geleneğindeki birçok tercümeden ayrı düşmüştür.

Kur'ân-ı Kerim'in daha iyi anlaşılması için Arapçada bulunmayan ancak Türk dilinde zengin bir şekilde kullanılan dilbilgisi kurallarından da istifâde etmiştir. Türkçenin imkânlarını en iyi şekilde kullanmış, bu konuda eleştirilere bile mâruz kalmıştır. Ancak bu yöntem, hem meâli okunması zevkli bir eser hâline getirmiştir hem de meâl geleneğinde yeni bir uslûp ortaya koymuştur.

Suat Yıldırım meâlinde, âyetler arasında zımnen bulunan irtibatı okuyucunun anlayacağı şekilde sağlayarak, meâl geleneğine yeni uslûp getirmiştir.

Yıldırım, meâl geleneğine uygun olarak okuyucunun daha fazla bilgiye sahip olması amacına yönelik, Hadîs-i Şerif'lere, tefsirlerden alıntılara ve bilinmeyen bazı kelimelerinin anlamlarının açıklanmasına yer vermiştir. Bu yönüyle Suat Yıldırım'ın meâli, okuyucusunun ilâve bilgilere sahip olmasını sağlamaktadır. Okuyucu böylece konuyla ilgili bazen bir hadis, bazen bir tefsir kuralı bazen de bilmediği bir kelimenin anlamını öğrenmektedir.

Bu meâlin en çok öne çıkan yönlerinden bir tanesi de âyet sonlarında başka âyetlere atıfta bulunulmasıdır. Meâl geleneği açısından ilk olan bu özellik, aynı zamanda

Kur'ân'ın Kur'ân'la tefsiri anlamına gelmektedir. Eser bu özelliğiyle Kur'ân üzerinde araştırma yapan kişiye zaman kazandırmaktadır.

Suat Yıldırım'ın meâli, Kitâb-ı Mukaddes'e yaptığı atıflarla da dikkat çeken bir eserdir. Bu meseleye, iki yönden bakılmıştır. Eleştirel yönden bakanlar, böyle bir yöntemin misyonerlik faaliyetlerine hizmet edeceğini iddia etmişler ve Yıldırım'ı ağır ithamlarla eleştirmişlerdir. Faydalı bulanlar ise, globalleşen dünyada dinlerarası ve dindarlararası diyalogun kaçınılmaz olduğunu ifade etmişlerdir. Bir müslümanın, Hıristiyan ve Mûsevî birisiyle karşılaştığında dînî konular konuşması muhtemeldir. Böyle bir konuşma esnâsında, onların kitaplarıyla Kur'ân-ı Kerim arasındaki irtibâtın sağlanması gerekebilir. Bu gibi durumlarla karşılaşanlar, Suat Yıldırım'ın meâlinden fazlasıyla istifade edebilirler. Eserin bu özelliği de meâl geleneğine yenilik katmıştır.

Eserde bazı sûrelerin manzum olarak verilmesi de kayda değer bir özellik olarak dikkatimizi çekmektedir. Yıldırım bu özelliğiyle gelenekten ayrılmamakla birlikte geleneğe ayrıca bir katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak, Kur'ân-ı Kerim her dönemde tercümesi yapılmış bir kitaptır. Tercüme işi hem ilmî hem de edebî bir seviye gerektiren, hem din ilimlerine vukûfu hem de dilin inceliklerinin farkında olmayı icap ettiren bir ilim diye tanımlanırken, Suat Yıldırım'ın Türkçenin imkânlarını kullanma yöntemi bu tanıma “Türkçe dilbilgisi kurallarını da bilmeyi gerektiren” bir faaliyettir cümlesini de ekletmektedir. Özellikle cumhuriyet sonrası tercümelerinin son örneklerinden olan Suat Yıldırım'ın “Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli” adlı eseri, Kur'ân meâlleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu eser kendisinden sonraki meâllere de ışık olacak bir eser mâhiyetindedir.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Salih (1989), *Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Tercümeleri*, Akid Yayıncılık, Ankara.
- AKPINAR, Ali (2011), *Kur'ân Tercüme Teknikleri*, Serhat Kitabevi, Konya.
- ALBAYRAK, Bilal (2010), *Çağdaş Tefsir Hareketi Açısından Kur'ân Yolu İsimli Tefsirin Analizi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ALİYYÜL-KÂRÎ, (1979), *Fıkh-ı Ekber Şerhi*, İstanbul, Çağrı Yayınları, trc, Yunus Vehbi Yavuz.
- ALTUNTAŞ, Halil ve Muzaffer Şahin (2001), *Kur'ân-ı Kerim Meâli*, D.İ.B.Y., Ankara.
- ATEŞ, Süleyman (1998), *İşârî Tefsir Okulu*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul.
- ATEŞ, Süleyman (1984), *Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meâli*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul.
- AYDAR, Hidayet, (1996), *Kur'ân-ı Kerim'in Tercümesi Meselesi*, Kur'ân Okulu Yayıncılık, İstanbul.
- AYDÜZ, Davut, (2010), *Tefsir Tarihi Çeşitleri ve Konulu Tefsir*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul.
- BÂRİZÎ, İbn (1983), *Nâsihu'l-Kur'ân'il-Aziz ve Mensuhu*, Thk., Hatim Salih ed-Damın, Beyrut.
- CEBECİ, Lütfullah (2003), "Suat Yıldırım'ın Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli", *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu*. D.İ.B.Y., İzmir.
- CERRAHOĞLU, İsmail (2008), *Tefsir Usûlü*, T.D.V.Y., Ankara.
- CEVHERÎ, Ebu Nasr İsmail bin Hammâd (1376). *es-Sıhah Tâcûl-Luğa ve Sıhahu'l-Arabiyye*. Thk., Ahmet Abdülgâfir, Mısır.
- CÜNDİOĞLU, Düccane, (2011) "*Kur'ân Çevirilerinin Dünyası*" Kapı Yayınları, İstanbul.

- CÜNDİOĞLU, Düçane (2002), "Açıklamalı Meâl Hakkında Zaruri Açıklama", Yeni Şafak, 28 Aralık.
- CÜNDİOĞLU, Düçane (2002), "Açıklamalı Meâl Hakkında Zaruri Açıklama II", Yeni Şafak , 22 Aralık.
- CÜNDİOĞLU, Düçane (1995), *Matbû Türkçe Kur'ân Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, Bilgi Vakfı Yayınları, Ankara.
- ÇALIŞKAN, İsmail (2009), *M.Esed'in Kur'ân Mesajı'nın Tahlil ve Tenkidi*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- ÇANTAY, Hasan Basri (1992), *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâli Kerîm*, Risale Yayınları, İstanbul.
- ÇELİK, Muhammet (2007) "Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli", Dicle Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi , sy.2 s.1-24.
- DURMUŞ, Zülfikar (2007), *Kur'ân'ın Türkçe Tercümeleleri*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- EBÛ HÂMİD, Gazâlî (1962), *el İktisad fi'l-İtikâd*, Ankara.
- EKİN, Yunus ve Hüseyin Akyüzoğlu (2011), *Kur'ân Tercüme Teknikleri*, Yayınlanmamış Ders Notu, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- ERDOĞAN Abdülkadir, (1938), "Kur'ân-ı Kerîm Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri", Vakıflar Dergisi.
- ELMALILI, Hamdi Yazır (1935), *Hak Dini Kur'ân Dili*, Sad., İsmail Karaçam, Heyet, Azim Dağıtım, İstanbul.
- HAMİDULLAH Muhammed, (1991), *İslam Peygamberi*, İrfan Yayınları, İstanbul, çev: Salih Tuğ.
- İBN HİŞAM, (1375), *es-Sîretu'n- Nebeviyye*, el-Kahire.
- İBN MANZUR, Ebu'l Fadl Cemâlüddin Muhammed (1990), *Lisânu-l Arap*, Beyrut.
- İSFAHANİ, Ebu'l-Kasım Hüseyin Rağıb, (ts), *el Müfredat fi Garibi'l-Kur'an*, Daru'l-Fikr, Beyrut.

- IŞICIK, Yusuf (2007), *Kur'ân Meâller Sempozyumu*, D.İ.B.Y., Ankara.
- İNAN Abdülkadir, (1961), *Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Tercümeleri*, Ankara.
- JANSEN, J.J.G. (1999), *Kur'ân'a Yaklaşımlar*, Trc., Halilrahman Açar, Fecr Yayınları, Ankara.
- KÎTÂB-I MUKADDES, (1997), *Eski ve Yeni Ahit*, Orhan Matbaacılık, İstanbul.
- KÖKSAL, İsmail (2006), *Fikhî Açından Türkçe İbadet*, Akademi Yayınları, İstanbul.
- KUTLUAY, Yaşar ve Hüseyin Atay (1985), *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meâl)*. D.İ.B.Y.
- OKIÇ, M. Tayyip (1967), "Hadiste Tercüman", A.Ü.D.F., Ankara.
- OKUYAN, Mehmet (1990), *XX. Asrın İlk Yarısında Türk Müfessirler*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SÂLEBÎ, Ahmed bin Muhammed (ts), *el-Kesf ve'l-Beyân*, Yazma, Veliyyüddin Efendi Kütüphânesi, İstanbul.
- SUYÛTÎ, Celâlüddîn (1368), *el-İtkan fi Ulûmi'l-Kur'ân*. Mısır.
- TAFTAZÂNÎ, Sadettin (1409/1989), *Şerhu'l-Makâsıd*, Thk., Abdurrahman Amirâ, Beyrut.
- TERES Ersin (2011), "En Eski Kur'ân-I Kerîm Tercümeleri", Yağmur Dergisi, Temmuz *Türkçe Sözlük* (1988), Ankara.
- YILDIRIM, Suat, (2010), *Peygamberimizin Kur'ân'ı Tefsiri*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul.
- YILDIRIM, Suat (2010), *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*, Define Yayınevi, İstanbul.
- YILDIRIM, Suat (2006), "Türkçenin İmkânları Bakımından Kur'ân Meâlleri Hakkında Bir Değerlendirme", *Yağmur*, sy 30, Ocak - Mart.
- YILDIRIM, Suat (2006), "İddialar Hezeyandan İbarettir", *Zaman*, 20 Şubat.

- YILDIRIM, Suat (2006), "Meâlim Hakkındaki Hezeyanlar", *Yeni Ümit*, sy 71, Ocak.
- YILDIRIM, Suat (2001), "Makbul Tefsirin Şartları", *Yeni Ümit*, sy 54, Ekim.
- YILDIRIM, Suat (1998), "Müteşâbih Âyetler Hakkında Önemli Bir Hatırlatma", *Yeni Ümit*, sy 41, Temmuz.
- YILDIRIM, Suat (1998), *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*, Feza Gazetecilik, İstanbul.
- ZEBÎDÎ (1306), *Tacû'l-Ârus*, Mısır.
- ZEHEBÎ, Muhammed Huseyn (1396/1976), *et-Tefsîr ve'l-müfessirûn*, Mısır.
- ZERKÂNÎ, M. Abdülazîm (1362/1943), *Menâhilü'l-irfân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Kâhire.

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Bursa'nın Orhaneli ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Bursa'da tamamladı. 1999 yılında Bursa İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl üniversite imtihanını kazanarak girdiği Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 2003 yılında mezun oldu. 2009 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitime başladı. Halen özel bir şirkette halkla ilişkiler sorumlusu olarak çalışmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.